

Oplevelsesshungrende turister på Kap Det Gode Håb

Sydafrika

– en regnbuenation

Frede Lauritzen

Forord:

Kalenderåret 2006 blev et meget aktivt ferieår med store oplevelser. Cykelferier på Hven og Sydfyn, rundrejse i Bulgarien og nu denne vidunderlige rejse til Sydafrika som længe har været med på listen over de lande, vi gerne vil besøge, og nu blev det altså virkelighed.

Hver gang vi tager på ferie, er det med et håb om at få gode oplevelser, og turen til Sydafrika blev bestemt en fantastisk god oplevelse, der rager højt op på listen over gode ferier. Hvert land har sin unikke skønhed, det har også Sydafrika, hvad du vil opleve, hvis du altså orker at komme gennem herværende historie.

Med på ferien var vores ven Jørgen Olesen, der, selv om han bor i Søborg, har jysk blod i årerne. Jørgen er meget berejst, men her var der altså et hjørne af verden, alle parter havde med på ønskelisten, og så kunne vi jo lige så godt følges, det gjorde vi – og helt uden ballade.

Uanset hvor i verden vi har gjort vort besøg, har vi altid mødt en befolkning af venlige og rare mennesker. Derfor kan det i høj grad undre, at når vi tænder "fjernereren," så får vi let det indtryk, at mennesker er en krigerisk dyrerace, der er i evig krig med hinanden. Virkeligheden er efter vores opfattelse en ganske anden. Af os der bevæger os "nede på gulvet," er der bestemt ingen, der ønsker krig. Så skal vi ikke foreslå at udstyre generaler og toppolitikere med syvstjerne, krumsabel og armbrøst og så lade dem slås med hinanden, indtil de er udryddet, så får vi sikkert hurtigt fred i verden.

At skrive historien om turen er et større arbejde og tager så absolut flere timer end selve turen. Såvel Hanne som Jørgen har haft lejlighed til at læse epistelen før udgivelsen og har dermed kommenteret en enkelt fejl - længden, derfor er historien blevet beskåret til kun 60 sider, og jeg fralægger mig ethvert juridisk ansvar. Skulle du, mod forventning, finde fejl i beskrivelsen, skal disse naturligvis rettes til Hanne og Jørgen. Hvis der er ros tilovers, skal jeg gerne modtage. I alle tilfælde vil det være rart med et par kommentarer.

Vi vil gerne byde dig velkommen med på en "kikketur" i Sydafrika og håbe, at historien vil give dig fem timers fornøjelig læsning.

Hanne og Frede Lauritsen

Sydafrika – en regnbuenation

Brandbjerg Højskole

Nord for Vejle, tæt på den gamle kongeby Jelling, ligger Brandbjerg Højskole. Oprindeligt en herregård fra 1541, der, som herregårde skal have, har sit eget spøgelse, Den Grå Dame. Under 1600-tallets Svenskekrige led bygningerne meget og har siden omgået store forandringer. Ombygget i 1800-tallet, brand i 1935 og igen 1937. Herefter blev jorden udstykket til 17 gårde, 3 husmandsbrug og 2 gartnerier. Den 1. nov. 1950 startede Brandbjerg Højskole med 19 karle og 1 pige. I 1970 kom de første tilbygninger med tilskud fra Dansk Arbejdsgiverforening. I 1986 fik man en sportshal og i 1996 en musikhal. Væggene er prydet med kunst af Ole Schwalbe.

Herfra starter egentlig vores ferietur til Sydafrika, som Højskole i Udlandet altså kalder for et kursus. Her mødtes, med en enkelt undtagelse, turens 28 deltagere med turens ledere Helle og Olav Liengaard samt næste års ledere af turen Maja Kristine Thorsen og Rowan Nidd. Fem andre rejsehold har i samme periode tilsvarende ophold på højskolen. Vi bydes alle velkommen af rejseselskabets forstander Inger Kragh Schwarz og Bente Brudsgaard fra højskolen.

Kurset strækker sig over fem dage. Formålet er at forberede deltagerne bedst muligt til den kommende lange rejse, såvel på det praktiske som det kulturelle plan. Efter morgenmad og morgensang holdes hver dag et indlæg af en af kursuslederne. Alle præsterede interessante og flere af dem morsomme indlæg. Også et mindre motionsprogram præsenteres hver dag for os, og om aftenen forskellige fælles arrangementer: Foredrag, film og underholdning.

En dag er der arrangeret en fælles udflugt til Jelling med besøg i Jelling Kirke (se 1100) og Tørskind Grusgrav med Robert Jacobsens (se 1912) skulpturer.

På de enkelte hold gennemgås mange af de praktiske ting som fx hoteller, vaccination, forsikring, klima og valuta der i Sydafrika hedder rand, der igen deles i 100 cent. En rand svarer til 0,93 kr. Praktisk - for så regner vi blot 1 rand som 1 kr. En ting der både glæder og overrasker os er, at vi trygt kan drikke vandet på samtlige hotellerne i Sydafrika, men det frarådes at drikke vand fra lokale boringer. Hver dag er der forskellige foredrag med relevante emner:

Cand.mag. Jesper Vognsgaard: Sydafrika – en regnbuenation

John Hansen, Den Sydafrikanske Ambassade: Socialpolitiske forhold i Sydafrika

Geograf og biolog (biograf) Maja Kristine Thorsen: Sydafrikas geologi og natur

Agronom Rowan Nidd: Sydafrikas natur og dyr

Fem veltilrettelagte dage med god forplejning, mange gode indlæg der gav en god viden om det land, vi snart skal besøge. Og et behageligt kendskab til den flok af individualister der skal være fælles om oplevelserne.

Dagen før afrejse

Fredag 20. okt. 2006 stiger Hanne og mig på toget på Ringkjøbing Station, skønt flyafgangen først er lørdag. Togdriften i vort ellers så velorganiserede land er ikke særlig troværdig, derfor starter vi turen en dag tidligere. Med skift i Skjern og Herning når vi København, uden at der denne gang er betydelige forsinkelser i forhold til DSB og ARIVA's togplaner. Undervejs kom vi for skade at investere i en absolut kønsløs DSB sandwich, bør opfattes som en advarsel, den hopper vi aldrig nogensinde på en anden gang. Ellers er togkørsel en ganske afslappende og behagelig transport i selskab med en god bog. Et vue over marker og skove åbner sig for os med rådyr og hvad ellers øjnene fanger.

I København har vi en fast aftale med "Hotel Jørgen," til en ret overkommelig pris, dvs. et glas tyttebærsyltetøj. Aftalen lyder på, at vi skal hentes og bringes, uanset om det gælder Hovedbanegården eller Kastrup Lufthavn, men det er vel også ganske rimelig. Vi kommer så tidligt,

at hotellet måtte servere en tiltrængt frokost med sild og snaps, en væsentlig bedre menu end før omtalte sandwich.

Efter frokost når vi en tur på Nationalmuseet, hvor der i øjeblikket er en speciel udstilling om Tycho Brahe (se 1546). Derfor har sommerens - Hven – i cykelhøjde - med bl.a. Tycho Brahes historie allerede fået flere rettelser. Efter et par timers intensive stjernestudier bevæger vi os i Nyhavn, der i min ungdom var et ”slemmer sted.” Her frister en tre retters menu og en flaske vin over evne. Middagens afslapningstid skal ikke være for lang, for vi har billetter til Stærekassens aftenforestilling ”Brødrene Karamasov” af Dostojevskij (se 1821). Et blændende og indholdsrigt skuespil dygtigt udført af Det kgl. Teaters skuespillere.

1. dag 21. okt. 2006

Afrejsedagen

Lørdag middag oprinder, vi tager en taxa til Kastrup Lufthavn, det tager nemlig for lang tid med tog til Sydafrika. Ved Bar Karen Blixen mødes vi med den kendte flok fra forkurset på Brandbjerg Højskole. Efter at vi har hilst på hinanden, siver vi ud i det forjættede land på en taxfree vandretur. Jeg falder over et godt tilbud, en dåse Caspian caviar 100 gr. 2.600 kr. et fund til den pris, men - der er vist ikke plads i kufferten.

I Kitchen & Co slipper selvbeherskelsen op, vi køber en kop kaffe 19 kr. en spandauer 19 kr. en vand 20 kr., priser der på ingen måde signalerer taxfree. Til gengæld sparer vi de 30 kr., som to cl. Gammel Dansk koster. Sparsommelighed er en god ting. Som forsvar for de høje priser bør vel også nævnes, at huslejen i de eksklusive butikker sikkert er himmelhøj.

Første trip på turen går med Scandinavian Airline til Heathrow Airport i London, en to timers flyvetur. På en rundtur over London ses byen med en flot regnbue som paraply over sig. Desværre er der fem timers ventetid i London. På en seks minutters bustur fragtes vi til en anden terminal i den enorme store lufthavn. Fra rejseselskabet får hver person udleveret 20£ til fortæring på henholdsvis udtur som hjemtur, idet der er ventetid i London og rejsen er købt med alle måltider betalt, noget vi er meget glade for, idet det sparer en masse tid undervejs. Vi investerer i antipasta, en særdeles beskedne oplevelse, og Corona Øl, som vi kender så godt fra Mexico. Også her går vi en taxfree runde for at studere det enorme udbud af varer fra hundredvis af fornemme butikker. Caviar er også her det store hit, mærket Premier den fine kvalitet i blå dåse 250 gr. 830£, noget billigere end i Kastrup, så måske skulle jeg, - - men ak – da jeg ikke kunne have 100 gram i kufferten, kan jeg vel næppe heller have 250 gram, så det må desværre vente til en anden gang. På tavlen med flyafgange fra Heathrow ser vi, at der er fire flyafgange til Sydafrika mellem kl. 19:05 og kl. 21:30, sidstnævnte er desværre den, vi skal med. Det chokerer os meget, at der daglig er en så livlig trafik over en afstand af 9.085 km. Alene i vort fly er der plads til hen ved 700 passagerer.

Med en times forsinkelse letter vi med South African Airways fra London med kurs mod S. Der serveres natmad i form af kylling, salat, kiks, ost, dessert, rødvin og kaffe. Dernæst er der mulighed for at læse det om Afrika, vi ikke har nået, eller måske en roman af Andre Brink. Andre har måske lige et par ord, der skal nedprentes, mens andre forsøger at få en blund på de meget trange sæder, hvor det nærmer sig en umulighed at skifte en sok. Efter nogle timers vidt forskellige aktiviteter serveres morgenmaden juice, yoghurt, æg og bacon, croissant og kaffe. Igen er vi friske.

Afrikas sydspids – Republic South Africa

Regnet fra V grænser Sydafrika op til Namibia, Botswana med Kalahariørkenen, Zimbabwe og Mozambique. Derudover omkredser Sydafrika to mindre selvstændige stater Lesotho og Swaziland. Sydafrikas areal er 1.219.090 km², eller 28 gange så stor som Danmark. Til gengæld er kystlinien kun 3.000 km. mod Danmarks 7.437 km., hvoraf de 3.701 km. er omkring Jylland. Landet består af

savanner, bjerge samt frugtbare lav- og højsletter. Landet har 45,1 mio. indbyggere, med en befolkningstilvækst på 0,2%.

2. dag søndag 22. okt. 2006

Ankomst til Sydafrika

Efter næsten tolv timers flyvning og en særdeles perfekt landing, der mærkes ved, at ørerne ikke har lidt særlig overlast, lander vi i Johannesburg i 28° C varme. Her modtages vi af vores lokale guide Peter Nemestothy, der er uddannet zoolog og bor i Sydafrika, skønt han har ungarsk far og finsk mor. Han er guide, fordi det giver en bedre løn end at være zoolog. Vi må vente lidt, for Karen Vibekes kuffert har været udsat for svær overlast og kommer til veje i løs vægt puttet i en stor plasticsæk. En del forsikringspapirer skal underskrives, så hun kan købe sig en ny kuffert, og det gør hun. Nej, hvor grøn.

Peter fører os ud til den ventende bus og vores chauffør Solly, der i de kommende dage skal fragte os rundt. Solly er godt inde i dyrenes verden og derfor en ekstra guide at have med på turene i Krugers National Park.

Alle turens deltagere har nu fundet sig en plads i bussen, men nu er Maja forsvundet. Hvordan skal det dog gå, når selv en guide kan forsvinde? Til hendes forsvar skal dog siges, at hun netop i dag har 30 års fødselsdag. Så da hun som sidste passager endelig møder op, får hun i dagens anledning ikke den sædvanlige drilagtige kommentar, til dem der kommer for sent, men fra hele selskabet: *"I dag er det Majas fødselsdag."*

Så triller vi mod vort hotel. Morsomt er det, at en af de første biler Solly overhaler, er en Maersk Containerbil. Efter 20 minutters kørsel kommer vi til The Rosebank Hotel med smukke blomsterdekorationer i hallen. Værelset er stort med dobbeltseng og alt ønskeligt inklusive safetybox. Væggene er prydet med fire sirlige blomstertegninger, der minder lidt om Flora Danica, men det er det vel næppe så langt fra Rosenborg Slot. Det driller mig lidt, da jeg skal lukke vand ud af vasken, der er ingen dims til den funktion. Jeg tilkalder min tekniske assistent, der lyder navnet Hanne. Assistenten undres også, det ser mystisk ud, indtil hun finder ud af, at teknikken sidder i vaskens bundprop, hver anden gang proppen trykkes i bund, springer den op.

En halv time har vi fået til toiletbesøg, kufferten på plads, almindelig stedorientering og afslapning, så kaldes der til frokost. Her er det store samtaleemne, hvordan man kan få vandet ud af håndvasken. Da jeg heldigvis ikke lige på dette tidspunkt har Hanne i nærheden, kan jeg flot brillere: *"Du skal blot trykke to gange på bundproppen, så springer den op igen."*

Frokosten er ganske overdådig. Stort udvalg af salater og pålæg. Kokken står med lækker lammesteg, som han udskærer i skiver efter ønske. Også dessertbordet er overvældende, næsten tortur, for maven er for længst mæt af et dusin lækre retter, og derfor håbløst at smage på alle de søde sager. Derudover er der også et stort udvalg af kiks og lækre oste, men det når jeg desværre ikke. Foruden vand drikker vi Castle Lager Beer 5% - en fortrinlig øl, og vi bemærker, at flaskerne er med skrueprop.

Turens første turistbesøg - Gold Reef City

Eftermiddagens oplevelser starter med en rundtur i *"Den Gyldne By,"* Sydafrikas økonomiske centrum i Johannesburg med tætliggende kontorhøjhuse. I byens udkant ses slaggerbjerge og mineskakter. Vi er på vej til Gold Reef City, et frilandsmuseum bygget op omkring en af guldminerne i Johannesburg som den så ud i 1869, da guldfeberen rasede. Det var George Harrison fra Cape Town, der under arbejde på Long Lanta sparkede til en jordklump, og opdagede noget der glimtede, - det var guld. Rygterne spredtes hurtigt, og lykkejægere myldrede til Johannesburg - flest briter, i et antal der nærmede sig 100.000. En dag blev George Harrison angrebet af en løve, han overlevede ikke. Men det gjorde guldminerne. I de følgende år blev der gravet 1.500 km.

minegange under Johannesburg. Til fremstilling af elektricitet bruges kviksølv og til sprængning af klipper bruges dynamit, så det var bestemt ikke ufarlige kemikalier, der blev brugt. Ikke sjældent skete der alvorlige uheld med sprængningsulykker og indespærringer, og det sker stadig.

Brydningen her ophørte i 1977, udbyttet var efterhånden blevet for dårligt, idet en tons klippesten kun gav fire gram guld, og det var ikke nok til at være en givtig forretning. Firmaet Krom, der eksisterede fra 1903 til guldminerne lukkede, var med fem skakter dækkende 90 km² områdets dominerende firma. I 1980 havde Sydafrika 60 guldminer, i dag er der kun 15 tilbage. Årsagen er, at guldprisen i den periode næsten er halveret fra 500 rand til 300 rand for en ounce svarende til 31,1 gram.

Gold Reef Citys bygninger er alle rekonstrueret som et forsøg på at genskabe det miljø, der i årene 1886-1920 var kendetegnende for byen, de hvides gader med boliger fra victoriatiden, fort, kirke, en gade med hoteller og beværtninger, osv. Området med sine mange forlystelser, karruseller, radiobiler, gøglertelte, scene osv. minder os dog lidt for meget om et Disney World. På scenen ser vi falkoneropvisning, og en gruppe der optræder med trommehvirvlen og støvledans.

På vores videre vandretur gennem guldgraverbyen står en flot statue i sølv. Anna Lise går ganske tæt på, idet hun skal passere sølvstatuen, giver den et gevaldigt spjæt, der var vores gruppe tæt på at miste et medlem, med et brøl af dimensioner, der rungede gennem de 1.500 m. minegange, var Anna Lise med chok tæt på hjertestop og sit endeligt. Nu var det ret tæt ved kirken, så vi havde nok klaret også dette problem.

I en elevator på ca. 1x3 meter står vi 22 personer forsynet med hjelme og minelygter. 226 meter går elevatoren ned i undergrunden, 226 meter regner de for ingenting, de dybeste guldminer her går ned i 3.200 meter, dengang verdens dybeste mine. I dag er de dybeste miner 5.000 meter under jordens overflade, ganske imponerende. Vi går en rundtur i de undertiden snævre og lave minegange, ser den ret beskedne lægevagt i en udvidet skakt og det kontrolsystem, man brugte for at konstatere, om alle var kommet op, et identitetspapir minearbejderen lagde, når han gik ned i skakterne, og som han skulle tage, når han igen kom op. Dermed kunne vagten se, om alle var kommet op, inden næste hold gik ned. På vores rundtur ser vi en af arbejderne, - ham må de have glemt - 1977? Med mejsel og hammer arbejder han sig ind i klippen. Han har også et bor, som han demonstrerer for os, så vi oplever den larm, boret forvolder i minegangene. Anna Lises rungende brøl har lagt sig. Det ser ikke ud, som arbejdstilsynet har været på besøg her for nylig. På vej op med elevatoren er vi 26, for vi er dagens sidste besøgende, så nu er den stakkels minearbejder endelig kommet med op. Skønt vi kun var 226 meter nede mod de mulige 3.200 meter, så får vi en klar fornemmelse af det enorme projekt, og at minearbejde bestemt er et farefuldt job.

Der graves guld på tre måder, som her i Gold Reef City hvor der graves ned og brydes klippeblokke, og udvindes 4-8 gram pr. ton. Guld der udtages af kulgrus giver 15-20 gram pr. ton, og guld der vaskes ud af sand. Lidt skuffende er det dog, at vi ikke får meget at vide om selve processen bag fremstillingen af guld. Det havde jeg gerne hørt lidt mere om, og så sparet lidt på den tid, hvor vi kikkede på karruseller.

Første dag i Sydafrika hælder mod enden

Efter hjemkomst fra denne vores første udflugt, er der tid til en lille hvile- og badepause, før vi mødes til et par sange fra den medbragte Højskolesangbog, en snak om dagens oplevelser og briefing om morgendagens program. Selv om rejseselskabet bruger navnet Højskole i Udlandet, er det egentlig lidt fråds at fragte 30-40 Højskolesangbøger den lange vej til Sydafrika, man kunne sagtens kopiere en 30-40 sange på et antal ark, og dermed spare 20 kilo i fragt og en del håndteringsbesvær.

Aftenens menu er i princippet uændret fra frokost. Men da vi ikke formåede at komme gennem hele repertoireet til frokost, er der rig lejlighed til at smage de resterende retter nu. Maden smager

dejligt, og der er masser af den. Til menuen drikker vi den udmærkede sydafrikanske rødvin Stellenbosch i behageligt selskab. Alle uden undtagelse er trætte efter en lang rejse og en begivenhedsrig dag. Så der er bred enighed om at gå tidligt til ro og få en forhåbentlig god og lang nattesøvn inden morgendagens strabadser.

Johannesburg

Det var i Johannesburg man fandt guldet, og dermed grundlagde byen i 1886 som centrum for guldmineområdet ved den 200 km. lange bjergryg Witwatersrand. Byen, der ligger i 1.710 meters højde, er Sydafrikas største med 5 mio. indbyggere, heraf bor kun de 100.000 i centrum, resten er spredt over et stort område. Vand og el får byen 60 km. uden for city. Også med Johannesburg blev der manipuleret under apartheid, der betyder adskillelse af racerne. En lov fra 1949 påbød, at der skulle være en bar og et bordel på hvert gadehjørne. Johannesburg har observatorium, tre universiteter, to lufthavne og er centrum for handel og industri, hvor fødevarer, tekstiler og konfektion, kemiske og mekaniske varer er de væsentligste. Næststørste by er Cape Town med 3 mio. indbyggere, Durban har 2,4 mio., Pretoria 1,5 mio. og Port Elizabeth 1 mio. indbyggere.

3. Dag mandag 23. okt. 2006

Hjerteven

Hotellets morgenmad står ikke i skyggen af aftenmenuen. Perfekt – med alt hvad et udhvilet morgenhjerte kan begære. Vel ankommet i bussen til dagens tur pålægger Olav os opsyn med den følgende person på navnelisten, et opsyn der skal minimere muligheden for, at vi ”taber” en person undervejs. En protege kalder han det, men det fine franske fremmedord, som vist betyder beskytte, er en tand for fin til vort selskab, så i praksis bliver det - din hjerteven.

Soweto

Dagens tur starter med et besøg i den sorte bydel Soweto - SOuth WEstern Township. En uafhængig forstad i Johannesburg med eget bystyre. Her blev to mio. sorte arbejdere tvunget til at bo under apartheidregimet. I dag bor der mellem 3 og 4 mio. mennesker i Soweto. Ud over de fire guider vi i forvejen har, skal også en lokal guide for Soweto følge os, han hedder Bongani, der betyder taknemmelig, og han hævder, at navnet skyldes hans forældres glæde over, at han var kommet til verden. Bongani er zulu og har været guide i Soweto gennem 12 år. Vi kører forbi verdens største hospital med 3.240 senge og 6.800 sygeplejersker, en uddannelse der tager fire år. Der fødes 28.000 børn om året på hospitalet, dvs. 75 om dagen - imponerende. Hospitalet er specielt kendt for sine øjenoperationer, men har dog alle specialer indenfor sygdomsbehandling. Behandlingen er gratis på landets offentlige sygehuse, men der er meget ringe plads, hvad der resulterer i flere måneders ventetid. Noget der næppe kan chokere os fra Danmark. Service er heller ikke noget, der skal prales med, det hænder, at stuerne er så overfyldte, at patienter lægges på gulvet ind under andre senge.

Vi passerer Freedom Square, pladsen, hvor ANC's Frihedserklæring blev underskrevet i 1955, den der skulle ændre apartheid til - lige ret for alle. I dag er pladsen døbt Clip Town og indrettet med flere museer, et projekt der har fået økonomisk støtte fra bl.a. Danmark.

Områderne i Soweto er delt skarpt op mellem *the upper class*, de riges boliger med pigtråd omkring. *The middle class* hvor de fleste dog har murede huse, og *the lower class* et område hvor der er huse, der rummer 2-3 familier, men der er også huse af pandeplader, brædder, rester af gamle mure, asbestplader, kasserede døre og vinduer fundet på lodsepladsen, tættet med plasticsække. Samlet udgør disse effekter en bolig, og de findes i tusindvis. I dette område har ingen strøm, og kun ganske få har vand. De fleste, der bor netop i området her, er politiske flygtninge fra nabolandene, de fleste fra Mozambique. Ellers er det hovedsageligt fattige mennesker fra landet, der

havner i tilsvarende slumkvarterer, de er draget til storbyen for at finde "lykken" dvs. arbejde, oftest lykkes det ikke.

Vi vandrer en tur gennem dette trøstesløse område med skrammelhuse. I et lavt område løber en lille bæk, hvorover er bygget en rimelig simpel bro. Da vi kommer til broen, står en fattig klædt, men ren og venlig ung mand, smilende slår han ud med hånden, idet han siger: "*The London Bridge*," vi smiler venligt tilbage. Jo, trods deres håbløse situation forstår de at bevare livsnerven den uundværlige humor. De fleste personer, vi møder i området, synes at udstråle tilfredshed og personlig renlighed trods de for os at se så håbløse forhold. Skønt der ikke er strøm i husene, er områdets fodboldbane badet i projektørlys, det gælder også visse gadebelysninger med det formål, lettere at kunne holde styr på området. Det skal dog lige nævnes, at visse husejere har været så fikse på fingrene, at de har forbundet ledninger uden om systemet, og på den måde fået illegalt og gratis strøm.

Jeg passer på lillesøster

Vi kommer op til en større boulevard, på modsatte side af boulevarden bor *the upper class*, så tæt mellem rig og fattig, og dog så skarpt adskilt. Der synes at herske en stor tolerance grupperne imellem, en respekt der er nødvendigt, for at hverdagen kan fungere fredelig. I et af disse velhaverhuse gør vi et besøg. Huset ligger midt i en lille have med forskellige pryd- og nytteplanter samt en græsplæne, græsset er væsentlig grovere, end det vi kender fra danske plæner. Huset har fire værelser, her bor Jatha, der er pensioneret røntgenoperatør fra det store sygehus, hans kone, datter og et toårigt nuttet barnebarn. I stuen kører tv-apparatet, skønt ingen opholder sig der, et rimeligt flot stereoanlæg hører også med til husets inventar. Huset har to køkkener et vinterkøkken og et sommerkøkken, sidstnævnte i et skur i haven.

I et andet område ses huse, der hører hjemme i *the middle class*. De ligner nærmest rækkehuse, har alle ejendommelige tage, der allermest minder om bunden af en båd, man da de ikke har mange både her i det indre af Sydafrika, men til gengæld mange elefanter, kalder de dem elefanthusene, og tagene minder da også ganske meget om en elefantryk. Husene er oprindelig bygget som kasernebygninger, hver beregnet til en familie. Men i hvert af disse huse, der vel måler 4x8 meter, bor der i dag tre familier. I dette Soweto kvarter er huslejen for et almindeligt hus med stue, køkken, to værelser, toilet og udendørs bad 160 rand pr. måned. De rige med mange værelser giver op til 2–3.000 rand pr. måned.

Dagligt skal 200.000 rejsende transporteres fra og til Soweto, og stort set ingen bruger cykler, knallerter eller motorcykler, det siges at være for farligt. Transporten klares på to måder. Den ene er 18 metrostationer. Den anden er et hav af rugbrødstaxaer i området, de giver et dyt, hver gang de ser gående personer på vejen og fylder op og læsser af undervejs. Taxaerne og deres kunder bruger et helt specielt fingersprog, for at undgå unødvendige standsninger, en finger opad betyder Johannesburg, et rundt fingertegn som et O betyder Orlando. På samme vis er der en lang række tegn, der signalerer, hvilken bydel taxaen kører til, eller hvorhen kunden ønsker at komme. Disse taxaer advares vi dog mod at bruge, de er meget farlige i trafikken, fordi de kører stærk, hasarderet, og er ofte meget overfyldte, fordi taxachaufførerne er afhængige af, at skulle tjene penge på deres kørsel.

The upper class kvarter i Soweto

Orlando er Sowetos "*Beverly Hill*" område, hvor den velhavende del af Sowetos befolkning bor, om dem siges det, at hver anden familie har swimmingpool i baghaven. Ved selvsyn konstaterer vi, at det er ganske meget pral, men korrekt er det, at her er mange af husene flotte som danske villaer. De fleste af disse villaer har en mur om parcellen, hvor der i toppen er placeret et elhegn, pigtråd

eller jernspyd. Ret ucharmerende, men åbenbart nødvendigt som værn mod røveriske angreb eller anden form for voldelig indtrængning. For nogen er det måske en politisk stillingtagen for andre åbenbart en prestige at bo i Soweto.

Her bor også Winnie Mandela (se 1918), hendes hus hører så absolut til i den eksklusive, dyre ende og blandt de allermest beskyttede. Huset har hun fået doneret af bl.a. Gaddafi. Om Winnie Mandela har der altid været megen opmærksomhed, ikke blot som Nelson Mandelas hustru, men også på grund af sit smukke udseende, og sine markante udtalelser. Ikke altid har omtalen været af det gode, idet hendes navn har været indblandet i volds- og mordsager, som hun dog er blevet frikendt for, men hun har fået dom for økonomisk kriminalitet. Efter Mandelas løsladelse og skilsmissemis har hun dog holdt en rimelig lav profil.

Tæt ved ligger den eneste gade i verden, hvor to Nobelpristagere har boet - nemlig Nelson Mandela (se 1918) og Desmond Tutu (se 1931). Tutu er flyttet til en forstad til Cape Town, så han bruger nu sit tidligere hus som sommerhus. Nelson Mandelas hus er indrettet som museum, her fortæller en ung og ganske charmerende *"sprællemænd"* forskellige træk om Nelson Mandela og hans begivenhedsrige liv. Indenfor ser vi mange af hans personlige ejendele og et udvalg af hans mange hædersbeviser. Udenfor er der naturligvis også her boder, hvor hungrende turister kan gøre særdeles nødvendige indkøb. Senere hører du meget mere om Nelson Mandela.

Regina Mundi betyder verdens dronning. Regina Mundi Catholic Church er den største kirke i Soweto med plads til 2.000. Kirken spillede en stor rolle under opstanden 1976. Der ses stadig skudhuller i væg, loft og på alteret. Kirken får ingen medalje, hvad arkitektur angår, dens konstruktion er som en stor sportshal med limtræs buer. Der er tre altre i kirken, et med blå klæde beregnet til kvinder, et med rødt klæde beregnet til alle og det midterste og største alter, der kun bruges om søndagen, hvor der er flere gudstjenester og hver gang fyldt til sidste plads. Noget der nok kunne få danske præster til at juble. En smuk glasmosaik er doneret til kirken af Polen, skabt af den polske kunstner Jolanta Kwasmewska.

Vi møder apartheid

På et gadehjørne ser vi et monument til minde om, at her blev den 13-årige skoleelev Hector Peterson skudt 16. juni 1976 under en protestmarch mod regeringens lov om, at al undervisning skulle foregå på afrikaans. Afrikaans er det sprog hollænderne taler, men næsten ingen afrikanere. Med den nye lov ville afrikanerne ikke kunne tage uddannelser, og dermed blive holdt nede i samfundet. Monumentet består af en mur som symbol på sjælen.

Herfra kører vi til Hector Petersons Memorial et imponerende bygningsværk, der godt kunne fortjene en arkitektonisk pris. Foran bygningen ses også her mure i tilsvarende stil som symbol på sjælen, et springvand som symbol for forældrenes tårer og et vandløb som symbol for blodet. Museet er bygget op, så der skiftes mellem faste billeder af tusinder af demonstranter og skilte som fx: *"To hell With Africaans."* Tv-optagelser af fredelige demonstrationstogter og hærens markante, militante modtræk. Alt sammen supplerende med forklarende tekstplancher. På den måde får vi serveret hele den grusomme apartheidperiode, på en meget forståelig måde. Billedet, hvor Hector Peterson bæres væk af Mbuyisa Makhubu, mens hans søster løber grædende ved hans side, er et af museets mest markante billeder, der dengang i 1976 blev gengivet i alverdens aviser. Mbuyisa Makhubu er senere forsvundet, formentlig flygtet til en af nabostaterne. Hector Peterson var faktisk nr. to, der blev dræbt i opstanden. Det første drab skete om morgenen på en anden skoleelev, Hastings Ndlovu. Formentlig er Hector Peterson blevet den, der bærer symbolet på opstanden mod apartheid netop fordi, der her var en fotograf i nærheden, der filmede situationen, da han blev båret væk. Under opstanden blev 1108 dræbt. Det er et godt og meget tankevækkende museumsbesøg.

Meget har vi nået denne formiddag, men nu er vi også frokosttjenlig. Bussen kører os til Restaurant Wandies Place med mottoet - We Aim to Please. Restaurationen ligger også i Soweto,

de serverer en dejlig frokost med bydelens specialiteter serveret i store gryder: Supper, kødretter, kallun - som dog ikke havde den store afsætning, fisk, majs- og kartoffelmos, kartoffelsalat, grønne salater med dressing. Dessert blev vi heller ikke snydt for: Lagkage, frugtgele med creme og is i flere varianter. Til maden drikker vi Afrikan Castle Lager Beer 5%. Det specielle ved denne restauration er, at vægge og loft er spækket med tusinder af besøgendes visitkort, nu også vores. På loftet er der yderligere malet adskillige hilsener med tusch.

Rundturen i Soweto fortsætter, for en bydel på 3-4 mio. kan ikke overses på en studs. Fra bussen ser vi kirkegårde, universitet, kollegier, skoler, børnehaver, forskellige sportsstadions, moskeer og et nedlagt elværk med to flot dekorerede kæmpeskorstene.

De øde bjergskrænter mellem bydelene, de ubebyggede sumpede områder, jorden der er næsten rød grundet dens store indhold af jern og derfor frugtbar, de smukke jacarandatræer, men dem hører du meget mere om senere. Alt dette suger vi til os, imens vores guide fortæller.

Rundtur i Johannesburg

På hjemturen til hotellet kører vi gennem en anden del af Johannesburg. En enorm glasbygning bygget som en diamant kravler op foran os. De første vinduespuddere, man kunne få til denne opgave, var bjergbestigere, i dag bruges kæmpekraner. Vi ser hovedkontoret for det største mineselskab Obberheim. Retsbygningen der behandler skilsmisssager, dem har de nemlig også en del af i Sydafrika. Byens gamle posthus fra 1897 og hovedbiblioteket bygget i 1935, bogudlån er for øvrigt gratis. Det prestigefyldte Museum Africa. I betydelige områder af Johannesburg er der ingen højhuse, netop fordi der under byen er gravet 1.500 km. minegange, der ligger i adskillige lag. Vi ser marken på Long Lanta, hvor George Harrison sparkede til den jordklump, der glimtede af guld. Det undrer os noget, at netop dette sted ligger hen i totalt vildnis, det må dog for den sydafrikanske nation betragtes som et betydeligt historisk sted, men det har man altså ikke fundet værdig. Desværre ser vi også en ældre mand, der er kørt ned, han er dog aktiv i forsøget på at komme på benene igen.

Her ligger en af Johannesburgs 26 golfbaner, også i vort selskab er der personer med alvorlige handicaps. Det giver anledning til en snak om sport, og vi belæres om, at cricket er Sydafrikas mest populære sport, derefter følger rugby og som nr. tre soccer, som man kalder fodbold hernede. I 2010 skal verdensmesterskabet i fodbold afholdes i Sydafrika, det ser vi flere steder forberedelser på i form af bygning af stadions og vejanlæg. Fodboldmesterskabet har givet anledning til store politiske slagsmål. Mange mener, at de mia. af rand, der investeres i disse mesterskaber, var bedre anvendt til boliger for den fattige befolkning i townships, mens andre mener, at den opmærksomhed Sydafrika vil få ved disse mesterskaber, vil skabe en stor effekt med forøget eksport og dermed en positiv afsmittende virkning på landets trængte økonomi. Ingen tvivl kan der være om, at mesterskaberne vil være årsag til, at verdens øjne rettes mod Sydafrika, og så må vi håbe, at den afsmittende virkning må komme den betrængte del af befolkningen til gode.

Afslapning før aftenmenuen

Tilbage på hotellet får vi os en svømmetur i hotellets lille pool. Herefter går vi en tur til det nærliggende center med et væld af butikker, hvoraf African Handicraft er den mest spændende. Et stort hus med måske hundred boder der ligger skulder ved skulder og sælger "hjemmegjort" håndværk såsom figurer skåret i træ af verdensdelens befolkning, våben, masker og forskellige dyrearter, hvor det ser ud, som giraffen må være den mest populære, for heller ikke her kan den skjule sig, men rager op overalt. På en lille bar nyder vi en herlig Carling Black Label Beer 5,5%, mens vi over os studerer en væverfugl, der har travlt med at servicere sine unger i dens meget specielle rede, der er næsten kuglerund og dingler i de yderste tynde grene. Det må bestemt være en fugl, der ikke har tendens til søsyge, for ustandselig svinger den frem og tilbage. Før afgang til

aftenens menu er der samling på hotellet, vi synger et par sange fra Højskolesangbogen, diskuterer dagens forløb og Helle og Olav forbereder os på morgendagens strabadser.

Aftenens middag får vi i - Monte Casino et lukket center, hvor vi bliver visiteret ved indgangen, som var det en lufthavn. Centret har rigtig mange og fornemme forretninger og restaurationer i specielt byggede huse. Da vi har gået inde i centret en rum tid, opdager vi, at det vi tror, er nattehimlen, er et loft med lamper, der går hen over husenes tage. Restaurationen, vi skal besøge, bærer navnet The Meat C^o. Her bænkes vi ved et langt bord på en altan med fin udsigt over et torv med den fiktive "stjernestrøede" himmel over sig. På et af hustagene sidder en stork, en ret stillesiddende stork må man nok sige. Menuen lyder som følger.

Starters: *House salat med sennepsdressing eller baby calamari (blæksprut)*

Main: *Kingklip (fisk) fillet med ris eller rump or sirloin (okse)*

Dessert: *Sorbet eller ice cream and hot chocolate sauce eller malva pudding*

Efterfulgt af kaffe eller te

Bortset fra at Flemming fik serveret fisk, der ikke var gennemstegt, var der rimelig tilfredshed med maden. Dog må det siges, at de der sad på den ene side af det lange bord, stort set var færdig med at spise, da de på den anden side af bordet fik deres maden. En ikke særlig professionel service.

Til maden drak vi der fik fisk Steenberg round label hvidvin 12,73%, en ret nøje procentudregning må man sige.

Da vi forlader centret, går vi en anden vej ud, her er nattehimlen pludselig blevet til dag, men "stjernerne" lyser stadig mellem de smukke cumulus skyer. Vi undres over, hvordan de store træer langs fortovet får vand under de overdækkede arealer, indtil vi opdager, at træerne er det rene plastic. Efter de forskellige afsløringer virker centret noget forlorent, men - det må jeg nødtvungen indrømme, et dygtigt udført stykke arbejde. I forhold til centrets størrelse er der dog ikke mange kunder i butikkerne.

4. dag tirsdag 24. okt. 2006

Voortrekker Monumentet

Efter endnu en god nats søvn og et herligt morgenmåltid går dagens tur med bussen godt halvtreds km. mod N til Pretoria. Dagens første stop er ved det kæmpemæssige nationale mindesmærke over boernes pionerer, det vil sige hollænderne, det 140 meter høje Voortrekker Monument er bygget i årene 1936-49. På afstand ligner monumentet en utiltalende kæmpebetonklods, der leder tankerne hen på de østeuropæiske betonkolosser, der skulle symbolisere sovjetmagten. Da vi kommer nærmere, ændrer vi dog standpunkt. Også her ses mange symboler, lågerne består af zuluernes spyd, rundt om bygningen ses en mur med relief af 64 oksekærrer. Mellem denne mur og monumentet er der et charmerende haveterræn med strelitsia også kaldet papegøjeblomster, forskellige agavearter, svigermors skarpe tunge, pelargonie, petunia, den dekorative knudrede juttæ blou-kobar og mange flere. Foran det kolossale monument ses en statue af en boermor med to børn som symbol på kvinden, der holder sammen på børn, hjem, familien og dermed hele samfundet. På den store bygning ses relief af gnuer som symbol på zuluernes grusomheder. Rundt i monumentets hjørner ses buster af fire personer, hvoraf den ene er Andries Pretorius.

Da vi kommer indenfor i bygningen, møder os et kæmperum, de 140 meter til kuplens loft virker voldsom. Langs væggene ses et 92 meter langt relief, verdens længste relief, et imponerende flot arbejde der fortæller historien om boerne, der kom til Sydafrika, - boer der betyder bønder. Englænderne der i 1835 fordrev boerne, der med deres får og oksekærrer måtte drage mod N. Her mødte de modstand af zulukrigere. Efter en periode kom en fredsftale i stand, men kun to dage gik der, så angreb zulukrigrerne boerne trods fredsftalen. Svigefuldt kaldte boerne denne handling, men i zuluernes historiebøger lyder det givetvis anderledes. Boerne havde kun 500 mand mod zuluernes 20.000 krigere, men boernes leder Andries Pretorius ville ikke flygte, han samlede de 500 mand i en

dal beskyttet af deres oksekærrer. Netop som zuluerne ville angribe, kom der en tåge ind over dalen. Tågen blev opfattet af zuluerne som åndernes tegn fra de boere de allerede havde dræbt, så de flygtede skrækslagne i panik. Efterfølgende fik Andries Pretorius en aftale med zulufolket om en fredelig sameksistens, som har fungeret siden. Endnu engang kom englænderne, det var da guldet blev fundet, og boerne måtte igen på flugt. Med til historien hører, men det står sikkert ikke i boernes historiebøger, at boerne behandlede deres slaver meget dårligt og nægtede dem alle almindelig borgerrettigheder.

På den videre vej mod Pretoria ser vi i området ved Midrand en enorm byggeaktivitet. Det er i dette område, den industrielle udvikling sker. Det gælder såvel verdensomspændende som sydafrikanske firmaer og ikke mindst virksomheder fra Johannesburg, der ynder at flytte hertil.

Industri

Fundet af guld og diamanter i slutningen af 1800-tallet blev motoren i landets minedrift og industrialisering. Ikke mindst udenlandske investeringer satte skub i aktiviteterne. Sydafrika er stadig verdens største guldproducent. Mangel på uddannet arbejdskraft begrænser i dag industriens vækst. Bilindustrien er den branche, der er i størst fremgang. Eksporten var i 1996 11.500 biler, dette tal steg til 100.000 biler i 2001. Landbrugsprodukternes forædling er også i mærkbar fremgang med levnedsmidler, tobak og ikke mindst vin.

Pretoria

Pretoria, der ligger 1.300 meter over havet, blev grundlagt af boerne i 1835. Byen blev beskyttet af fire forter bygget i 1894, de har dog aldrig været i brug. Pretoria betragtes som Sydafrikas hovedstad, men det bør dog tages med et gran salt, for Sydafrika er på dette felt lige så tåbelig som EU, halvdelen af året er Pretoria regeringsby, og den anden halvdel flytter hele menageriet til Cape Town. Derudover betragtes også Bloemfontein som hovedstad, idet højesteret ligger her. Derfor siger sydafrikanerne, at de har tre hovedstæder.

Pretoria har 1½ mio. indbyggere, der gennemgående bor i lave bygninger, fordi byen ligger over en underjordisk sø. Derfor dækker Pretoria, som Johannesburg, et stort område nemlig 630 km². Gennem Pretoria fra V til Ø går den 40 km. lange gade Pretorius. Byen har mange kælenavne jacarandaernes by, rosernes by, administrationens by, universitetsbyen og militærets by.

Med 34⁰ C indtager vi Pretoria med hatteskygge, korte "bowser" og opsmøgede ærmer. Det vi allermost bemærker ved byen, er dens 77.000 smukke jacarandatræer, der blev indført fra Argentina i 1888. Jacarandatræet kan blive op til 15 meter høj, dens blå blomster står i fuldt flor fra okt. til dec. - utrolig smukt, frøkapslerne minder meget om kastagnetter, af dem blev der vist opsamlet "enkelte," så måske bliver Danmark en dag jacarandaens land. Fotoapparaterne er ikke et øjeblik i ro, mens vi betragter det smukke syn. Jacarandatræet er leverandør af palisandertræ. Vi bemærker også, at gaderne her i Pretoria er bredere end i Johannesburg, det skyldes, at der her har været brug for bedre plads til brede landbrugskøretøjer.

Vi passerer et af Afrikas ældste universiteter Unisa, der blev bygget i 1893. Her har bl.a. Nelson Mandela studeret. I dag har Unisa 130.000 studerende, en stor del af dem bruger universitetet som fjernstudium og har så arbejde ved siden af, det har de fleste behov for, da det er dyrt at studere. Vi ser den gamle togstation fra 1912, hvor der blev udskrevet en arkitektkonkurrence, men ingen af forslagene fandt nåde for komiteens formand, Herbert Bacom. Derfor kom Bacom med sit eget forslag, som han godkendte og indkasserede den lovede pris. Ja, det må sandes, enhver er sig selv nærmest. På kirkepladsen i Pretoria står statuen af Andries Pretorius på hest og sønnen Martin Pretorius. Her ligger også rådhuset fra 1904, hvor den første retssag blev ført mod Nelson Mandela.

Vi passerer Transvaal Museum og postkontoret fra 1912. Samt det hus på Churchill Square hvor Churchill sad fængslet, da han som journalist dækkede Boerkrigen. Churchill flygtede og fortæller

med drabelige vendinger, hvordan han under flugten måtte krydse floden. Her i Pretoria er fortællingen af en anden kaliber, nemlig at floden nærmest var en mellemting mellem en bæk og en grøft - nærmest en grøft. Jo, Churchill har altid været dygtig til ”markedsføring.” Men det har Danmark og faktisk hele verden bestemt haft meget gavn af.

Paul Kruger House Museum

Vi besøger boerlederen Paul Krugers Hus, ham der har lagt navn til Krugers National Park. Huset er en gave fra Ungarn i 1884. I museet, der blev åbnet i 1934, ses mange af Paul Krugers (1825-1904) ejendele indsamlet på hans mange rejser. Stephanus Johannes Paulus Kruger (se 1825) er hans rigtige navn, men det er for besværligt, så jeg fortsætter med Paul Kruger. Til huset hører en dejlig blomstrende have med mange bede af krydderurter bl.a. dild, timian, citronmelisse, og dem jeg ikke nåede, for vi skal altid nå bussen - om to minutter. Paul Krugers første hustru døde af malaria. Han blev gift igen få år senere med sin kusine, de nåede at få 16 børn. Paul Kruger var præsident i årene 1883-1900, hvor han forsvarede boernes interesser mod briterne og holdt afrikanerne nede med hård hånd. Som boerleder blev Paul Kruger modarbejdet af Dronning Victoria. Han forlod landet efter at have tabt Boerkrigen 1899-1902. Paul Kruger døde i fattigdom og elendighed i Schweiz. Paul Kruger var meget populær blandt boerne, det ses af den samling, der forefindes i monterne med varer, der bærer hans navn: Øl, cigaretter, limonade, glas, tepotter, peber og dem jeg ikke nåede for vi skal - - - Overfor Paul Krugers Hus ligger Paul Krugers Kirke, der blev bygget i 1893.

Union Building blev bygget højt over byen i 1910, flot arkitektur med spor fra mange kulturer. På toppen af de to tårne står Atlas bærende jordkloden. Det er her regeringen så tåbeligt flytter ind hvert halve år, og lige så tåbeligt flytter ud hvert halve år. Foran den stolte bygning står et mindesmærke for Første Verdenskrig. Ned mod byen er anlagt en kongelig have til ære for begge Verdenskriges omkomne. Haven er utrolig flot og velholdt, lige nu med et blomsterflor uden lige. I haven står også en statue af James Berry Munnik Hertzog minister fra 1924-39. Derudover et mindesmærke for omkomne politifolk.

Vi kører gennem det fornemme ambassadekvarter, med bl.a. præsident Mbekis bolig. Langs den store og tiltalende Burgers Park er vi på vej til Melrose House bygget 1886 i udpræget Victoriansk stil. Det var her ved spisebordet fredsftalen i Boerkrigen mellem boerne og englænderne blev underskrevet i 1902. Her boede nemlig dommer George Jesse Heys født 1852 i Durban, hvortil faren Thomas Heys var emigreret i 1840. Huset har flotte stuklofter, vinduer i glasmosaik og ganske mange rum, med fornemme møbler og malerier. Alle materialer er importeret fra England. Et par af stuerne er direkte indrettet som museum med forskellige effekter fra den tid og forklarende tekster. En behagelig og flot have omkredser den flotte herskabsvilla.

På en portugisisk restaurant o’Galito får vi en lækker frokost bestående af grøn salat med ost, lækker stegt fisk med pommes frites og isdessert. Dertil drikker vi øl og masser af vand i den trykkende varme.

Efter frokost går turen tilbage til vort hotel i Johannesburg. Det er på denne tur som på alle andre ture, hver gang vi sætter os i bussen, er der noget, der kan ses fra bussen eller noget der skal fortælles, det gælder også her i Pretoria.

Overraskende bemærker vi, at 93 oktan benzin koster 6,13 rand pr. liter, men dieselolie 6,48 rand pr. liter. På tankstationerne går adskillige unge mænd, de vasker forruderne og servicerer med aviser eller andre ting, chaufførerne ønsker at købe. Prisen på brugte biler ligger typisk mellem 10-40.000 rand. En ny Golf koster 90.000 rand. For at du kan sammenligne, svinger en arbejders månedsløn mellem 500 og 900 rand, og i byerne mellem 2.500 og 4.000 rand. Renten betales med op mod 12%.

Infrastruktur

I Sydafrika fungerer infrastrukturen dårligt, busser findes kun i et fåtal. Landets vejnet er opmålt til 330.000 km., hvoraf kun 40% er asfalteret, og landets floder er ikke sejlbare. Da jernbanen blev anlagt fra Pretoria til Det Indiske Ocean, kostede den mange menneskeliv. Rygterne fortæller - et lig pr. svelle. Giftslanger, vilde dyr, sygdom, hårdt arbejde, meget gjorde man ikke for at beskytte arbejderne, for de var jo "kun" slaver. Flyselskabet nationale South African Airways er statsejet, det er vores oplevelse, at det fungerer fint. Jernbanerne her i Sydafrika bærer for øvrigt navnet Metro. Jernbaner, havne, lufthavne og olieledninger kontrolleres af det statsejede selskab Transnet, der er landets største virksomhed.

Der er enorme køer ved indfaldsvejene til Johannesburg. Som vi kender det i Danmark, ser det ud, som sidder der kun en person i hver bil. Ved en af de største indfaldsveje til Johannesburg ser vi en kranbil holde, den venter simpelthen på, at der skal ske et sammenstød, så vil den straks tilbyde sin assistance. Disse "vejgribbe" har et dårligt ry, de udnytter situationen på det groveste med en meget høj pris. Rygterne siger, at de piller ved trafiklys og hælder olie ud på kørebanen for at fremprovokere et uheld. Flere af "vejgribbene" menes at tilhøre mafiagrupper, politiet holder et vågent øje med dem.

Velankommet tilbage på vores base i Johannesburg er der et par timer før aftenens middag serveres i hotellets kineserrestaurant. Nogle får sig et aflangt hvil, nogle en tur i hotellets swimmingpool, uforståeligt er der også nogle, der finder afslapning i at vandre en tur til centret og gå på indkøb, og så er der en enkelt, der skriver side op og side ned.

Middagen er en herlig oplevelse af omkring ti forskellige lækre og velsmagende retter, men meget overraskende ingen ris. Efterfulgt af kaffe som stort set altid er med i kuvertprisen. Undervejs får vi os mangan en god diskussion på særdeles højt niveau - himmellegemer osv. Imens nedsvælges et par flasker rødvin Fairview 1997 Merlot – naturligvis den gode fra Sydafrika.

5. dag onsdag 25. okt. 2006

Tidlig morgenstart

Dagen starter lidt før sædvanligt, vækning kl. 5:30, kufferterne skal være klar kl. 6:00, morgenmad kl. 6:30 og busafgang kl. 7:00. Dagens mål er nemlig, at vi skal nå Krugers National Park 700 km. mod Ø inden kl. 18:00, hvor parkens porte lukkes. Med få minutters forsinkelse vinker vi farvel til Johannesburg, der har givet os rigtig mange gode oplevelser. Nu går det rask mod Ø.

Olav beretter fra The Sunday Times, at der er sket en ulykke i en guldmine nær Johannesburg, fire er indespærret og mange kvæstede. Derudover får vi serveret et par politiske begivenheder i Sydafrika, og så er der fundet en kakerlak på værelse 312, så nu er det med at komme af sted.

Vi kører ind i Solopgangens Land Mpumalanga Provinsen, der kaldes Sydafrikas frugtskål. Her ses mange af de høje eukalyptustræer med sin specielle duft af euforiserende stoffer og mange mexicanske fyr, der blev indført i 1870, fordi man manglede træ til afstivning i guldminerne. Mexicansk fyr er meget hurtigvoksende, i løbet af 25 år er den voksen nok til at være leverandør af træ. I dag bruges mexicansk fyr også til tømmer, møbler og jernbanesveller. Jo længere vi kommer mod Ø, jo flere mexicanske fyr er der. Også akacietræer ser vi mange af, hvilke af dem aner jeg ikke, for der findes 1.000 arter. Samt aloe vera planter der findes i 300 forskellige arter.

Landbrug

Vi kører gennem store landbrugsområder med større og mindre gårde. De større gårde kører udelukkende efter økonomiske principper, som de gør i Danmark, med størst mulig økonomisk udbytte. Landarbejderboligerne til medhjælperne på de store farme er billigt byggeri med gulve af kokasser, lugten er ikke så behagelig, men til gengæld er lugten årsag til, at insekter og slanger ikke

gør forsøg på at trænge ind i husene. De små landbrug, der alle ejes af sorte, dyrker alle typer frugt og grøntsager for at være mest mulig selvforsynende.

Landbrug er Sydafrikas hovederhverv, men kun 20% af landets areal kan dyrkes uden kunstig vanding. Jorden er frodig, men næsten hvert år hæmmer tørkeperioder opdyrkningen. Den gennemsnitlige nedbør i området er 464 mm. om året, mindre end hvad der siges at være nok for landbrugsjord. Så hvor de har mulighed for det, genbruges alt vand. De har dog et ringe udbytte, idet kun 13% af arealet er opdyrket, den resterende landbrugsjord bruges til græsning. Det allervigtigste landbrugsprodukt er majs, dernæst følger sukker, jordnødder, tobak, Rooibos (rød busk) helsete, der skal trække længe og ikke bliver bitter, hvede, frugter og grøntsager. Sydafrika har verdens største appelsinplantage med over en mio. træer, dem ser vi en del af her. Også mange bananplantager viser sig, bananklaserne er pakket ind i blå plasticposer, for at undgå insektangreb og fremme modningen. Også husdyrhold er vigtigt med uld og kødproduktion, men de er plaget af sygdomme i besætningerne.

Til dem der ikke selv kan betale, opkøber staten jord til boliger og landbrug. De der er frarøvet jord under apartheid, skal også have jord tilbage. Statens mål er, at en tredjedel af landbrugsjorden skal gives tilbage til de sorte indbyggere, men det går meget langsomt. Ved årtusindskiftet skønnes, at 60.000 hvide farmere ejer 86% af jorden, mens 14 mio. sorte ejer de tilbageværende 14%. I slutningen af 1900-tallet blev mange hvide farmere i afsidesliggende egne ofre for røveri og vold, det kostede over 1.000 mennesker livet.

Fiskeri

Nogle af de søer, vi ser i landskabet, er vand pumpet op fra guldminerne. Der er udsat fisk i søerne, som fanges til kommercielt brug. Sydafrika har langs kysterne noget af verdens bedste fiskevand, der fanges omkring 600.000 tons fisk om året. De vigtigste fangster er sardiner, torsk, søtunge og kulmule.

Energi

Sydafrika har 18 kuldrevne kraftværker, der hver leverer 3-6 mio. kWh. Værkernes markante tårne rager voldsomt op flere steder i det landskab, vi passerer, især ved Middelburg der er centrum for Sydafrikas kul- og stålindustri. Det var her ved Middelburg, en af de store KZ lejre var, hvor englænderne i 1800-tallet holdt boerne fanget. Tårnene minder allermest om atomreaktorer, som det forhåbentlig ikke er. Prisen er, at i nogle områder ser vi store skovarealer af udgæede træer, det er syreregn formentlig fra disse kraftværker samt de store kulminer, der leverer kul til kraftværkerne. Sydafrika har nemlig verdens otte største kulminer, og kul er billigt at bryde i Sydafrika, fordi de ligger ret højt, derfor kommer 81% af elektriciteten fra kulfyrede kraftværker. Sydafrika har Afrikas eneste atomkraftværk, det ligger ved Cape Town. Sammen med vandkraft, olie og gas fremstiller det de resterende 19% el. Sydafrika har verdens laveste elpriser, men trods det har en betydelig del af landets befolkning ikke adgang til el. Landet producerer over halvdelen af Afrikas samlede elektricitetsforbrug.

Naturressourcer

Sydafrika bryder over 40 forskellige mineraler. De råder over 65% af verdens kromforekomster, 40% af alt guld og 75% af verdens mangan. Landet har verdens største reserver af platin og vanadium. Samt store mængder af diamanter, kul, uran og ud for kysten olie.

Diamanternes centrum er Kimberley, en by der ligger mellem Johannesburg og Cape Town. I der kender vort hjem ved, at vi har en masse "gammelt skrammel," som nogen udtrykker det. Blandt det gamle skrammel står - sjovt nok, en minelygte med følgende tekst: Digby Spare nr. 353 Kimberleys Diamantminer. Jeg erhvervede lygten engang for mange år siden på en auktion med den

skumle bagtanke, at der sikkert kunne findes et par glemte diamanter et sted i lygten, men ak, også denne gang blev jeg skuffet, der er ikke megen retfærdighed til i verden. Enhver tænker kun på sig selv, det er kun mig, der tænker på mig.

SPAR

I en af de mange mindre byer vi passerer, bemærker vi pludselig en butiksfacade - SPAR. Det viser sig ikke at være noget unikt, for senere ser vi adskillige SPAR facader.

På en tiltalende restaurant med xxxx - Lone Creek River Lodge, får vi en lækker frokost, den bekommer os alle meget vel. Beklageligvis er tiden ret presset, så vi må alt for tidligt forlade dette charmerende sted.

Flaget

Det sydafrikanske flag er en spraglet sag, ikke mindre end seks farver har den. Dette kunne muligvis være årsagen til, at Desmond Mpilo Tutu har skabt udtrykket - en regnbuenation, men det er det rene gætværk. Mærkeligt er det for os danskere, der har en flagstang i hver kolonihave og i hver anden villahave, at her i Sydafrika bruges flaget overhovedet ikke af private, kun ved offentlige bygninger og grænsestationer ser vi flaget.

Rød:	Symbol for udgydt blod
Grøn:	Symbol for nationens planter
Blå:	Symbol for harmoni og fred
Hvid, gul og sort:	Symbol for menneskeracerne

Nationale symboler

Til gengæld markerer Sydafrika sig med andre symboler

Nationens dyr:	Springbok
Nationens fugl:	Blue crane (hejre)
Nationens blomst:	Giant or king protea
Nationens fisk:	Galjoen
Nationens træ:	Real yellow wood

Dagens endestation

Vi er nu nået til indgangen til Kruger National Park - Orpen Gate, hvor der gøres et lille komfortstop, før vi fortsætter ind til vores første destination i nationalparken Satara Rest Camp. Peter mener nemlig, at ordet komfortstop er lidt mere dannet end tissepause. Allerede på denne forholdsvis korte tur ser vi en del af Afrikas store vilde dyr. Vi indlogeres i rondavels, som er navnet på de charmerende, stråttækte, murede runde hytter med et soverum, badeværelse, udendørs køkken og terrasse. Bortset fra en ikke alt for behagelig lugt af insektmidler, eller er det mon gulvet, der er af kokasser? Nej, dog ikke. Så fungerer hytten udmærket. Efter dagens 700 km. er vi mødige, vi trænger meget til et forfriskende bad før aftenens middag. I Satara Rest Camps restauration går vi til en buffet, igen med et væld af lækre muligheder, til den herlige mad nyder vi Robert Alexander Sheraz en god sydafrikansk rødvin årgang 2005. Efter middagen varer det ikke lang tid, før der er ro overalt.

6. dag torsdag 26. okt. 2006

Kruger National Park

En af verdens mest berømte nationalparker er netop Kruger National Park, den rummer en af verdens største koncentrationer af fugle- og dyrearter. Parken grænser mod Ø til Mozambique og mod N til Zimbabwe og besøges årligt af ½ mio. gæster. Ideen til nationalparken fik Paul Kruger i 1884, fordi han så, at vildtbestanden var faldende. Det var således kun tanke for, at det skulle være et attraktivt jagtområde. I 1898 blev parken oprettet, og det må siges at være en stor park, så stor, at det ikke er muligt at sætte et stakit omkring op mod 400 km. langt og op til 70 km. bredt. Parken dækker i alt ca. 20.000 km² eller nogenlunde på størrelse med Jylland. Kruger National Park er et stort firma, 2.000 mennesker er i dag ansat i parken, heraf har de 1.500 base i Skukuza, der er parkens administrative centrum. Parken er opdelt i 400 dele, der med visse mellemrum afbrændes under kontrol for vegetationens skyld.

Da Satara Rest Camp ligger ude midt i naturparken, er den naturligvis forsvarligt indhegnet, idet farlige rovdyr bevæger sig tæt omkring campen. Så i tilfældet her er det, i modsætning til zoologiske haver, os turister, der er i "bur."

Ud i naturparken blandt dyrene

Mange forskellige ture bliver det til i Kruger National Park, ture i vores egen bus, ture i militærlignende åbne lastbiler uden ruder og med god udsigt, sunrise ture, sunset ture og en ren vandretur - en af de farlige ude blandt de vilde rovdyr, hvor to bevæbnede rangere er med på turen. Ikke alle er med på de samme ture, derfor er oplevelserne naturligvis vidt forskellige. I begyndelsen gøres der holdt, hver gang vi ser et dyr, men efterhånden som det bliver for almindeligt, skal der en større flok eller sjældnere eksemplarer til, før vi gør holdt.

Giraffen har med sin lange hals svært ved at skjule sig. Den æder af trætoppene, for det er lettere end at bukke sig. Giraffen holder meget af akacietræets grene, hvad ingen andre dyr gør, for akacietræet har lange torne som en tjørn, men giraffens tunge og mund er som læder, så tornene volder den ingen problemer. Blandt de mange giraffer vi ser, er der en, der ligger ned, det er et sjældent syn, for en giraf står faktisk altid op, også når den sover. Muligvis er den syg eller gammel.

Zebraer er et af de flokdyr, som vi jævnligt ser, og hver gang diskuterer vi, om det nu er en hvid zebra med sorte striber, eller en sort zebra med hvide striber. Også gnuer ser vi i grupper, de er også flokdyr. Flokdyr er specielt de dyr, der jages af andre dyr.

Af og til ser vi de lavbenede vortesvin, hvor hannen har imponerende store hjørnetænder. Når vortesvin æder, sidder de på knæ, når de løber, er det altid med halen lige i vejret, for at ungerne skal kunne se forældrene og i en fart følge efter, når farlige situationer opstår, og det gør der ofte i dyrenes barske hverdag.

På en af turene ser vi på afstand ude på savannen et stort temmelig nøgent træ, hvori der sidder hen mod et halvt hundrede gribbe. Så får vi øje på to hyæner, der løber hen mod træet. Fra den anden side ser vi, en løve komme luntende op fra et vandhul, løver udstråler som regel dovenskab. Da løven opdager hyænerne, får den pludselig travlt og styrter hen mod træet, hvorefter såvel hyæner som gribbe forfølger sig. Historien er, at løven har nedlagt et bytte ved det store træ, efter at have ædt sig mæt er den gået ned til vandhullet for at drikke, straks er der andre af savannens vilde dyr, der træder til, men da løven opdager konkurrenter i "butikken," får den pludselig travlt, og dyrenes konge er igen herre over sit bytte. Ja, fantasien er en god følgesvend, også når det gælder i naturens verden.

Det dyr vi oftest ser, er impala antilopen, hvor hannen har flotte snoede horn. Et meget elegant, charmerende og uhyre hurtigt dyr, der kan løbe op mod 80 km./t. På en af turene ser vi en løve, der ligger dovent og kikker på os. Pludselig opdager vi, at der ved løvens side ligger en impala, eller det

stykke af impalaen, som løven ikke har kunnet æde. Løven har ellers ikke let ved at fange en impala, for den kan kun løbe 70 km./t mod impalaens 80 km./t. På samme tur ser vi en gepard, der strækker sin smukke krop langs jorden. Den generer sig åbenbart ikke for at lade sin kostbare pels ligge på jorden. Det er måske derfor, den er blevet plettet?

Ved et vandløb ser vi 8-10 flodheste, der går og græsser på flodbredden. Et stykke derfra går en stor flok elefanter, mindst et par dusin, både voksne og babyer, der leger med hinanden.

Udvalget af fuglearter er enormt, ofte er arten svært at afgøre i flugten eller på grund af for stor afstand. Efter turens forskellige notater har vi set følgende: Struds, der spiser småsten for at kværne sin mad. Næsehornsfluglen, hvis livret er slanger, kaldes også flyvende banan. Hviddrygget - og hvidhovedet grib, gribbe kan flyve op til en højde af 10 km., de trækker vejret ind to gange og puster ud en gang. Vi ser et sted, hvor de har bygget reder i høje flettede elmaster. Fiskeørn, kampørn og slangeørn. Sekretærfugl, hvis vingefang kan blive 1½ meter. Gigant isfugl, perlehøns, præstekrave, kohejre, gulnæbbet stork og marabustork, der lever af fisk og affald. Et par med engelske navne er burchells coucal og forktailed drongo. Derudover mange flere som vi ikke har kunnet registrere ved navn.

En af de mange fuglearter

7. dag fredag 27. okt. 2006

En varm dag

Efter en god nats søvn går dagens tur i egen bus mod N til Letaba Rest Camp næste destination i naturparken. En dag hvor temperaturen kommer op på 41⁰ C. Næppe er vi kommet i bussen, før Olav istemmer en fødselsdagssang for Karen Vibeke, vi andre følger naturligvis trop.

Også planternes verden er mangfoldige i parken, men her på turen er det mest dyrene, der fanger vores opmærksomhed. Dog bemærker vi lala palmen, der bruges til spiritusfremstilling.

Krybskytteri har tidligere været et stort problem i den enorme naturpark, men grundet en skærpet kontrol fra naturparkens politikorps skønnes problemet ikke i dag at være væsentlig.

Ved en flod ser vi fra broen varaner, de lægger deres æg, mellem 20 og 60, i termitboer. Også krokodiller ligger og strækker sig i sandet, der er stor uenighed om deres længde, der varierer fra under en til over tyve meter. Men lad dog de uvidende, der mener under en meter, beholde deres stupide mening. Krokodiller lægger omkring 20 æg i en hule i sandet. Her sker der et utroligt naturfænomen, hvis det i rugetiden er koldt, kommer der hanner ud af æggene, og hvis det i rugetiden er varmt, kommer der hunner ud af æggene. Først troede jeg, det var en joke, der skulle forsøges at bindes på en jyde, men så var der en anden jyde, der nikkede med hovedet, og så passer det jo nok. Men hvis nu vejret bliver sådan midt imellem, hvad så? Ja, også her er det udmærket med lidt fantasi. Undervejs gøres et kort komfortstop ved Olifants Camp.

I en dalsænkning ser vi en stor kafferbøffelflok, det er Afrikas farligste dyr. Flokken er på mindst 50 bøfler. Skønt afstanden er 200-300 meter, ses tydeligt, at førerbøflerne placerer sig i forsvarsposition for flokken. Imens de skuler olmt hen mod bussen.

Letaba Rest Camp

Et særdeles indbydende sted er vi kommet til, hytterne er præcis som i Satara, men lejren er væsentlig større, med supermarked og fin restaurant. Lejren har desuden den store fordel, at den ligger på et forbjerg med en fantastisk udsigt over Letaba Floden. Herfra kan vi sidde i timevis og iagttage livet omkring floden, hvor alle dyr på forskellige tidspunkter kommer for at drikke. Kikkerten er her en god og uundværlig følgesvend. En lille flok på 7-8 giraffer, 3-4 elefanter, masser af flodheste, impalaer, kuduer og vandbukke af antilopeslægten, mængder af fugle, hvoraf gribbe og marabustorke er de letteste at kende, der er næsten ingen grænser.

Inden for indhegningen springer aber og de grå afrikanske egerne rundt i træerne, og mellem hytterne går et utal af bushbuck, en mindre antilopeart, der her på stedet næsten er tamme. Flere steder i campen er der opsat fuglekasser på høje stolper, de minder, bortset fra indretningen, meget om vore fuglekasser til tårnfalk, men er altså her beregnet til flagermus.

Elefantmuseet

Letaba Rest Camps attraktion er Elefantmuseet. På museet ses en oversigt over elefanter betydning i verdenshistorien. Her et beskedent udvalg af de mange oplysninger:

218 fvt.	Hannibal drog over Alperne med 37 elefanter (se 219 fvt.)
804 evt.	Romersk kejser bruger elefanter i krig mod Danmark
1663	28.000 stødtænder sejles fra Guinea til England
1812	En elefant optræder for første gang i cirkus, det sker i Paris
1890	En elefant optræder for første gang på et frimærke – fra Indien
1903	Thomas Alva Edison dræber en elefant i et elektricitetsforsøg (se 1847)

En elefant får seks hold tænder i løbet af et elefantliv, der normalt er 65 år, når det sidste hold tænder er slidt op, dør elefanten langsomt af sult. Den drikker 227 liter vand og spiser 300 kg. mad om dagen, 150 kg. kommer ud igen, hvad vi overalt ser adskillige beviser på. Disse efterladenskaber synes at være en lækkerbissen for mange fuglearter. Elefantens normale gåtempo er 8 km./t, men lad dig ikke narre, den kan løbe 30 km./t. Elefanten er et flokdyr, og det er altid en hun, der er gruppens leder. En gammel hanelefant udstødes af flokken, når en yngre og stærkere kommer til og fortrænger dens position. Det fortælles, at en elefant aldrig glemmer. Det er der måske noget om, for her ser vi, at en elefanthjerne kan veje op til 6 kg., mens dens hjerte kan veje 28 kg. En elefant kan blive op til 5 meter høj og veje op mod 7 tons. Forbavsende er det, at en elefant, trods sin størrelse, kan gå lydløst gennem skoven. Hunnen er gravid i 20 måneder, og babyen vejer 120 kg. Den længste stødtand på en elefant er målt til 3,17 meter og den tungeste til 71,7 kg.

Mange kranier og udstoppede dele ses i museet, der er spækket med fortællende plancher om elefanternes liv. Forskellige donationer er påtalt, fx en Rotary Klub i Canada, der har doneret et sæt stødtænder.

Der findes ca. 12.000 elefanter i Kruger National Park. Elefanter er i dag fredet, og det er forbudt at sælge elfenben, hvad mange turister har måttet erfare. I 1993 blev der fastsat en høj straf for salg af elfenben, minimum 30.000 rand og 3 års fængsel og maksimum 100.000 rand og 10 års fængsel.

Også her fra Letaba er der arrangeret flere ture ud på savannen. På en af vore ture fortæller vores naturvejleder og ranger Kennet en dramatisk historie. Han og en kollega var i går morges på gåsafari med fire turister. Da de passerede en fugtig lavning ved floden, blev de pludselig angrebet af en gammel flodhest, der formentlig var udstødt af flokken. Kennet fortæller, hvordan de to vagter havde beordret de fire turister i dækning bag et klippefremspring. Først forsøgte rangerne at skræmme flodhesten væk, men dyret var aggressivt og fortsatte brølende mod dem med vidåbent gab. Der var kun et at gøre, med fem skud nedlagde de flodhesten, der segnede kun fire meter fra dem. Kennet er synlig berørt af situationen. Turisterne havde alle fået et chok, og to af dem græd.

Gåsafari

Om eftermiddagen har en lille flok på syv meldt os til en tilsvarende gåsafari. Oprindeligt havde tolv meldt sig, men den barske fortælling om den aggressive flodhest havde jaget en skræk i livet på nogle af de tilmeldte, der valgte at trække tilmeldingen tilbage. Med os har også vi to naturvejledere og rangers bevæbnede med rifler, for farlige situationer kan jo åbenbart opstå. Parkens naturvejledere og rangers er meget kompetente såvel med hensyn til skydefærdighed som deres

viden om plantevækst og dyrenes liv og færden. Det er ganske utroligt, hvilket falkeblik de undertiden har, på flere kilometers afstand kan de udpege et dyr, langt før vi andre øjner dem. De bemærker også friske spor i sandet af bl.a. løver, næsehorn og elefanter.

I jeep kører vi et stykke ud i bushen. Ved en klippeformation gøres holdt, her får vi strenge instrukser om at bevæge os mest mulig stille og ikke snakke. Med de to bevæbnede rangers i front går vi i gåsegang op over klippens kant, her åbner et storslået vue sig ud over Letaba Floden, der løber hundred meter neden for os. Her ser vi igen en mængde flodheste, men nu i vandet, de er delt op i to grupper samt enkelte flere andre steder i floden. Det er svært at tælle flodheste, når de er i vandet, men der er formentlig omkring en tredive stykker. På flodbredden ligger en krokodille ganske urørlig, den er vel omkring fire meter. Eller er det tyve? På et klippefremspring ser vi fem store leopard skildpadder, de ligger og nyder den varme sol. Leopard skildpadder lægger seks klumper af 6-15 æg.

Vi står ganske stille på toppen af klippen og nyder sceneriet, og der fotograferes ivrigt. Nu begynder vi at bevæge os stille ned mod floden, skønt vi går så lydløst som muligt, varer det kun et øjeblik, så har flodhestene registreret os. Fra begge grupper kommer der kæmpebrøl som advarsel til hinanden og en hilsen til os om, at vi ikke er velkomne.

Da vi er kommet ned til flodbredden, er skildpadderne forsvundet, men flodhestene nærmer sig vores bred. Vi fortsætter vores vandring ufortrødent med flodbredden på højre hånd, velvidende at den tyve meter lange krokodillen ligger på den modsatte bred, og flodhestene endnu ikke er nået helt ind til bredden. Skønt vi vandrer så stille som vel muligt, er vi godt klar over, at i dyrenes verden kommer vi med udrykning.

Pludselig rækker vores førerrangers en advarende hånd i vejret som tegn på, at vi skal stoppe og være helt stille. Knap hundred meter foran os står Afrikas farligste dyr en stor buffaloty, også kaldet kafferbøffel, og drikker, og vi skal netop den vej, for bag os nærmer sig 30 brølende flodheste, på vores venstre hånd ligger bjerget og på vores højre hånd floden med den tyve meter lange krokodille på modsatte bred - heldigvis. Ganske forsigtigt nærmer vi os det dyr i Afrika, der har dræbt flest mennesker, men da vi ikke ønsker at blive talt med i den statistik, forstår vi alvoren og lyder nu ikke som en udrykning. Aldrig tidligere har vi været så omhyggelig med at sætte foden på det mest tyste sted. I passende afstand nærmer vi os det kæmpemæssige, men flotte dyr, der måler 1,80 meter til skulderen og vejet et par tons. Heldigvis er den fortsat tørstig. Vi passerer buffaloen i skildpaddefart i en afstand af et par meter, - føler jeg, til dens skulende bøse øjne, men den gider ikke ulejlige sig med de solblege turister. Grundet situationens alvor er der ingen, der får gode nærbilleder af det farlige kæmpedyr, skønt muligheden bestemt er til stede, men et klik med fotoapparatet kan måske vække dens harme og koste os livet. Efterfølgende er der nogle af kammeraterne, der vurderede afstanden til bøflen til tyve meter, men lad dem blot blive i deres vildfarelse.

Efter at vi har lagt flodhestene, krokodillen og bøflen bag os, og hjertet har fundet sin sædvanlige rytme, kan vi igen koncentrere os om andet i naturen. På den modsatte bred ser vi et par eksemplarer af den gulnæbbede stork spankulere, og vi beundrer de flotte lyseblå vandhyacinter med deres oppustelige stilke. Vandhyacinter betragtes som den største fjende i de afrikanske floder, fordi den breder sig med en enorm hast og dermed kvæler al anden vækst.

Mange småting viser vores rangers os undervejs, kalabastræet, en græskarart hvis frugter bruges som vandbeholdere, drikkekar, rangle samt til blæse- og strengeinstrumenter i musikkens verden. Et 15 cm langt tusindben. Et edderkoppekollektiv i en stor spindelvævspuppe.

En meget intensiv og spændende tur er ved sin slutning, vi har følt nærheden med naturen betydelig mere intens end fra en jeep, og - vi er stadig i live. På en anden gåsafari fortaltes spagfærdigt om mødet med en løvegruppe, men det er sikkert det bare pral, for de vil ikke fortælle hele gruppen om oplevelsen.

På hjemturen ser vi en steenbok, der jages af tre gnuer. Fascinerende er det også at se en elefant på 20-30 meters afstand traske tværs over vejen, rykke grene af træerne og nogle gange sætte panden til og vælte træet. Pludselig stopper køretøjet, vi ser ingenting, indtil vores rangers peger ned på vejbanen, her ser vi en gruppe vandremyrer, altså ikke en jævn strøm af myrer der går i fast rutefart, men en gruppe der kan flytte sig op til 4 km. på en dag.

8. dag lørdag 28. okt. 2006

En kølig morgen

Trods en morgentemperatur på 28° C føles morgenen hundekoldt, fordi vi på gårsdagens tur nåede 41° C. Vejret er overskyet, og det fugter en lille smule, uden at det dog bliver til regn.

Vi er startet på vores sidste dag i Kruger National Park, også denne dag skal vi ud og opleve kæmpeskovens utallige vilde dyr. Der tales meget om - The Big Five, som er løve, leopard, bøffel, næsehorn og elefant. Endnu har vi ikke set et næsehorn, der kan veje op til 2½ tons, det tætteste vi har været er at se dens fodspor i sandet. Det mest almindelige er sort næsehorn med spids mund, der findes også et hvidt næsehorn med bred mund. Trods vore anstrengelser lykkes det ikke at møde det store klodsede dyr. Men Hanne og mig har været så heldig tidligere at se næsehorn i Kenya. Heller ikke leoparden har vist sig, hvor vi kommer frem, men vi kikker stadig energisk i træerne, hvor der er størst chance for at se det flotte, meget sky og Kruger National Parks sjældneste dyr. Der menes kun at være mellem 6-800 leoparder tilbage i hele Sydafrika. Men i Namibia er der omkring 10.000 leoparder. Den store forskel skyldes de sydafrikanske farmeres intense jagt på leoparder, fordi de dræber deres kvæg.

Bortset fra en slange vores bus kommer til at køre over, ser vi "*desværre*" heller ingen slanger på vore farefulde vandringer i den vilde natur. Der findes ellers 166 arter af slanger i Sydafrika, kun 10% af dem er giftige. Den giftigste er den sølvfarvede sort mamba, den kan blive op til 6 meter lang og kan løbe 23 km. i timen, så den skal du ikke regne med, at kunne løbe fra. Der findes også en grøn mamba. En trøst kan det måske være, at slanger generelt er mere bange for mennesker, end mennesker er for slanger.

Braai

Aftenens afskedsmiddag med Kruger National Park er arrangeret som en braai, der på dansk betyder en grillaften. I festligt selskab sidder vi under den sydlige stjernehimmel, - Månen har lagt sig på ryggen. Som sædvanligt får vi lækker mad med salater, grillt kød, herunder en sydafrikansk specialitet boerwors en lækker pølse med en stor procentdel af kød. De sædvanlige herlige desserter bliver vi heller ikke i aften snydt for, ej heller en herlig vin.

I mange butikker kan boerwors og kød fra forskellige vilde dyr købes under navnet biltong, det er skåret i tynde skiver, tørret og spises som snacks.

På et tidspunkt synger serveringspersonalet et par afrikanske sange for os. Efterfølgende føler vi os nødsaget til at kvittere med et par sange, "*Natten er så stille*" bliver en af dem, sangen bliver dog lidt for uengageret, for vi har ingen sangbøger, og det er jo mange år siden, vi skulle lære vers uden ad. Personalet på stedet er bestemt meget imødekommende og venlige, vi tager et par foto af de to, vi får mest kendskab til, Alice og Edward, og lover at sende dem et par billeder.

9. dag søndag 29. okt. 2006

Phalaborwa Gate

Det blev den sidste nat, hvor vi fik en herlig søvn i de specielle rondavels. Efter endnu et perfekt morgenmåltid er kufferterne igen læsset på bussen, og det går mod Phalaborwa Gate, en nordligere port til og fra Kruger National Park. Vi kører gennem et gammelt vulkanområde, hvor jorden er rig på kobber, platin, jern og guld. Blandt mærkelige bjergtoppe ligger verdens dybeste kobbermine,

fire km. under jorden. Der fortælles, at Phalaborwa har to somre - en meget varm sommer og en meget, meget varm sommer. Phalaborwaområdet er meget fattigt, der gøres mange forsøg på at gøre byen attraktiv for industrien, men det går trægt. Provinsen bidrager kun med 3% af Sydafrikas BNP, og den har Sydafrikas højeste arbejdsløshed med op mod 60%.

Arbejdsmarkedet

Arbejdsløsheden er Sydafrikas største økonomiske problem. Antallet er vokset gennem de sidste 30 år under erhvervslivets ændrede struktur. Først og fremmest er de sorte blevet ramt og ikke kun landarbejdere og minearbejdere. Statistikken siger, at gennemsnitlig forsørger en minearbejder ti personer. De 30% arbejdsløse der tales om på landsplan, nogle mener endda 40%, skal sandsynligvis tages med et vist forbehold, idet en meget stor del af de registrerede arbejdsløse har travlt med småjob såsom avissælger, skopudser, frisør, turistguider og mange andre gøremål. Mange har også en skjult indtægt i form af en stump jord, hvor de avler grøntsager til eget forbrug. Men alligevel er flere millioner afhængig af hjælp fra familie og venner.

Uddannelse

Også analfabetismen er meget udbredt her i provinsen, vi hører tal helt op mod 50%. På landsplan menes tallet at være omkring 15%, men 15% er også mange, for det svarer til 7 mio. mennesker. Årsagen skal findes tilbage i apartheidtiden, hvor skolerne var raceopdelt. Der var obligatorisk skolegang for alle hvide, hvorimod det var frivilligt for de sorte. Det var med fuldt overlæg, for når de sorte ikke fik nogen uddannelse, kom de heller ikke frem i samfundet og fik ikke ledende job, hvad der passede de hvide fint. Efter 1995 blev der skolepligt for alle, og adskillelsen ophørte officielt, men ikke i praksis. Der skal nemlig betales for at gå i skole, om end beskedent, og arbejdsløse forældre har sjældent råd til at lade børnene gå i skole. Vores chauffør Solly har seks børn, de der går i grundskolen betaler 50 rand om året, større børn 100 rand om året, i byskolerne er betalingen endda højere. Disse udgifter skal sættes i forhold til en arbejders indtægt, der på landet ligger mellem 500 og 900 rand om måneden, og i byerne mellem 2.500 og 4.000 rand om måneden. Derfor kan skolebetalingen, trods det beskedne beløb, specielt for de arbejdsløse og dem, der bor på landet være en så stor og uoverkommelig belastning, at mange vælger at holde børnene hjemme. Sydafrika har 21 universiteter, men de har stor mangel på kvalificerede lærere, lokaler og skolemateriale. Årsagen skal her findes i den meget beskedne løn for lærere, det bevirker, at en stor del af de uddannede lærere emigrerer til lande, hvor der er mulighed for en væsentlig højere løn, det vi med et moderne udtryk kalder - hjerneflugt. En klassekvotient i Sydafrika på 50 er meget almindelig.

Blyde River Canyon

Gennem Abel Erasmus Passet kører vi gennem Blyde River Canyon. Det er et fantastisk flot landskab af vulkanske klipper, der danner de mest fantasifulde, unikke, stejle, naturskulpturer, der spiller i et utal af farvenuancer, som vi sluger med åben mund. Passet er grænsen mellem bjergkæderne Transvaal og de 3½ mia. år gamle Drakensberg lavabjerge med talrige fossiler. Her mødes to floder Blyde River og Treur River, gennem årtusinder har deres hvirvlende strøm roteret sammen med småsten og dermed skåret en 800 meter dyb kløft med endnu mere fantastiske skulpturer ved Bourkes Luck Potholes, så man tænker, det kan ikke passe, - du drømmer. Der er bygget broer ud over kløfterne, så vi kan beskue sceneriet fra alle vinkler, det gør vi til fulde og er meget duperet. Stedet kaldes - Naturens Vaskemaskine.

Naturens Vaskemaskine

På den videre tur i det fantastiske landskab kikker vi over floden Blyde mod stejle, høje klippevægge og kommer til The Three Rondavels. Tre klippeformationer der har fået dette navn, fordi de minder om de karakteristiske negerhytter rondavels. Vi står på en klippe overfor, hvor vi nyder det fantastiske skue, mens fotoapparaterne klikker omkring os, for der er ganske mange andre, der har fået samme gode ide. Her, som alle steder hvor turister mødes, er der et utal af boder med alverdens herligheder, men – vi kan altså ikke købe noget hvert eneste sted.

Endnu en åbenbaring skal berige os. Efter adskillige trapper og stier gennem tropelignende skov når vi toppen ca. 1.000 meter over floddalen, og vi er på endnu et fantastisk sted - Gods Window. Skønt en anelse diset ses floddalen i begge retninger, så langt øjet rækker. Der er, som man siger ”*højt ned*” et skridt, og du er en km. nede. På et træ på toppen sidder en mindeplade med tre navne af afdøde personer i årene 1995- 05. Vi formoder, der er tale om nedstyrtningsulykker og træder varsomt et skridt tilbage.

Pilgrims Rest

I guldminebyen Pilgrims Rest gør vi et stop, for det er blevet frokosttid, og frokost skal vi bestemt ikke snydes for. Også her får vi en herlig frokost med et utal af muligheder for at spise os mætte, og kan du ikke bestemme dig, kan du blot gå over til det righoldige dessertbord – det rene guf, guf. Til maden drikker vi øl, som viser sig at være ½ liter, også det må vi bære.

Byen Pilgrims Rest fungerer som et nationalt mindesmærke og et levende museum fra guldgravertiden. Uden for hotellet er der et stort opbud af boder med forskelligt håndværksarbejde, fine smykker, vævede tæpper, træskærerarbejder af masker, elefanter, flodheste, langhalsede negre og adskilligt andet. Jeg faldt for de langhalsede negre, men det blev desværre ikke en succes, ikke altid har Hanne og jeg samme smag. Det synes, som handelen her går ganske livligt, der ”*pruttes*” i hvert fald livligt om priserne.

På et fortov står to mærkelige figurer, nærmest som fugleskræmsler. Det viser sig, at indeni de store kedeldragter står to drenge, der udfører en elegant støvledans. Vi kan ikke stå for det lille optrin og flyr dem et par rand, hvad naturligvis også er deres mål. ”*Straks pengene i krukken klinger, deres glade drengeansigter ud af kedeldragten mod os springer*” - godt givet ud.

Bananplantager, appelsinlunde og mopanilarver

I området ser vi kæmpe bananplantager og appelsinlunde. Firmanavnet Dole ses jævnligt, vi kender udmærket navnet i Danmark, et navn der ikke var populær, da vi bojkottede Sydafrika i 1985 grundet apartheid.

Vi kører nu i verdens største plantage, hovedsageligt af amerikansk fyr og eukalyptus. Plantagen er dog ikke plantet helt tæt, for indimellem er der klippefremspring, hvor beplantning er umulig. I området er der rigtig mange mopanitræer, hvorpå der udklækkes sommerfuglelarver, der meget overraskende har fået navnet mopanilarver. Mopanilarverne indsamles, tørres og sælges som snacks i så stor stil, at det er blevet en industri. Efter at denne historie er serveret, sendes en pose mopanilarver rundt i bussen, det ses tydeligt på de tørrede dimser, at det er larver, ca. halvdelen af bussens passagerer viser deres mod, de vover at smage på larverne, der ser ganske døde ud. Larverne er meget, meget tørre, de smager efter min mening bestemt ikke godt, så da de anden gang sendes rundt, lader jeg dem hurtigt passere.

Sprog

Endnu er der en lang bustur, inden vi når dagens mål. Derfor får vi endnu en del af Sydafrikas historie. Der tales 11 sprog i Sydafrika engelsk, zulu, xhosa og afrikaans er de mest udbredte. Sangeren Miriam Makeba har med den karakteristiske kliklyd gjort sydafrikanske sprog kendt,

denne kliklyd bruges i sprogene zulu, xhosa og khoisan. Flere af de afrikanske sprog er beslægtet, som dansk er det med norsk og svensk.

Litteratur

Som skønlitterær forfatter af noveller og romaner fik Nadine Gordimer (f. 1923) Nobels Litteraturpris i 1991 og J.M. Coetzee med romanen *"Vanære"* i 2003. Af andre kendte forfattere kan nævnes Breyten Breytenbach og Andre Brink (f. 29/5 1935). Nogle mener, at Andre Brink med romanen *"Begærets ret"* fortjener Nobels Litteraturpris. Noget jeg, efter at have læst bogen, ikke er helt enig i.

Kriminalitet

Sydafrika er berygtet for sin store kriminalitet. En statistik offentliggjort 21. nov. 2006 giver os følgende tal for 2005:

19.000 mord - svarende til 52 om dagen

55.000 anmeldte voldtægter - svarende til 151 om dagen

120.000 voldelige røverier - svarende til 328 om dagen

Vold mod kvinder, herunder også hustruvold, har nærmest karakter af en epidemi. The Medical Research Council, der forsker i sundhed, anslår, at 470.000 kvinder årligt bliver voldtaget. Der er for nylig oprettet en domstol, der specielt har til formål netop at beskytte voldsramte kvinder. Organisationen Khulisa har til opgave at gøre unge gangstere til lovlydige borgere. De har rimelig succes med deres arbejde, idet syv ud af ti ikke vender tilbage til kriminalitet.

Et lille udsnit af Andre Brinks roman: *"Begærets ret"* fortæller på glimrende vis om de sortes rettigheder, og den behandling de udsættes for af hvide arbejdsgivere.

Citat:

- Jessies datter Beulah studerede på University of the Western Cape. På vej til busstoppestedet, en strækning på mindre end to hundrede meter, var hun blevet bortført, slået med ind i ruinerne af en gammel forretning og voldtaget på skift af fem mænd, hvorefter de havde skåret halsen over på hende. Da Jessie den næste morgen ringede til sin chef i delikatesseforretningen for at forklare, hvad der var sket, og for at bede om en fridag, fik hun at vide, at det ikke var hendes fridag, og at hun ville blive fyret, hvis ikke hun mødte på arbejde indenfor en time. Hvis man begyndte at gøre undtagelser, ville de ansatte bare begynde at pjække af alle mulige grunde.

Udenrigspolitik

Sydafrika er medlem af FN. De underskrev i 1999 en international aftale om stop for atomprøvesprængninger og indgik i 2000 en frihandelsaftale med EU. Oppositionen og omverdenen kritiserede længe præsident Mbeki for ikke at gøre nok for at forhindre Robert Mugabes undertrykkelse af folket i Zimbabwe. Dog fordømte Mbeki det uretfærdige valg i Zimbabwe i 2002 og fik sammen med Nigerias præsident ekskluderet Zimbabwe af Commonwealth.

Aktuel politik

Der er ikke rokket grundlæggende ved den økonomiske uretfærdighed, samfundet arvede fra apartheidtiden. Arbejdsløsheden er stadig høj, fattigdommen udbredt, uddannelsesniveaue lavt i den sorte befolkning, narkotikamisbrug og kriminalitet er vokset, og dertil kommer den eksploderende aidsepidemi. Samtidig klager oppositionen over regeringens kvotering af sorte som de kalder - omvendt racisme.

Et af de største problemer, måske det største, er ”hjerneflugt.” Mange veluddannede, først og fremmest hvide, emigrerer til lande med bedre lønmuligheder. Udenlandske investorer tøver med at investere i lande, der bærer præg af usikkerhed.

Det politiske system

Landets ni provinser har ret til at udforme deres egen forfatning. De har hver sin egen regering, administration, domstol og hovedstad, men skal respektere Sydafrikas Grundlov.

African National Congress, ANC er det dominerende politiske parti. Partiet blev dannet i 1912, men fik sit nuværende navn i 1923. Partiet kæmpede for stemmeret og andre borgerrettigheder for den sorte befolkning. Partiet blev forbudt i 1960, gik under jorden og gik samtidig bort fra den hidtidige ide om ikke vold. I 1964 blev Nelson Mandela og andre ledende i partiet idømt livsvarigt fængsel. Forbud mod partiet blev ophævet i 1990, og Mandela blev løsladt. ANC partiet vandt valget i 1994.

Nationalistpartiet - NP blev dannet i 1914 som boernes nationalisme med det formål at indføre apartheid (adskillelse).

Politi og retsvæsen i Sydafrika er ofte dømt for korruption. Rapporter om tortur, mishandlinger og voldtægt forekommer jævnligt. Men ofte forsvinder sagsmapperne, der ”købes” af gerningsmanden. Amnesty International rapport for 1999 siger: 360 dødsfald i forbindelse med politiaktioner og 150 dødsfald i arresten – barske tal.

Sandheds- og Forsoningskommissionen

I 1995 nedsattes en Sandheds- og Forsoningskommission. Kommissionen bestod af omkring tolv personer, der alle lyttede til den enkeltes historie, det gjaldt såvel den voldsramtes, som den der havde udøvet volden. Ideen var, at alle skulle tilgive hinanden, for hævn avler blot mere hævn, og ville derfor aldrig få en ende. Ærkebiskop Desmond Tutu spillede en central rolle i den ikke voldelige kamp for Sandhedskommissionen mod apartheid, og han deltog selv som lytter i de fleste fremlæggelser.

Rapporten blev fremlagt i 2003 indeholdende 22.000 navne på ofre for apartheid. Præsident Mbeki tilbyder hver enkelt en erstatning på 30.000 rand.

Sydafrikas forfatning fra 1997 fastslår, at menneskerettighederne skal respekteres. Ligeret for alle borgere. Men racismen lever stadig, de fleste hvide sydafrikanere over 50 år har stadig den opfattelse, at sorte mennesker er mindre intelligente.

Forsvar

Sydafrika afskaffede i 1994 værnepligten, så deres hær består udelukkende af professionelle soldater. Tidligere guerillasoldater fra ANC, PAC og forskellige homelands blev i midten af 1990-erne integreret i hæren.

Sydafrikas hær gik i 1998 ind i Lesotho, på den lokale regerings opfordring, for at stoppe et oprør. Indsatsen blev længere og blodigere end beregnet og forårsagede stor international kritik.

Sydafrikas hær er i dag på 54.500 mand, fordelt med 40.250 mand i hæren, flåden har 5.000 mand og flyvevåbnet 9.250 mand. Ca. 70% af soldaterne er sorte, farvede eller asiater, men i officersgruppen er der flest hvide.

Massemedier

Sydafrika fik først regelmæssige fjernsynsudsendelser i 1976. Landets største avis er The Sunday Times med et oplag på ½ mio.

Religion

Der er religionsfrihed i Sydafrika. Med 68% er kristendommen den overvejende religion, muslimer udgør 2% og hinduisme 1½% til øvrige religioner hører 28½%.

Befolkningen

Som et levn fra apartheid er befolkningen opdelt i fire racegrupper. Afrikanere også kaldet sorte udgør 76,7%, europæere 10,9%, farvede 8,9% og asiater 2,6%. Asiaterne er først og fremmest indere, hvoraf vi bedst kender Gandhi - "*Mahatma.*" (Se 1869)

Sydafrikas historie i korte træk fortalt kronologisk

2-3 mio. år. fvt.

- De første mennesker menes at være kommet til Sydafrika
- 20.000 år fvt. Sydafrika bebos af khoikhoi - og khoisan folket. Dem vi nordboere kalder hottentotter. Khoikhoi folket levede af at dyrke jorden. Khoisan folket levede af jagt, fiskeri og indsamling af vilde planter. I dag er der kun små grupper tilbage af disse folk, de lever i Kalahariørkenen, der i dag hovedsageligt ligger i Botswana.
- 1488 Et portugisisk skib runder som det første skib fra vores verden Kap Det Gode Håb. Europa får hermed kendskab til, at Kapområdet i Sydafrika eksisterer
- 1652 Hollænderen Jan van Riebeck lægger til ved Table Bay - i dag Cape Town. Kaptajnens opgave er at oprette en handelsstation på søvejen til Indien, så skibene kan proviantere. Men de lokale beboere khoikhoi - og khoisan folket vil ikke sælge deres kvæg, idet deres anseelse afhænger af, hvor mange dyr de har. Derfor bliver hollandske nybyggere landsat, så de kan dyrke jorden og opdrætte kvæg og fremover levere proviant til skibene. De hollandske indvandrere kaldes afrikaandere eller boere. Til arbejdet importerer de slaver - mest malajer. Efterhånden bliver malajerne blandet med khoikhoierne, dermed får Sydafrika de farvede.
- 1790 Englænderne kommer til Kapkolonien grundet depressioner i England
- 1795 Kapkolonien erobres af Storbritannien, men konstant har de kampe med xhosa- og zulufolkene
- 1805 England overtager Cape Town
- 1814 England forbyder slaveri
- 1814 Boerne afstår nødtvungent Kapkolonien til briterne, der 13. aug. gør Kapkolonien til en britisk koloni
- 1830-erne Boerne udvander mod N under stadige kampe mod zuluerne og for at markere deres uafhængighed af briterne "*Groot Trek.*"
- 1850 Boerne opretter to republikker Oranje Fristaten og Transvaal med briternes samtykke
- 1852 Boerne anerkendes af briterne
- 1854 Sydafrika inddeles i tre hollandske og to engelske provinser
- 1869 Der findes guld i området ved Johannesburg og diamanter ved Kimberley. Englænderne melder sig igen som interesseret
- 1880 England starter krig mod boerne. Cecil John Rhodes (se 1853) ide er, at gøre boerrepublikkerne Oranje og Transvaal til britisk koloni og dermed få kontrol over hele Sydafrika
- 1890-1895 Cecil John Rhodes (se 1853) premierminister i Kapprovinsen
- 1898 Kruger National Park oprettes - dengang under navnet West Bank By
- 1899-1902 Boerkrigen mellem Storbritannien og boerrepublikkerne Oranje og Transvaal i Sydafrika. Krigen bliver startet af boerne okt. 1899. Konflikten drejer sig om diamanter, olie, guld og vilkårene for udlænderne, dvs. de indvandrere der kom til

landet for at finde guld. Boerne behandlede uitlanderne dårligt med skatteplyndring og nægtelse af almindelige statsborgerrettigheder. De første sejre tilfaldt boerne, men da britiske forstærkninger nåede frem omkring nytår med 450.000 mand overfor 60.000 boere, vendte krigslykken. Krigen gik hårdt ud over civile. Gårde blev nedbrændt, kvinder og børn blev samlet i store lejre, hvor 20.000 døde. Det menes, at der derudover døde 25.000 alene af sygdom. Boerne kæmpede videre i en guerillakrig, men da de ikke havde noget land, kunne de ikke beholde fangerne. Derfor blev de britiske fanger løsladt, efter at man tog deres våben og bukser. Til slut måtte boerne gå med til den fredsftale, englænderne lagde frem og som indebar, at boerne mistede deres selvstændighed. Verdens sympati under krigen var på boernes side, man så dem som et lille tappert folk, der forsvarede sin frihed mod verdensmagten. Deres herrefolksmoral blev helt overset. Boernes racepolitik blev i 1949 udformet som apartheid.

- 1902 Briterne sejrede i Boerkrigen, men boerne var bitre. I fællesskab udarbejdede de i de følgende år en forfatning for Den Sydafrikanske Union
- 1910 Den Sydafrikanske Union dannes af Oranje Fristaten, Transvaal, Kapprovinsen og Natal. Unionen består til 1961. Trods boernes bitterhed har de fælles interesser med briterne på to områder, den billige sorte arbejdskraft og kontrol over jorden.
- 1912 ANC African National Congress dannes. Den førende organisation for de sorte i den politiske kamp for stemmeret og andre borgerrettigheder. Senere kamp mod apartheid.
- 1913 Jordlov vedtages. Den giver 87% af jorden til de hvide, mens de sorte må klare sig med 13% og uden borgerrettigheder. Denne diskrimination får naturligvis utilfredsheden til at vokse blandt de sorte. Til historien hører, at der er ca. 50.000 hvide farmere og ca. 10 mio. sorte.
- 1914 Nationalistpartiet - NP blev dannet som boernes nationalisme med det formål at indføre apartheid (adskillelse).
- 1919-1924 Jan Christian Smuts (1870-1950), general fra Boerkrigen, er premierminister
- 1934 Paul Kruger House Museum bliver åbnet
- 1939-1948 Jan Christian Smuts igen premierminister. Sydafrika deltog i Anden Verdenskrig som Allieret
- 1948 Nationalist Party boernes parti går til valg med krav om raceadskillelse i samfundet - apartheid. De vinder stort, - naturligvis, for de sorte har ingen stemmeret. Deres grundtanke er at indføre en politistat. Befolkningen skal fordeles efter hudfarve, hvor de farvede og sorte skal bo for sig i såkaldte Homelands, som bliver oprettet på de 13% landområder, de sorte har fået tildelt i 1913. Det blev forbudt sorte og hvide at gifte sig med hinanden. Derudover skal de sorte fratages alle rettigheder og må ikke uddannes.
- 1949 ANC bekæmper apartheid med fredelige midler, men uden synderlig resultat
- 1958 Nielson Mandela bliver 14. juni gift med Winnie (se 1918)
- 1960 Sharpeville massakren. Under en fredelig demonstration mod pasloven, fastsat af apartheid, åbnede politiet ild mod demonstranterne, de skød 69 sorte og sårede 185, heriblandt mange kvinder og børn.
- 1960 ANC og støttepartiet PAC bliver forbudt. Begge partier går under jorden. ANC ændrer taktik efter massakren i Sharpeville, ikke vold princippet forlades, og der indledes væbnet modstand med sabotager.
- 1960 Sydafrikas Republik oprettes efter en folkeafstemning og proklameres i 1961
- 1961 Sydafrika udtræder af Commonwealth of Nations

- 1961 Racepolitikken fremkalder bølger af strejker og uro. Både sorte og hvide modstandere af apartheid flygter til udlandet.
- 1962 Regeringen slår hårdt igen, arresterer ANC lederen Nelson Mandela og idømmer ham fem års fængsel.
- 1963 Mange afrikanere bliver tvunget til at flytte i Homelands med deres familie, men kunne, så længe de havde arbejde, og uden familie, bo i racebestemte lejre placeret i passende afstand til minerne, hvor de hvide har brug for deres billige arbejdskraft
- 1964 Nelson Mandela får en ny retssag og idømmes 11. juni livsvarigt fængsel for sabotage og højforræderi. Flere andre ledende medlemmer af ANC fængsles også Albert Luthuli og Sobukwe. De dømte bliver ført til fangeøen Robben Island.
- 1976 Regeringen vedtager, at al undervisning skal foregå på africaans, det sprog den hvide befolkning bruger, det betyder, at den sorte befolkning vil få stort besvær med at komme gennem uddannelsessystemet. Sorte skoleelever i Soweto demonstrerer mod denne lov, politiet går til angreb og dræber flere af dem. Under navnet Sowetopstanden blusser oprøret op igen over hele landet og koster ca. 600 menneskeliv. Udenlandske investorer trækker sig ud af Sydafrika, og landets økonomi forværres betragtelig. Mange ANC tilhængere flygter til lejre i nabostaterne.
- 1976 I Johannesburg samles 19 bydele under navnet Soweto
- 1976 Sydafrika får sine først regelmæssige fjernsynsudsendelser
- 1978 Pieter Willem Botha (1916-2006) afløser Balthazar Johannes Vorster (1915-83) som premierminister. Han åbner for større tilgang af sorte til forskellige job, og det bliver tilladt at gifte sig på tværs af racerne.
- 1982 Sydafrikanske tropper angriber ANC lejre i Mozambique og Lesotho, 42 bliver dræbt
- 1984 Reformen, der har mødt stor modstand hos boere, træder i kraft. Pieter Willem Botha bliver genvalgt - nu som præsident.
- 1985 Uroen vokser med strejker og optøjer i de sorte townships og forskellige andre grupper og kulminerede i Soweto på 25-årsdagen for massakren i Sharpeville.
- 1985 Danmark sammen med EU og USA boykoter Sydafrika grundet apartheid
- 1985 Undtagelsestilstand indførtes. Omverdenen lægger pres på Botha. Botha vil ikke bøje sig, og Sydafrika kommer mere og mere til at ligne en politistat. Denne styreform koster mange penge, og sammen med de økonomiske sanktioner fra vesten - fattes riget penge. Kravet om forhandling med de sorte vokser.
- 1989 Botha går af og efterfølges af Frederik Willem de Klerk, der afvikler styreformen, og militæret får mindre indflydelse.
- 1990 Forbudet mod ANC og Pac ophæves 1. feb.
- 1990 Nelson Mandela sættes på fri fod 11. feb. efter 26 års fangenskab - 10.000 dage. Også mange andre fanger frigives, mens flygtninge kommer hjem efter eksil.
- 1991 En del af apartheidloven ophæves 16. maj, dvs. at raceadskillelsen afskaffes på de sydafrikanske hospitaler og uddannelsesinstitutioner
- 1991 Nelson Mandela bliver igen valgt som leder af ANC. Organisationen indstiller sin væbnede kamp og indleder forhandlinger om en ny forfatning.
- 1993 ANC bliver sammen med 17 andre grupper enige om en ny forfatning.
- 1994 Mange højtuddannede sydafrikanere emigrerer – hjerneflugt
- 1994 Sydafrikas afskaffede værnepligten, så deres hær består herefter udelukkende af professionelle soldater.
- 1994 Sydafrikas første demokratiske valg gennemføres 27. april. Men det sker efter stor politisk uro og med 500 mord i bagagen. ANC vinder en storsejr med næsten to tredjedel af stemmerne. Det nyvalgte parlament peger på Nelson Mandela som

- præsident med Thabo Mbeki som vicepræsident og Frederik Willem de Klerk som anden vicepræsident.
Regeringens femårige genopbygningsplan lyder:
En mio. nye boliger
Fri skolegang for alle børn
Billig adgang til sundhedsvæsen
Rent vand i alle huse
Omfordeling af 30% af landbrugsjorden
2,5 mio. nye job
- 1994 Sydafrika får sit nye flag
- 1995 En Sandheds- og Forsoningskommission nedsættes. Rapporten fremlægges i 2003 indeholdende 22.000 navne på ofre for apartheid. Præsident Mbeki tilbyder hver enkelt en erstatning på 30.000 rand.
- 1997 Sydafrikas forfatning fastslår, at menneskerettighederne skal respekteres. Ligeret for alle borgere.
- 1997 På ANC's kongres vælger den 80-årige Nelson Mandela at forlade sin post som partileder pga. alder og efterfølges af Thabo Mbeki.
- 1998 Hæren går ind i Lesotho, på den lokale regerings opfordring, for at stoppe et oprør. Indsatsen blev længere og blodigere end beregnet og forårsagede stor international kritik.
- 1999 ANC får igen en overvældende valgsejr med 66% af stemmerne
- 1999 Sydafrika underskriver en international aftale om stop for atomprøvesprængninger
- 1999 Amnesty International rapport siger, at der i Sydafrika er sket 360 dødsfald i forbindelse med politiaktioner og 150 dødsfald i arresten.
- 2000 Sydafrika indgår en frihandelsaftale med EU
- 2002 Mbeki fordømmer det uretfærdige valg i Zimbabwe
- 2003 Sydafrika underskriver en international aftale om bekæmpelse af hiv og aids
- 2005 Sydafrika gæstes af 7,3 mio. turister. Det er en fordobling fra 1994. Turistbranchen beskæftiger ca. 1,2 mio. mennesker

Protea Hotel Hazyview

Ved aftenstid når vi frem til den lille by Hazyview i Sabie River Valley, lidt uden for byen finder vi Protea Hotel Hazyview, der ligger et stykke uden for Kruger National Park. Stedet er utrolig smukt og dejligt, i den store park er der swimmingpool, legeplads og et kæmpeudbud af blomster og planter - strelitsia, hawaiiibloomster, jacaranda, bougainvillea, papaja, guava, mango, litchi, avokado, akacie, amarulatræ, hvis frø er meget c vitaminrige og bruges til en Bailey lignende, men mere frisk likør - og mange flere. Fra parken er der en fin udsigt over et behageligt landskab med frugtbare dale, bakker og landsbyer. Rundt i parken spankulerer emuer og masser af perlehøns. I træerne hænger hundredvis af væverfuglere, der svajer for vinden, omkring i luften svæver en hær af væverfugle i konstant bevægelse.

Hotellens 92 værelser er placeret diskret i udkanten af parken. Uheldigvis er vort værelse i den nedre ende, så det koster kalorier, hver gang vi skal op til restaurationen, men det siges - næppe at være til skade for helbredet. Værelset er stort og flot med afrikansk kunst på væggene og ellers alt, hvad vi behøver. Efter et tiltrængt bad kaldes der til aftenens menu, der bestemt ikke står tilbage for tidligere madoplevelser, så vi spiser og spiser og håber, flyet kan lette med de mange ekstra kilo, når den tid kommer.

10. dag mandag 30. okt. 2006

Shangaana Cultural Village

Efter en god nats søvn og endnu et herligt morgenmåltid, er der et par timer fri til at nyde parkens enestående botanik og den herlige udsigt over dalen med floden Sabie. I horisonten ses bjerge som maleriske kulisser. Sidst på formiddagen holdes, som tidligere, en samling. Vi synger et par sange fra Højskolesangbogen, kommer med kommentarer til foregående dages oplevelser og får oplysninger og information om resten af dagen og den kommende dag.

Herefter går turen til Shangaana Cultural Village. En landsby for shangaanafolket, der fungerer som et levende museum, men hvor der i høj grad leves efter de gamle principper. Ved landsbyens port råbes ind til høvdingen, om vi må komme på besøg. Svaret er et velkommen. Porten åbnes, og vi går ind i fortiden. Hytterne er rondavels, præcis som dem vi tidligere har boet i.

Høvdingen sidder majestætisk på sin flotte tronstol, iklædt skindtøj, sandaler og pelshue, i hånden holder han en spydlignende stav. Vi hilser underdanig på høvdingen, der venligt hilser tilbage på et af de 11 sprog, som vi absolut ikke forstår en dyt af. En af folkets egne taler engelsk, han oversætter og fortæller om dette folks regler og levevis.

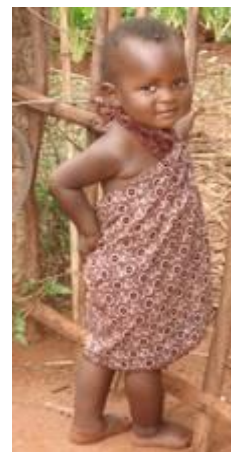

Den malerisk udseende høvding bliver fotograferet, som var han selveste Gorm den Gamle. Adskillige af selskabets damer skal lige hen og hilse på, han lægger villigt armen om damernes skuldre og sender sit bredeste Macs smil til fotograferne. Vi bemærker, at hans venstre arm og ben har nogle kæmpe ar, de stammer fra virkelige fejder mod nabofolk, hvor kampen gjaldt om at forsvare deres jord. Som dette folks høvding har han pligt til at have flere koner. Høvdingen her har tre og ser ikke ud, som det er noget, der tynger ham, og så har han 36 (tretiseks) børn, hvad jeg nok synes, er noget betænkelig.

Den fotogene høvding Omkring os arbejder kvinderne med forskellige køkken jobs. En af dem støder tørrede grøntsager i en stor morter, en anden steger kyllinger i et ildsted, og en væver stof hjulpet af sin lille søn, der interesseret følger os mærkelige mennesker med levende øjne. Fra hytterne sælges forskelligt håndarbejde, og igen handles der.

En af hytterne er begravelsesplads for høvdingens mor, der samtidig var gruppens ældste, og derfor begravet i sin egen hytte. Det gælder også høvdingen, den dag hans tid kommer. Naturligvis er det en ære at være mor til høvdingen, men der følger også megen prestige med at være landsbyens ældste. Folkets øvrige medlemmer begraves på områdets kirkegård præcis som andre folk i denne provins. Gravens dybde skal være seks fod under jorden, nogenlunde som i Danmark.

Vi besøger shangaanafolkets medicinmand eller healer, som i herværende tilfælde er en dame. Hun bærer tydeligvis en stor rød paryk og virker ikke særlig ægte, nærmest som en dilettant som hun sidder der med forskellige knogler, små udskårne ting af ben og almindelige terninger, som hun kaster ud på et bræt. Ud fra hvordan delene ligger på brættet, læser hun, hvad patienten fejler, og hvilken medicin patienten skal helbredes med. Som medicin bruger hun forskellige friske og tørrede planter, hvoraf nogle har været gennem morteren og blevet til pulver, forskellige væsker, samt dele fra forskellige dyr. Sceneriet leder tankerne hen på kinesiske helbredelsesmetoder.

En af de 36 børn

Der er dækket op til en traditionel shangaanafrokost i to rondavels. Indledningsvis køber vi en træbrik for otte rand, den kan byttes til en øl/vand. Hver med sin blik tallerken og ske sætter vi os på den fastmurede bæk langs hyttens væg. Midt i rummet findes en lille forhøjning, hvorpå kvinderne sætter forskellige grøntsager, majs, spinat, gryder med kødretter og lækker hjemmebagt brød.

Desserten er denne gang ret så beskeden - vandmelon og ananas. Under frokosten kommer der en ordentlig regnbyge, der trommer på stråtaget efterfulgt af lyn og torden, meget praktisk netop nu hvor vi sidder i tørvejr.

Efter frokost er der opvisning i "krigsdans" af ca. tyve dansere. Til trommehvirvlende rytmer udfoldes gymnastiske spring og listende snilde med spyd og sabel. Også høvdingen har fundet vej til sin specielle plads på den udskårne tronstol. Det fortælles, at alle tyve dansere er høvdingens egne sønner, modellerne er godt nok meget forskellige, men med tre koner er det vel også ret så naturligt.

Tilbage på vort hotel er der igen et par fritimer, hvor vi kan nyde stedets pragtfulde park. Også swimmingpoolen får vort besøg, inden vi igen sætter os til bordet og spiser og spiser. Det hænder, der brændes en vits af under middagen, kun enkelte har fundet nåde for skriverkarlens opmærksomhed:

Leveret af Leif:

Du skal være klar over, at de har en meget farlig plante her i Sydafrika.

Jo, hvis du stiller dig under den, er du død i løbet af ganske få minutter.

De kalder den - åkande.

Leveret af Bent:

Hvad kalder man en mand, der bliver hængt om fredagen og taget ned om mandagen?

En mand der har tilbragt en weekend i Løkken.

Leveret af?

Hvor gammel er du min lille ven?

Fire år, men mor siger, at hvis far ikke havde været så genert, havde jeg været fem år.

11. dag tirsdag 31. okt. 2006

På vej til Johannesburg Lufthavn

Efter endnu en herlig søvn og efterfølgende lige så herlig morgenmad skal vi desværre forlade dette paradislignende sted. Diverse pakkenelliker er læsset på bussen, der tidlig morgen sætter kursen ad hovedvejen mod OR Tambo International Airport i Johannesburg, en fem timers bustur, hvorfra vi skal flyve til Cape Town. Navnet Tambo stammer fra Oliver Tambo, der passede ledelsen af ANC, mens Mandela var i fængsel. Undervejs passerer vi igen kæmpe bananplantager og appelsinlunde. Frugtområdets centrum er White River en aktiv by på 150.000 indbyggere med mange hoteller.

Tiden bliver udnyttet på forskellig vis. Vi synger et par sange fra Højskolesangbogen, Hanne fortæller om vore oplevelser på den yderst farefulde gåsafari, Peter fortæller som sædvanlig træk af Sydafrikas historie og levevis, og så er der en, der skriver side op og side ned.

Økonomi

Grundlaget for Sydafrikas økonomi er landets enorme forekomster af mineraler. Næsten alt har de i undergrunden - guld, kul, diamanter, uran, jernmalm, krom, mangan, antimon, platin og vanadium der legeret med jern bruges til værktøj. Dertil kommer over jorden frugt hvor ikke mindst vin, som gennem de seneste år er blevet en af de rigtig store eksportartikler. Sydafrika er verdens niende største vinproducent med 3,1% af verdens samlede produktion. Der blev i 2003 eksporteret 237,3 mio. liter vin.

BNP fordeler sig med 65,3% til servicefagene herunder turisme, 31,6% til industri, minedrift og byggeri og 3,1% til landbrug og fiskeri.

Sydafrika eksporterer årligt for 26,8 mia. \$ og importerer for 25,1 mia. \$

Vigtigste eksportvarer: Guld, hvor de er verdens største eksportør, diamanter, maskiner, transportmidler, metaller, mineraler, frugt, vin og kemikalier.

Vigtigste importvarer: Maskiner, olie, transportmidler, optiske og medicinske instrumenter, mineraler og kemikalier.

Vigtigste eksportlande: USA, Storbritannien, Tyskland og Japan. En tredjedel af eksporten går til Europa.

Vigtigste importlande: Tyskland, USA, Storbritannien og Japan. 43% af importen kommer fra Europa.

Sydafrika er, set med afrikanske briller, et rigt land, men målt med nordisk tommestok et fattigt land, der får omfattende bistand fra den vestlige verden.

Sociale forhold

Skønt Sydafrika er et af Afrikas rigeste lande, er der afgrundsdybe forskelle i befolkningen. Det skønnes, at 5% af befolkningen sidder på 90% af de materielle goder, mens halvdelen, der først og fremmest er de sorte, lever under eksistensminimum, der er 300 rand om måneden.

De hvides levestandard er blandt verdens højeste, mens de sorte lever i slumkvarterer, de såkaldte townships, der oftest er placeret rundt om de større byer eller i fattige landdistrikter i de tidligere homelands.

Omkring 10 mio. mennesker bor i hytter, skure eller andre former for midlertidige boliger. Der findes mange gadebørn, og børneprostitution er ikke ualmindelig.

De økonomiske og sociale spændinger har medført et voksende problem med alkohol, narkotika og kriminalitet. Voldtægt, mord, røveri og bilkapringer hører til hverdagen. Manglende ressourcer i politi og retsvæsen, samt en væsentlig korruption i egne rækker, vanskeliggør kampen mod lovovertrædere.

Børnedødeligheden er betydelig højere blandt den sorte befolkning end blandt de hvide. Flere millioner sydafrikanere lider af underernæring, en stor del af disse er børn.

Der foregår en udbygning af sundhedsklinikker med gratis sundhedspleje for gravide og børn under seks år. Gratis mad i skolerne er også et af regeringens programpunkter.

Hiv- og aidsepidemien er eksploderet i Sydafrika, hvor der dør 1.000 mennesker om dagen alene af denne sygdom. Landet har verdens største antal hivsmittede 4,7 mio., visse kilder mener endda, at tallet er 7 mio.

Præsident Mbeki har benægtet sammenhængen mellem aids og hiv. Det betød, at regeringen nægtede behandling af hivsmittede gravide, der dermed videregav smitten til de nyfødte børn. Mbeki har i stedet beskyldt fattigdom og de sociale uligheder for landets store dødelighed. Mbeki er dog siden blevet klogere, men stor skade var allerede sket. I 2003 underskrev Sydafrika en aftale om international bekæmpelse af hiv og aids.

Gennemsnitsalderen for kvinder er 46 år for mænd 45 år.

I 2006 vedtoges en lov, at det er tilladt homoseksuelle at indgå ægteskab. Her er Danmark altså blevet overhalet indenom.

Skat

En årlig indkomst op til 50.000 rand er skattefri

Herefter varierer skatten fra 25-50%

Men der er ikke mange sociale bidrag til befolkningen

Folkepensionen er 700 rand om måneden.

Momsen i Sydafrika er 14% og kaldes VAT

Turisme

Turister, i et antal af ca. 7 mio. om året, lokkes til Sydafrika af den smukke natur, et behageligt klima og nationalparkernes mange vilde dyr - *hele verden i et land* – siger de selv. Der findes over 300 nationalparker i Sydafrika. Turistbranchen beskæftiger ca. 1,2 mio. mennesker.

Frokostpakke

Fra hotellet får vi en frokostpakke med, den spiser vi undervejs, eller det af den vi kan, for der er mad nok til en 150 kgs. murerarbejdsmand. Under et komfortstop flyr vi de tiloversblevne sandwich til en rengøringsdame, hun ser ud, som bliver hun meget glad. Hun har sikkert seks sultne børn derhjemme, og det er jo begrænset, hvad en dagløn mellem 20 og 30 rand rækker til af mad.

Igen er vi kommet til Johannesburg, og igen er vi ombord i et South African Airways fly nu med kurs mod Cape Town, 1.200 km. mod SV, en flyvetur på knap to timer. Først flyver vi over kultiveret landbrugsjord, dernæst ørken, så bjerge for igen nær Cape Town at se landbrugsjord. På turen serveres drikkevarer efter ønske, en pølsesandwich og kaffe. Mer end rigeligt efter den store frokostpakke og på så kort en tur. I det hele taget opfatter vi South African Airways som et selskab med en høj service.

Protea Hotel Stellenbosch

Vi lander i Cape Town til en temperatur af 14⁰ C, et mærkbart dyk på 10⁰C. Iført jakker, trøjer og hvad vi ellers har kunnet mobilisere af lunende genstande, modtages vi af David Seddon, der skal være vores lokalguide på den resterende del af turen og chauffør Toobo Tobani.

Straks køres vi mod vort hotel Protea Hotel Stellenbosch, der ligger ½ times kørsel NØ for Cape Town i byen Stellenbosch. Langs vejen ser vi km. efter km. townships, nærmest husvildebaracker, hvor pandeplader holdes sammen af træstolper, og tættest med plasticsække, i bedste fald er taget tagpap, andre nøjes med plastic overspændt stolperne. Pudsigt nok ses der af og til en tv-antenne. Nogle af disse boliger har ligget her siden 1882, bydelen har 20.000 indbyggere. Vi er ret rystet, men det skulle blive meget værre. Efter et lille slip med åbent land begynder de igen km efter km, får de da ingen ende. I denne bydel, der stammer fra 1990-erne, menes at bo 1,2 mio. mennesker.

Da vi kommer forbi al elendigheden, er der store vin- og jordbærmarker. Mange er i fuld gang med jordbærplukning. På en jordbærmark ser vi, at folkene står op, men da vi kommer nærmere, opdager vi, at det kun er fugleskræmsler. Dog ikke almindelige fugleskræmsler af to pinde bundet sammen med et reb og iklædt en gammel bluse, nej, det er kunstfærdigt udformede og livagtige skulpturer, nærmest kunst, fuldt påklædte nogle endda på cykel. Ejeren af netop denne mark har udover at dyrke jordbær gjort disse skulpturer til en industri og sælger figurerne til øvrige interesserede. På en lagerplads ved siden af gården står adskillige figurer klar til salg.

Naturen er her, udover den kølige temperatur, meget anderledes, landbrugsjord med mange små vingårde og flotte bjerge som baggrund. Også byggestilen synes at være en anden. Protea Hotel Stellenbosch ligger udenfor byområdet og er ganske ny. Reception, restauration og mødelokaler ligger for sig. Hotellets 176 værelser er spredt som rækkehuse i området, hvor der også er swimmingpool. Hvert hus har 4-6 værelser. Skønt meget nyt er værelserne dog indrettet ret upraktisk, kufferterne må stå opslået på gulvet, og dermed blokere det meste af gulvpladsen. Der er skilsmisesenge, dvs. de står adskilte med et bord imellem. Formentlig er hotellet baseret på konferencer, hvor der næppe slæbes mange kufferter med.

Da vi mødes til aftenens middag, får vi til fulde bekræftet, at det er et konferencehotel, den store spiserestaurant er helliget en meget stor gruppe af meget glade mennesker. Vores beskedne gruppe får et tilstødende lokale. Det store ta' selv bord er dog fælles, men her er der en så voldsom trafik, at det er en kamp blot at få gaflet sig en tallerken og dernæst få plantet gaflen i et stykke kød. Trods en ihærdig indsats har personalet øjensynlig svært ved at forsyne fadene med mad, der gafles i samme

øjeblik, fadene slippes. Angående drikkevarer er problemerne endnu større, de kan slet ikke følge med.

Pludselig er der en tryllekunstner, der meget højlydt og med ekstra hjælp fra et kraftigt højtaleranlæg optræder for de glade gæster. Åbenbart er han også særdeles morsom, for lattermusklerne får virkelig lov at udfolde sig i den del af restaurationen. Resultatet er en øredøvende infernalsk larm og tager, set med mine øjne, så absolut hyggen fra aftenens middag.

12. dag onsdag 1. nov. 2006

En positiv morgen

Til morgenmaden får vi en anden og meget mere positiv opfattelse af stedet og restaurationen. Et excellent morgenbord og en storslået udsigt over den smukke dal, hvor hvide huse med blåsorte tage klæder landskabet. Og så er temperaturen kommet op, hvor vi nordboere synes, den bør være, når vi er på visit i Afrika, alt er tiltalende, og Solen skinner. Dagens tur går til byen Stellenbosch, der er Sydafrikas anden ældste by grundlagt 1679 af Willem Adriaan van der Stel guvernør of the Cape. Adam Tas, som var hans fødenavn, var født i Amsterdam 1668 og rejste til The Cape i 1697. Han var meget fattig, men giftede sig med en rig enke. I dag er Adam Tas Winery et af Sydafrikas fornemste vinhuse. Byen Stellenbosch er også vinlandets hovedstad.

I bussen får vi at vide, at Pieter Willem Botha (se 1916) er død i går, 31. okt., "*Den store krokodille*," som var Bothas øgenavn, var præsident i Sydafrika fra 1978 til 1989, hvor Frederik Willem de Klerk kom til magten. Botha gik af som en bitter mand. Det er ikke en skov af det nationale flag, vi ser på halv stang, for det første, som tidligere nævnt, bruger private ikke nationens flag, for det andet huskes Botha stadig som den, der var tilhænger af apartheid, selv om det var under ham, der begyndte at komme en åbning til den sorte befolkning.

Stellenbosch

Ø for Stellenbosch ligger flere bjergkæder, den nærmeste hedder også Stellenbosch dernæst Helderberg, Hottentots, Jonkershoek og Simonsberg. Vi kører forbi Stellenboschs Universitet, hvis speciale er økonomi, medicin og polyteknisk læreanstalt. En plads på universitetet koster mellem 25-30.000 rand om året, trods det har universitetet 18.000 studerende, så det er bestemt ikke alle i Sydafrika, der er fattige. I Blom Street ser vi Arsenal - byens krudthus fra 1777. Huset blev fra 1859 brugt som brandstation, i 1940 blev huset erklæret for et nationalt mindesmærke, der i 1943 åbnede som museum. Udenfor Arsenal står en stor kanon. Straks springer Mona op på kanonen, og Erling knipser en halv snes billeder af den scenevante fotomodel, alt er, som det plejer. Tæt ved ligger en hollandsk kirke fra 1840.

Stellenbosch er en charmerende by med gamle hvidkalkede huse bygget i hollandsk stil med tagsten, skiffer eller meget fint lagte stråtag. Når man i Sydafrika udtrykker sig om gamle huse, menes der huse fra 17-1800-tallet. Flere af husene er fredet.

Oakstreet hedder en af de fornemme gader, fordi den er beplantet med egetræer, hvad der ikke er særlig almindeligt her. Vi nyder de gamle huse, hvoraf fire er indrettet som Village Museum og åbnet i 1974. Hvert af husene er møbleret og bemandet med kvindelige kustoder klædt i krinolinedragt som fra husets tid. Kustoderne fortæller venligt træk fra husets historie. Vi investerer to rand i en avis fra nov. 1800, vil tage den med hjem for at se, om der er nogle gode tilbud. Schreuderhuis er det ældste af husene bygget i 1709 af Sebastian Schreuder, der kom til Sydafrika i 1707 og rejste tilbage til Europa i 1712, hvor huset blev solgt. Siden har der boet adskillige familier i huset. Da museet overtog huset i 1972, var det i meget dårlig stand. Muren er ret tyk, fordi huset er bygget, før man i Sydafrika kendte mursten, altså 6-700 år efter vore munkesten. Det morer os noget, at der i et af husene er installeret køleskab og mikroovn. Det er altså ikke på alle felter, de var bagefter i 1700-tallet. Lofterne er flere steder af bambus, under dem hænger køkkentøj, tørrede

urter og tørrede sild. På den tid var glas meget kostbart, men da der skulle lys ind i husene, brugte man tyndt lærred dyppet i bivoks. Til de fleste møbler er brugt træsorten yellow wood. I et af husene står et opretstående flygel, en model der formodes kun at eksistere i fire eksemplarer. I et af husenes loftrum opbevarede man en ligkiste, så man var åbenbart altid forberedt på døden. Haverne omkring de gamle huse er ret charmerende, krydderurter blev brugt i rigt mål både til mad og som medicin. Et sted er ligusterhækken en rosmarinhæk.

Over for Borgermuseet ligger en flot hvid kirke fra 1722, The Dutch Reformed Mother Church. Der er foregået begravelser i kirkegulvet helt frem til 1803. I 1848 indviedes en ny kirkegård. Samtlige ruder i den store kirke er flotte glasmosaikmotiver af glaskunstneren Leo Theron. Ejendommeligt er det, at der øjensynligt ikke findes et rigtigt alter, kun et ret almindeligt stuebord, om end større, står med en hvid broderet dug uden anden pynt. Kirkerummet er fyldt med behageligt, yndefuldt orgelmusik leveret af et bånd. I våbenhuset sidder to venlige damer, de sælger postkort, cd'er og giver os en brochure over kirken. Vi får en god snak om deres kirkeverden, og den verden vi kommer fra.

Malakitsten

På byens torv havner vi, som så mange andre steder er der her et utal af boder. Igen købes der ind - et bælte i ægte læder, et relief med The Big Five og m.m. Jeg står med en smuk malakitsten i hånden, straks er en sælger over mig - 100 rand, nej, nej - skyndsomt lægger jeg stenen tilbage og går, 80 rand forsøger han, så er jeg kommet udenfor hans territorium - tror jeg, men nej how much spørger han, 20 rand svarer jeg over skulderen og fortsætter væk fra boden. Oh no, hører jeg ham sige, mens han river sig i håret af bar fortvivlelse, det er alt for lidt, er hans signal - udmærket skuespil. Jeg går. Da vi er kommet et par gader videre, kommer sælgeren springende efter mig, 20 rand it's ok, og så må jeg af moralske grunde punge ud med 20 rand, men den er bestemt også ganske flot. Så hvis du netop står og mangler en flot malakitsten, så flot at den vil gøre enhver kvinde blød i knæene - såee - - -

Det er en helt utrolig, fascinerende, elegant, glørværdig, ustyrlig flot sten, der vil pryde enhver, ja, faktisk er den helt uundværlig i ethvert ordentlig hjem.

Hvad var det nu den kos - - - , for venskabs skyld skal du få den for 100 rand.

To smukke eksemplarer fra dyreverdenen

Vergelegen Vingård

Vi besøgte Vergelegen Vingård, der blev grundlagt i 1700-tallet i den kaphollandske stil af Peter Kolbe. Vingården har et lille museum over stedets historie, hvor specielt slavernes uhyre barske historie er beskrevet. Der fortælles om arbejdet, afstraffelser, maden, indkøb af slaver, fx ses en liste over indkøbte slaver i årene 1699-1707 barsk læsning. Den fortæller, at den ældst købte slave var 45 år. Eva var købt for 60 rand, med sig havde hun to børn på et og to år, der ikke var sat til pris. Den højeste pris for en slave var 127 rand.

Tegninger af ladebygningens loft viser, hvordan den var indrettet som sovesal. Mellem hver bjælke skulle der ligge fem slaver til hver side skiftevis hoved til fødder, for at kunne være der. Den nye ejer af indkøbte slaver havde ret til at give dem navne, fx efter måned, mytologi, bibelske navne eller hvad han foretrak. Museumsbesøget er en barsk og samtidig bevægende oplevelse.

En barsk overgang er det at gå ud i vingårdens pragtfulde slotshave med de 40 meter høje kamfertræer, hvis enorme stammers diameter vel er op mod ti meter. Kamfertræer stammer fra Kina og Japan. I den ualmindelige idylliske slotshave serveres et ualmindeligt lækkert måltid. Mellem hver to personer sætter en ualmindelig sød serveringsdame en ualmindelig elegant flettet kurv indeholdende ualmindelig flot anrettede små lækre måltider. I ualmindeligt strålende sommervej nyder vi de ualmindelige lækre retter, hvortil vi drikker ualmindelig herligt Vergelegen hvidvin chardonnay 2005 13½% i selskab med ualmindelige rare og søde mennesker. Med disse mange og ualmindelige positive odds tildeles denne ualmindelig charmerende frokost uden blusel turens absolutte topkarakter. En ualmindeligt herlig kulinarisk oplevelse. Vi investerer 10 rand i opskrifterne til denne fornemme frokost. Så nu bliver det uhyre spændende, om de nordiske kødgryder kan leve op til oplevelsen, vi fik her. Vores have er dog knap så stor, og kristtjørnens stamme kan ikke helt måle sig med kamfertræets stamme. Men prøves - det skal det.

Efter frokosten er der arrangeret en vinsmagning af vinhusets vine - to hvide og to røde. Måske er jeg nok ikke et gennemsnitsmenneske, når der tales om vinsmagning, men jeg drister mig alligevel til at sige, at på dette punkt er de bestemt ikke professionelle, eller også har de valgt den forkerte person til arrangementet. Historien, der fulgte med de fire vine, er yderst sparsom. Vores generelle opfattelse af vinene er, at pris i forhold til kvalitet fornemmes dyr. De to røde vine har begge en utrolig stærk røget smag af eg, der ikke lige på dette tidspunkt passer særlig godt til vore danske smagsløg. Husets flagskib koster 277 rand pr. flaske, med den følger også en yderst beskeden historie, og så kommer overraskelsen, der vælter oplevelsen, hvis du vil smage denne vin, skal du punge ud med 10 rand yderligere. Ganske forståeligt at det koster 10 rand at smage en "stor" vin, men læg da så "for hulen" de ti rand på i turens samlede pris, så ikke forsamlingen får en negativ opfattelse af hele seancen. Der er ingen, der under forestillingen vifter op med 10 rand, og dermed gør sig bedre end andre. Men en enkelt havde lyst. Kære lederstab, ved næste besøg sørg da for en bedre information til denne vinsmagning, og hvis de ønsker at fortælle om flagskibet, så bør den også smages, hvad betyder 10 rand ud af en turpris på 33.000 kr. – nej vel?

Jeg håber ikke denne lidt syrlige opfattelse af vinsmagningen rykker væsentlig i helhedsindtrykket af besøget på Vergelegen Vingård, som bortset herfra var helt formidabel, museet, parken og den kulinariske frokostoplevelse er bestemt med til at løfte hele turens niveau.

På hjemturen besøger vi et sted, hvor de opdrætter geparder, - cheetah som de kaldes her. Geparder er meget upopulære blandt kvægopdrættere, fordi en gepard går i blodrus, dræber kun for at dræbe ikke for at æde sig mæt, derfor skydes der mange geparder. Her forsøger man at opdrætte de elegante dyr sammen med hunde og mennesker.

13. dag torsdag 2. nov. 2006

Khayamandi Township

Igen er det blevet hotelflyttedag, Protea Cape Castle Hotel er målet. Inden da besøger vi Khayamandi Township et af Sydafrikas sikreste township, der startede i 1960-erne. Bydelen ligger 35 km N for Cape Town og har ca. 65.000 beboere - mest sorte. I bydelen har de afdelinger for turisme, teater, musik, uddannelse og social bistand. Der gives ikke statsstøtte til township, men støtte fra forskellige sider som fx "nogen som jer" bliver det spøgefuldt sagt. Mest støtte får de fra Tyskland, hvorfra der også er frivillige hjælpere. Vi besøger en lille restaurant, der primært serverer afrikansk mad. En kok har lejet lokalet, og håber at kunne få restauranten til at give et overskud. Tidligere var stedet en shabeen dvs. en smugkro eller et ulovligt værtshus.

I stedets børnehaven føler vi os meget velkomne, det ses tydeligt, at ungerne har glædet sig meget til, vi kom. De synger flere afrikanske børnesange for os, og begge parter nyder virkelig såvel børnenes som ledernes glade ansigter. Som gæster præsterer vi også at synge et par børnesange for børnene, der måber af begejstring over: "Lille Peter Edderkop" og "Højt på en gren en krage."

Fotoapparaterne er ikke i ro et øjeblik. En børnehaveplads koster 30 rand om måneden. I øjeblikket er der 79 børn i skoleforløbet.

Et væveri og et pottemagerværksted er i fuld aktivitet, fra deres salgsboder gøres der flere fornuftige indkøb. Vi kører en tur rundt i Khayamandi Township, der har en arbejdsløshed på ca. 50%. De, der er så heldige at have arbejde, har det mest i omegnens vin- og jordbærmarker.

Vi passerer en skole med 8.000 elever, her er der op mod 50 elever i hver klasse. Også her mærker de lærermangelen, fordi lærerne drager til udlandet og får en bedre løn. Der kommer mange indvandrere i Khayamandi Township de

Et af de glade børn fleste fra Etiopien og Burundi. Der er fem kirker, en fodboldbane og tusindvis af faldefærdige skure, de ligger tæt op mod de grønne vinmarker. En del af skurene er meget elendige, de mindste og værste får tildelt et gult nr., der sømmes på huset. Disse huse står for, at skulle nedrives, efterhånden som beboerne får tilbudt en lidt bedre bolig.

Protea Hotel Cape Castle

Vi indkvarteres på Protea Hotel Cape Castle, her får vi næsten en lille lejlighed stue med køkken, soveværelse og badeværelse. Der er rigeligt med borde, stole, sofa og altan, hvorfra vi kan spejle ud over Atlanterhavet. For en gangs skyld kan vi roligt pakke ud, for vi skal bo her på turens sidste hotel de næste fem nætter.

Cape Town

Efter at pakkenellikerne er lagt på plads, er der arrangeret en sightseeing i Cape Town, en by med store kontraster. Første stop er på Castle of Good Hope, hvor der i gården er dækket flot op til frokost med store "guldtallerkener." Efter en rum ventetid får vi serveret en lækker frokost, med bl.a. bobootal en afrikansk specialitet bestående af en bagt fars krydret med enebær og belagt med æggestand. Til frokosten drikker vi en behagelig hvidvin.

Cape Town er Sydafrikas ældste by grundlagt 1652 af hollandske bosættere. I dag har byen 3 mio. indbyggere, heraf mange indvandrere, alene af tyskere er der 200.000. Det er Sydafrikas mest europæiske by, og den afrikanske by der har mindst kriminalitet. Vi ser rådhuset, hvor Nelson Mandela holdt sine taler fra balkonen. Slavemuseet og slaveklokken hvorfra de fleste slaver blev solgt, oftest var det til arbejde i gartnerier og landbrug. Regeringsbygningen eller måske rettere cirkusbygningen. For som tidligere nævnt er Pretoria Sydafrikas hovedstad, men halvdelen af året flytter hele menageriet til regeringsbygningen her i Cape Town et tåbeligt cirkus – akkurat lige så tåbeligt som i EU. Tæt ved ligger præsidentens bolig og Statsbiblioteket.

Gennem Companys Garden vandrer vi og beundrer i det pragtfulde vejr parkens smukke træer og blomster. Det gælder også den meget farlige plante, som Leif advarede så stærkt imod - åkander. I parken står en statue af Cecil John Rhodes (se 1853) premierminister i Kapprovinsen i årene 1890-95. Vort næste besøg er en stor mundfuld til de tre kvarter, der er afsat – South African Museum. Et spændende museum med 20.000 år gamle hulemalerier, afrikansk levevis og en stor afdeling med udstoppede havdyr.

Sidst på eftermiddagen møder vi Tina Roug på forsikringsselskabet SOS's kontor. Tina Roug er formand for Den Danske Klub i Cape Town. Hun fortæller om sit arbejde og sit liv som dansker i Sydafrika, om problemer med at få flere sorte i ledende stillinger, hvor manglende kvalifikationer og kulturelle forskelle sommetider modarbejder de gode intentioner. Generelt er hun optimistisk på landets vegne og forventer at blive i Sydafrika, trods kriminalitet og andre problemer.

Aftenens menu får vi på hotellet, som sædvanligt et herligt ta selv bord med uoverkommelig mange retter, hvortil vi drikker en udmærket rødvin Le Pavillon 14% 2004. I gode senge får vi en tiltrængt søvn, mens regnen pisker på ruden og stormen rusker voldsomt i hele bygningen. Da

morgenen gryr, er det igen humant vejr, dog kun med 17⁰ C, vi ville gerne ønske 10⁰ C mere. Cape Town er kendt for sit hurtige vejrskift.

14. dag fredag 3. nov. 2006

Cape of Good Hope

Dagens tur er en af dem, vi har glædet os allermest til på hele Sydafrikaturen, den går nemlig til Kap Det Gode Håb. Ud af Cape Town kører vi langs strandpromenaden, de fornemme villaer på denne strækning sælges til priser omkring 20 mio. rand, så det er næppe hotellets personale, der bor her. Bjergkæden bag byen kaldes De Tolv Apostle. Imponerende flot rækker de tolv forskelligt formede bjergtoppe op mod himlen. Meget forståeligt at også de er med på Unesco's World Heritage List - "*verdens kulturarv.*" Skråningerne ned mod havet er dækket af bygninger der smukt klæder landskabet.

I Hout Bay gør vi et lille komfortstop ved havnen, der ligger idyllisk med stejle bjergvægge til begge sider. På havnen er der – meget overraskende - et utal af boder og en større butik - Kraalkraft Hout Bay med et spændende vareudvalg af afrikansk kunsthåndværk og diamanter. Igen handles der livligt - mere kunsthåndværk end diamanter. Da vi forlader havnen, ser vi, at også her har de et township, hvor der bor omkring 35.000 mennesker, en bydel der stammer fra 1990-erne. Vi ser fængslet, hvortil Nelson Mandela blev overflyttet efter Robben Island. I byens udkant er der skov, her er skovbunden totalt dækket af friske farver, tilhørende nasturtium, dem vi kalder tallerkensmækker, og vil du have det på latin, så er navnet Tropæolum.

Constantiadalen hører til Sydafrikas vigtigste vinområder, gennem dalen fortsætter vi mod S, men chaufføren må vælge en anden rute end den planlagte, for nattens uvejr med voldsomme regnskyl og storm har været årsag til bjergskred, der spærrer den oprindelige rute.

Måske er det meget heldigt, for da vi kommer ud til Muizenberg ved Indiske Ocean, ser vi hvaler, der bolttrer sig i havet. Vi nyder det fascinerende syn, når disse kæmpedyr elegant leger i bølgerne og ikke mindst, når den lange krop dykker med halen som sidste signal – et utrolig flot syn. På østkysten af halvøen, der går ned til Cape Point, hedder havet False Bay. Den Falske Bugt fik dette navn af sømænd, der kom fra Ø, for ofte tog de fejl, når de skulle til Cape Town, de skulle nemlig passere endnu et fremspring, inden kursen skulle sættes mod N.

Gennem Fish Hoek, der er en totalt "*tørslagt*" by, kører vi mod Simons Town, lige før byen ser vi et skibsvrag stikke op af vandet, den har ligget her siden 1917 altså fra Første Verdenskrig. Simons Town er en flådebase, hvad der tydeligt ses med de mange krigsskibe, der ligger i havnen. På torvet står en bronzestatue af en Grand Danois, en hund der har haft stor betydning for byen. Men desværre - skriverkarlen havde et komfortstop, så han har misset denne historie.

Pingviner og badenymfer

Ved Boulders Beach gøres et stop, her findes en stor koncentration af pingviner. De er netop nu i fældningsperioden og derfor ikke så aktive i vandet, men til gengæld lettere at iagttage på land. Pingviner er gode svømmere, de kan opnå en fart af syv km. i timen. Her ved Boulders Beach er der også mulighed for at bade i Indiske Ocean, hvad en pæn håndfuld benytter sig af. Vandet er utrolig flot klar i et utal af blå nuancer, men whauu hvor koldt 7⁰ C. Dem, der ikke er i vandet, hævder, det er 17⁰ C, de skulle bare prøve - sku de. For øvrigt kan jeg da lige benytte lejligheden til at prale med, at Hanne og jeg for nylig er blevet vinterbadere, men da vi kom til slutningen af september, blev det godt nok for koldt for mig, så nu er det kun Hanne, der er vinterbader, hun er bestemt ikke let at kue.

Vi fortsætter mod Cape of Good Hope, og betragter en uhyre varieret vegetation i det frugtbare område. Mange gule protea og få røde – Sydafrikas nationalblomst, lyserøde kamelie og hvide

gardenia. Der findes 8.000 plantearter i Cape Town området, flere af dem hører til blandt verdens truede arter.

På fiskerestaurant Black Marlin får vi en lækker frokost af salat, en meget velsmagende sværdfisk, is som dessert og en herlig hvidvin. Her, som det er sket flere steder tidligere, er der en elendig akustik i rummet. Det er ikke en selvfølge, at restauranter har dekoreret væggene med malerier eller anden form for udsmykning, det resulterer tit i en uhyre dårlig akustik. Men det er åbenbart ikke noget, arkitekter bruger mange ressourcer på at løse, skønt en dårlig akustik er temmelig generende som gæst. Til gengæld er der en enorm udsigt fra restaurationen over Indiske Ocean, hvor vi fortsat spejder efter hvaler, men det lykkedes kun den ene gang.

Cape Point

Og så er vi fremme ved det berømte punkt - Cape Point 238 meter over havet. Det er en lang tur med mange trapper, før vi når toppen, hvad næsten alle i gruppen gør. Men det er bestemt

6.248 km. til Sydpolen

anstrengelserne værd, en storslået oplevelse at stå her og kikke mod Sydpolen, hvortil der kun er 6.248 km. Det står der i hvert fald på det vejskilt, der troner på toppen og viser afstand til mange kendte storbyer i verden. Et monument fortæller, at Vasco da Gama (se 1460) smuttede her forbi i 1497. Også her på toppen ses en rig flora af forskellige stenhøjsplanter, som vel nærmest er planternes betegnelse. Også faunaen er repræsenteret med forskellige firben og små muselignende væsener, der smutter rundt mellem stenene. Cape Point ligger på den østligste spids af halvøen, Cape of Good Hope på en spids ca. to km.

længere mod V, det er altså ikke præcis samme sted, som jeg egentlig troede. En anden ting overrasker også, nemlig at Cape of Good Hope slet ikke er Afrikas sydspids, 150 km. mod Ø ligger Cape Agulhas, hvis spids rager 40 km. længere mod S. Men det er Cape of Good Hope, der er kendt, for det er her Atlanterhavet mødes med Indiske Ocean og giver en meget turbulent strøm, til stor fare for skibsfarten. Efter at vi igen er kravlet ned, kører vi de to km. til Cape of Good Hope. Her stilles hele gruppen op bag det store skilt – se foto på forsiden.

CAPE OF GOOD HOPE

THE MOST SOUTH-WESTERN POINT OF THE AFRICAN CONTINENT

Rigtig mange andre turister vrimler også rundt her, og alle skal selvfølgelig fotograferes netop på dette sted, et af jordens kendteste geografiske punkter.

Det har været en meget oplevelsesrig dag, derfor er alle tilpas mødige, da vi igen entrer bussen, der straks sætter kurs mod Cape Town. Efter få km. møder vi nogle strudse, der løber rundt i vandkanten og kort efter en større koloni af aber. Da vi er i udkanten af

En af de mange turister Cape Town, passerer vi det hospital, hvor verdens første hjertetransplantation (se 1967) blev udført 2. dec. 1967 af den sydafrikanske hjertekirurg, professor Chris Barnard, der havde en healer med som hjælper ved operationen.

Aftenens middag får vi på Restaurant Hildebrand, hvor vi har vort eget rum, hvad der er meget behageligt. Vores sorte tjener hedder Professor, hvad vi er ret stolte af, det får han da også at vide. Der serveres en meget fint afstemt menu: Forretten er meget flot for øjet. Lagvis som en flødecake ligger aubergine og grøn peber med en god dressing imellem, toppen er rød peber. Dernæst serveres en lækker gulerodssuppe. Hovedretten er kalvesteg med lækkert tilbehør. Desserten er is. Til maden

drikker vi Hildebrands Cabernet Sauvignon. Efter den behagelige middag er vi godt tilpas, meget mætte og lidt trætte.

15. dag lørdag 4. nov. 2006

Robben Island

Dagens tur skal gå til det berygtede fængsel på øen Robben Island elleve km. ude i Atlanten. En sejltur på ca. en time. I afgangshallen Mandela Gateway er der indrettet et lille museum med mange plancher fra ANC kampene mod apartheid, husgeråd fra hans ophold og forskellige papirer, der hver på sin måde tegner en vinkel til den barske kamp. Vi er ganske mange, der venter på at komme med på dagens tur til fangeøen, der er en af de helt store turistattraktioner i Sydafrika. Uden at vi forstår grunden, kommer der melding om, at afgangen er udskudt ½ time. Endnu engang går vi gennem de historiske papirer for at udnytte tiden effektivt. Endelig kommer vi af sted på en godt fyldt båd med navnet Dias, det er en af de både, der i sin tid sejlede fanger til Robben Island. Fra havet ses Cape Town som en smuk by med bjerge som baggrund, hvoraf toppene er delvist dækket af skyer. I havet ser vi delfiner og sæler boltre sig, og skarven der flyver lavt hen over vandet.

Allerede i 1658 blev Robben Island oprettede som en spedalskhedskoloni af hollænderen Jan van Riebeck, der i 1652 lagde til ved Cape Town. Han kunne ikke enes med khoikhoi - og khoisan folket, derfor var det en løsning at sejle de besværlige ud på Robben Island. Senere kom kolonien under englænderne. Robben Island blev i 1999 medtaget på Unesco's World Heritage List "*verdens kulturarv.*"

I bus køres vi rundt på øen, hvor tidligere fanger fungerer som turens lokale guider. Ham vi er blevet tildelt, er vi ikke særlig heldige med, en selvglad mandsperson der ynder at gøre oplevelsen til et one man show under sit evige omkvæd - ladies and gentlemen, som han bruger et halvt hundrede gange i den ½ times rundkørsel, vi er belejret med ham. Dertil er han en typisk hurtignakker, der beretter i en køre om sin og øens triste historie i et tempo, vi ikke evner at følge.

Vi ser kirkegården, stenbruddet med toilethule for hvide og ditto for sorte, kirken fra 1841, sygehus, skole, fyrtårn og vagthundenes huse der i dag er større, end fangernes var. En stor grøn kuppel er sat som et mindesmærke for en muslimleder. Som fanger havde de en ubehagelig god udsigt til Cape Town og friheden. På øen lever mange kaniner, perlehøns og springbok.

Nelson Mandela

Vi er nu kommet til fangebarakkerne, her får vi heldigvis en mere human guide, og vi kan igen følge rimeligt med i den historie, der fortælles. Barakkerne er bygget i 1962-64 beregnet for kriminelle, hver celle er 3-4 m².

Der sad 1.700 politiske fanger på Robben Island alle mænd, den yngste var 15 år den ældste 60 år. Deres barakker var store rum beregnet til 60 fanger uden varme og frem til 1974 kun koldt vand.

Hver fange havde to tæpper. Lungebetændelse, tuberkulose og sindssyge var årsag til 259 dødsfald.

Nelson Mandela havde kræft og tuberkulose. I alt har der siddet over 10.000 fanger på Robben Island, heraf døde ca. 500. Alle blev ført til fængslet lænket på hænder og fødder. Dommene lød fra 5 år til livstid. Fangevogterne var alle hvide. Efter arbejdstid kl. 16 kunne der læses, studeres eller snakkes. Det var tilladt at skrive tolv breve af 350 ord om året. Mellem 200-400 kvinder sad et andet sted.

Mandelas fangevindue Hjemturen foregår på Sea Princess en væsentlig nyere og mere komfortabel båd, der gør turen på næsten den halve tid. Da vi igen er kommet til Cape Town, er det blevet sent frokosttid. Det gøres der bod på hos Greek Fisherman på Waterfront. Endnu har vi lidt tid for os selv, inden aftenens middag kalder. Vi vandrer en tur på Waterfront, der er det gamle havneområde

med pakhuse fra 1800-tallet, som er blevet moderniseret med mange forretninger, cafeer og restauranter. I Craft Market gør vi en visit, en stor bygning hvor masser af småhandlende efter bedste evner forsøger at pådutte os forskelligt kunsthåndværk, og udvalget er enormt.

På den lille private vandretur her på Waterfront konstaterer vi, at byen har ganske mange velfungerende telefonbokse, gadenavnene står aldrig på husene, men kun på standere og så ser vi næsten aldrig en hund. På et torv ser vi fire statuer i bronze af fire nobelpristagere:

Albert Luthuli	Nobels Fredspris i 1960
Desmond Tutu	Nobels Fredspris i 1984
Frederik Willem de Klerk	Nobels Fredspris i 1993
Nelson Mandela	Nobels Fredspris i 1993

Dernæst besøger vi Akvariet et meget spændende sted. Fx ser vi en slange, hvis gift er så koncentreret, at en dråbe kan dræbe fem mennesker. I et større bur går krabber rundt, på ben næsten en meter høje, godt de går i bur, vi ser en hummer, der kan vandre ti km. på ti måneder, kæmpe moræneål, udstoppede kæmpe hajer og mange andre spændende ting.

16. dag søndag 5. nov. 2006

The District Six Museum

Når en sydafrikaner hører navnet Distrikt Six, så ringer en larmende klokke. Denne bydel var tidligere blandet af sorte og hvide, der levede i fordragelighed dør om dør. Men som et led i regeringens apartheid politik kunne det ikke tolereres, at forskellige folkeslag på den måde kom hinanden ved, de måtte inddeles efter farve, og regeringen havde bestemt, at i Distrikt Six måtte kun de hvide bo. Derfor startede bulldozerne, uden forudgående varsel, 11. feb. 1966 om morgenen med at brække de sortes boliger ned. Da arbejderne kom hjem til aften, var deres hjem og samtlige ejendele væk. Chokket og fortvivlelsen var kolossal, psyken var i total ruin og den i forvejen trængte økonomi led samme skæbne. De sorte blev flyttet til homelands, det bevirkede, at adskillige fik 25 km. eller mere til arbejde, hvad der for mange var praktisk umulig, familier blev totalt splittede. Vi besøger The District Six Museum, et kirkelignende rum der er omdannet til en kollage over det utal af nederdrægtigheder, de sorte blev udsat for. I rummets midte ligger et bykort, der fortæller hvordan tingene så ud. Overalt hænger plancher, foto og skrevne breve, der bevidner de frygtelige tilstande. Et besøg der med al tydelighed fortalte, hvor frygtelig apartheid var. Et besøg der virkelig gav stof til eftertanke.

Langa Township

Vi er på rundtur i Langa Township, hvor der bor 180.000 mennesker. Også her er der en lokal guide, der til forskel fra tidligere vejer ¼ tons - ommomentrent. Han nænner ikke at gå forbi en stol, nej, han sætter sig på den – hver gang. På hans initiativ stopper vi ved et kulturcenter, som viser sig kun at være en salgsbod, efter min ringe mening total spild af tid. Men måske er det en hjælp til de mennesker, der arbejder i den kulturelle sags tjeneste netop i dette område.

Glade børn i Langa Township

Næste stop er lidt mere interessant om end lidt turistpræget, vi besøger en healer. I bunden af en salgsbod næsten i totalt mørke finder vi ham klædt som en vildmand i dyreskind og pelshue. Om sig på hylder, i spande, under loftet hænger og ligger tørrede planter og dele fra dyr. Ind imellem disse mærkværdigheder ligger bemærkelsesværdige mange tomme whiskyflasker samt enkelte tomme cola- og øldåser. Med fagter og uforståelige lyde uddriver healeren onde ånder såsom gigt, hovedpine og andre skavanker. Nogle tror virkelig på denne form for helbredelse. Dem om det.

Tæt ved besøger vi en mand, der som så mange andre har haft meget svært ved at finde sig et arbejde. En dag fik han en ide, nemlig at udnytte det utal af tomme øl- og coladåser der ligger og flyder alle vegne. Efter at have eksperimenteret med ideen en tid er det blevet til en rigtig god forretning, hvor hans kone også hjælper til. Han sælger blikblomster til tre forretninger og til turister som os, hvad han altså også gør her. Han demonstrerer for os, hvordan han fabrikerer en blomst. Først klipper han en dåse op, glatter den runde dåse ud til en flage og klipper derefter såvel blomster som blade ud af blikket. Delene bliver dernæst formet og fæstnet på et stykke ståltråd, og 1-2-3 blomsten er færdig. Nogle af blomsterne forbliver, som de er med dåsens forskellige reklamer intakt, andre blomster maler han i forskellige farver. Den blomst han laver i vort påsyn, forærer han til nærmeststående dame, og det er tilfældigvis Hanne, - hvor heldig kan man være.

Baptistmenighed

Da det er søndag, er det også kirketid, så vi går i kirke hos en baptistmenighed. Bygningen ligner mere en sportshal end en kirke. Vi kommer ikke ind gennem våbenhuset, men nærmest gennem en sidedør til en garage. Gudstjenesten er allerede i gang, men det betyder ikke spor, får vi at vide. Kirkerummet ligner mere en hal til rutebiler end en kirke, men der er næsten propfuld af mennesker dvs. et sted mellem 500 og 1.000. Vi maser os ind langs bagvæggen, ingen tager anstød af den uro, en flok turister gør ved at komme anstigende og forstyrre deres andagt. Andagt er der heller ikke tale om, i den forstand vi tænker andagt med pinlig tavshed og foldede hænder. Nej, her er der livlig tale fra scenen, som nok er en bedre betegnelse end alter. Præsten er ikke i præstekjole, men i et pænt jakkesæt, hans tale er høj og klar med begejstring i stemmen som en godt talende politiker, jeg tænker ikke på Fogh, ind imellem begejstres han, så det lyder som råb, og med mellemrum falder menigheden ind med halleluja eller amen – det være således.

En fra menigheden står op og læser et stykke fra Bibelen, eller hvad det er for en bog, menigheden lytter intens. Så er det organistens tur, men nej - det er sandelig et fem mands orkester med elektrisk klaver, guitar, bas, tromme og to-tre sangere. I bedste gospelstil giver alle, hvad de har i sig, og det er ikke så lidt. Men ikke kun fra scenen er de aktive, nej, hele menigheden synger med af hjertens lyst, det lyder herligt. En del af dem rejser sig, danser rundt med armene højt løftet over hovedet eller danser med hinanden, ingen blusel, alle lever livet helt ud.

Vi andre kolde nordboere står stive i baggrunden med åben mund, indimellem tager en og anden sig i at danse med, men av, det går jo ikke i vores religiøse verden, og så er vi stive igen. Jeg står bagerst i kirken helt oppe på ryggen af en stol, for bedre at kunne følge med i, hvad der foregår rundt omkring i det store rum og for at tage nogle billeder af menighedens begejstring. Det er lige før jeg bliver helt religiøs. Uha hvor trænger den danske Folkekirke til en fornyelse, og der findes da bestemt også en mellemvej. En af kirkens personale kommer hen og spørger, om jeg vil sende hende nogle af de billeder, jeg har taget, hvad jeg lover og får hendes adresse.

Khayalitsha Township

Sydafrikas næststørste sorte bydel er Khayalitsha Township, her bor der en mio. sorte. Soweto er den største. Khayalitsha betyder nye hjem. Vi går en rundtur i skurbyen og havner på den lokale shabeen, Vickys Bar. Tidligere har vi fået at vide, at en shabeen er en smugkro eller et ulovligt værtshus, men denne her ser ganske åbenlys og lovlig ud. Vi får en frokost med velstegt kylling med ris, andre grøntsager, frugt og cola/vand som drikkevare. Efter frokosten besøger vi Vickys hus, her bor hun sammen med sin familie. Men Vicky er også kendt for noget andet, hun er nemlig den eneste i et Sydafrikansk township, der har Bed & Breakfast, hvad der har været omtalt i alverdens aviser, derfor er hun blevet et kendt navn i Sydafrika. Vicky fortæller om ideen bag hendes tiltag og viser velvilligt sit hus frem.

Efter dette lokale besøg kalder udsigten, et besøg på Signal Hill. Her fra 350 meter over havet er der en betagende udsigt over Cape Town til alle sider med bjerge som baggrund og Atlanterhavet som forgrund, men vi ser ingen hvaler.

Inden aftenens middag når Hanne og jeg en hurtig tur til det lokale marked, der "pruttes" og handles. På markedet møder vi to lærestuderende unge piger fra Silkeborg, de er på et tre måneders ophold i Sydafrika, med kun kort tid tilbage. Vi får en god meningsudveksling omkring deres og vores oplevelser, og vi lover at sende det materiale, som forhåbentlig kommer ud af de mange notater, skriverkarlen har gået og griflet op og ned, og vi får deres adresse.

Aftenens udmærkede menu får vi på The Grill on Kloof Street. Til maden drikker vi en velvalgt Durbanville Hill Merlot 2004 13½%.

17. dag mandag 6. nov. 2006

Nkosnati Casa

Dagen starter med et besøg af Nkosnati Casa formand for sydafrikansk højskolebevægelse. Han fortæller om samfundets udvikling efter apartheid. Nkosnati Casa har været i Danmark for at studere højskolebevægelsen. Nu arbejder han med at få højskoletanken udbredt i Sydafrika. Men det er uhyre svært, regeringen er ikke forstående for, at der skal gives penge til et skoleforløb, hvor der ikke kræves en afsluttende eksamen.

Kulturerne mødes, siger Nkosnati Casa, sorte og hvide kan lære af hinanden og bør samarbejde. Sorte børn viser respekt for såvel forældre som lærere, mens hvide børn svarer igen. Nkosnati Casa og hans kone er begge sorte, han er leder på en skole, hvor der også er mange hvide lærere, noget der var ganske utænkelig blot få år tilbage. Derfor føler Nkosnati Casa, at udviklingen går den rigtige vej - men langsomt.

Det koster at have børnene i skole, de fattigste kan få friplads, men der skal søges om friplads for hvert enkelt år. I byerne har 15% af eleverne friplads. Alle elever har skoleuniform, det er godt, for så er der ingen, der på tøjet kan se forskel på fattig og rig. Målet er, at undervisningen skal være gratis. Mange pensionister arbejder gratis i skolesystemet. I landområderne er der mange børn, der har 20 km. til skole. Der er normalt mellem 50-60 elever i hver klasse, regeringens mål er 32. Der er stor mangel på lærere, der sammen med sygeplejersker er den befolkningsgruppe, der har den største emigration - den såkaldte hjerneflugt.

Der er to grunde til den høje emigration af lærere, en lavere løn i forhold til udlandet, og så kræver et land med 11 sprog meget af en lærer. Derfor er der lange udsigter til at løse problemet med læremangel.

Nkosnati Casa omtalte kort landets politiske klima. Præsident Mbeki er økonom, og det vil ikke blive let at finde hans afløser. En god morgeninformation er til ende.

Tafelberg

Herefter kører bussen op til Table Mountain, eller Tafelberg som det kaldes her, i Cape Towns østlige bydel. Undervejs passerer vi flotte villaer i prisklassen 5-8 mio. €. Videnskaben er åbenbart ikke enig om, hvor højt bjerget er, for i fire forskellige publikationer står fire forskellige højder 1076-1085-1087-1090 meter, så nu kan du selv vælge. Desværre gjorde jeg denne opdagelse for sent, for ellers havde jeg taget tommestokken med.

Da vi kommer frem til kabelbanen, korser vi os, der står tusind i køen, det skyldes, at kabelbanen de sidste to dage har været lukket på grund af den stærke blæst, der på bjergsiderne virker ekstra voldsomt. Men vi kommer pænt frem i køen, fordi vores guide har forudbestilt billetterne. Derfor er ventetiden næppe over ½ time, mod mindst en time for dem der bare stiller sig op.

Billetterne er påtrykt 120 rand. Prisen er dog for os indbefattet i rejsens samlede pris som alle andre billetter, jeg nævner det kun, fordi der på Table Mountain Cableways prisliste står, at senior,

det vil sige dem over 60 år, kun skal betale 65 rand. Efter min ringe vurdering har flertallet af selskabet formentlig passeret den nævnte alder. Selv om udseendet naturligtvis kan snyde, kunne det godt se ud, som om rejseselskabet har betalt for meget for billetterne. Skønt – jeg ved jo ikke, hvad de i virkeligheden har betalt.

Kabelbanen blev åbnet okt. 1929, den har en kapacitet på 900 mennesker i timen, kabinen må maksimum rumme 65 mennesker, farten er ti meter pr. sekund, kablet er 1.200 meter, vejer 18 tons, kan bære 5,2 tons og rumme 4.000 liter vand, som ballast når det blæser. I de fire minutter det tager kabelbanen at kravle mod toppen, drejer kabinens gulv langsomt rundt, så alle får lejlighed til at se såvel mod bjergsiderne som ud over havet.

Da vi kommer på toppen af bjerget, undres vi, nedenfor bjerget ses toppen som et lille plateau, men heroppe er det et ganske stort område. Også heroppe er der naturligvis boder, men dem vil vi bestemt ikke bruge vores tid på. Der er også en restauration, der reklamerer med morgenmad for 19,50 rand.

På bjergtoppen er der anlagt stier og anvist tre vandreture på henholdsvis 15, 30 eller 45 minutter. Der er en overraskende frodighed af alverdens planter, nationalblomsten protea og tusind andre en ren lækkerbiskken for en botaniker. Også forskellige krybdyr ses i rigt mål, og over os svæver ørne og andre store fugle. Udsigten i det klare vejr er eminent. Det overstiger langt mine evner at beskrive, det storslåede sceneri – skal opleves. Fotoapparater knipser i et væk, og kikkerten fanger både Cape Point og Cape of Good Hope. Stedet her har bestemt stået i første række, da Jordens skønhed blev uddelt.

Kirstenbosck National Botanical Garden

Næste besøg er den verdensberømte Kirstenbosck National Botanical Garden, der blev grundlagt af Cecil John Rhodes (se 1853) i 1913. Vi starter besøget med en herlig frokost i stedets hyggelige restaurant. Fra de smukke prestigefyldte bygninger skråner parken op mod Tafelbergs østside. En sti på tre km., gateway, fører langs stejle bjergskråninger op til Tafelberg, den kunne være spændende at prøve, men desværre - det tillader tiden ikke i dag.

Det er en kolossal stor park, vi besøger - 528 ha. Parken består udelukkende af planter, der vokser i Sydafrika, men det kan også blive til mange, for Sydafrika har omkring 24.000 plantearter, svarende til 10% af verdens blomstrende planter. Af disse er 4.500 planter repræsenteret her i parken, der som sådan er et levende museum.

Det er en utrolig smuk park, alt er yderst velplejet, overalt er der en fantastisk harmoni i beplantningen fra mindre etårsplanter og mangrove, der står med rødder i vand til kæmpestore blå jacaranda træer. Lige nu er der rigtig mange blomstrende planter, ikke mindst de smukke protea smiler til os i forskellige strålende farver, og så virker parken ekstra spændende i det meget kuperede terræn. I et stort drivhus står et kæmpe baobab tree, også kaldet abebrødtræ, den ser ud, som står den på hovedet med rødderne i vejret, tyk stamme med smågrene i toppen. Et baobabtræ kan blive op til 3.000 år gammel, den får melonlignende frugter, der bruges i medicinalindustrien. Vi er enige om, at det så absolut er den smukkeste park, vi nogensinde har set. Ved restaurationen er der salgsboder med bøger om blomster, planter, te og andre naturprodukter. Hanne investerer 15 rand i en dåse Rooibos te og 50 rand i en dåse springbok pate.

Da vi sidst på eftermiddagen når hjem til hotellet, samles hele gruppen for at synge et par sange fra Højskolesangbogen og kommentere dagens mange oplevelser, der i stor stil er særdeles positive. Helle og Olav orienterer om aftenens afskedsfestmiddag og morgendagens forløb, som altså er hjemrejsedagen.

Afskedsmiddag

Aftenens afskedsmiddag får vi på Restaurant Five Flies - et fornemt sted, men måske et lidt overraskende navn til en restauration.

Forret: *Warm camembert and rocket with blueberry and fig compote*

Hovedret: *Braised lamb shank with mash potato, baby carrots and olive chermoula jus*

or

Grilled free range chicken breast with gorgonzola, ratatouille and basil cream sauce

Dessert: *Lemon tart with Chantilly cream*

En tiltalende og virkelig lækker menu hvortil vi drikker gode vine. Undervejs er der forskellige, der optræder på slap line for selskabet.

Leif fortæller et par historier, her er den, jeg kan huske:

Har du læst avisen?

Så har du også læst om familien med de 10 børn, der alle faldt uheldig ud.

Den første blev kommunal ansat

Den anden lavede heller ikke noget

Den tredje blev sagfører

Den fjerde snød også alle folk

Den femte blev murer

Den sjette drak også ganske forfærdelig

Den syvende blev landmand

Den ottende klagede sig også altid

Den niende blev gift

Og den tiende var heller ikke rigtig klog

Fynboen Anders overrasker ved at vise sig som en yderst habil solosanger, naturligvis med en sang om de frydefulde fynske piger. Han får publikum varmet op til at synge med i omkvædet, og det gør vi alle efter bedste evne.

Alle mænd optræder herefter i samlet flok og synger den russiske: *"Bjørnen vågner."* I sangen brillerer Erling, næsten som solist, med sin meget flotte og høje tenorstemme. Til den flotte sang tryller en veloplagt Olav mesterligt på stedets flotte flygel.

Indimellem holder Helle og Olav os orienteret om forskellige begivenheder, nogle der er sket, og andre der vil ske. Vi må jo erindre, at morgendagen er vores sidste dag her i Sydafrika.

En yderst anonym deltager har *"syet"* nogle vers på turens oplevelser - endda til og med denne dag. Dem tillader han sig at fremsige, trods der i versene er indlagt visse næsvigheder, som vistnok til fulde bliver forstået af de involverede.

Versefødder serveret ved afskedsmiddagen 6. nov. 2006

01

I Kastrup vi mødes med rygsække og kufferter fat.
Syd på kloden vi målet har sat.

02

Første trip til London går,
her flere ventetimer vi får.

03

Nu Johannesburg på billetten der står,
meget længere end vikingerne vi når.

04

I Johannesburg Peter og Solly venligt imod os ta'r.
Netop denne dag Maja rund fødselsdag har.

05

I Golden Riff City en dyb guldmine får vort besøg,
denne første dag vi alle er trætte som et gammelt øg.

06

Engang 60 guldminer Sydafrika havde,
i dag kun 15 der er tilbage.

07

I Soweto er der pigtråd om hver en parcel,
hvis altså de ejer noget selv.

08

Soweto har verdens største hospital.
Her 28.000 babyer fødes hvert år - 75 om dagen - ganske kolossal.

09

Apartheid, med ligeret for alle, vi hører meget om,
der gælder også Mandelas hårde dom.

10

Under opstanden Hector Peterson blev skudt.
Som symbol på friheden hans museum blev os budt.

11

I Monte Casino gør idyllen os ganske paf,
indtil vi ser, træerne er af plastic og himlen det bare pap.

12

Voortrekker Monumentet er ganske kolossalt,
verdens længste relief viser, at for nogen gik det galt.

13

Jacarandatræerne smukt i Pretoria står,
det har de gjort i adskillige år.

14

Nu mod øst bussen en tidlig morgen os fører,
om Kruger National Park vi meget hører.

15

Undervejs vi store kulminer og kraftværker ser.
Vi hører om syreregn, jernbaner, landbrug, historie og meget mer.

16

Kruger National Park er ganske stor,
ja, som Jylland jeg næsten tror.

17

Fra bussen vi flotte dyr betragter så nem.
Lidt længere tilbage! - Nej, nej da - lidt længere frem.

18

Olav så elegant er blevet klippet, men skægget er stadig gråt.
Han om dyr og fugle fortæller os så flot.

19

Elefanter vi ser, med unger de vandrer i flok,
hvis altså de er mange nok.

20

Hanløven en impala lige har ædt,
nu den ligger og dovner - er ganske mæt.

21

Impalaen så let til bens, charmerende og ikke særlig genert,
men denne endte livet så trist som løvens dessert.

22

Bøflen kikker mod os med skulende blik og øjne så bøs,
det er lige før, vi blir' ganske nervøs.

23

Giraffen sin lange hals mod træets top den letter.
Tænk – hvor mange dejlige nakkekoteletter.

24

Termitboer o hvilken skøn arkitektur,
men der er nogle af de gamle, der ikke dur.

25

Sekretærfuglen så stolt omkring den spankulere,
slanger er det bedste, den kan konsumere.

26

En skildpadde på vejen vi ser drikke vand.
Et andet sted en 20 meter - lang krokodille ligger på strand.

27

En flodhest med åben gab kommer mod os og brøler,
skyndsomt væk i vild panik vi løber.

28

Undertiden vi næsten segner af tørst,
langt over os gribbene svæver, de vil gerne komme først.

29

Isbjørne vi slet ikke så,
af dem der i Afrika kun er ganske få.

30

Og dog – på turen vi har to, der lyder navnet Bjørn.
Alt imens over os svæver den store ørn.

31

Nu mod syd rask det går, gennem vinmarker og appelsinlunde,
ind imellem enkelte synes at blunde.

32

Tørre mopanilarver Maja byder rundt som snacks.
Jeg kan nu bedre li' en helt anden slags.

33

Bananplantager står så fristende blå,
nå nej, blå er bare poserne de har på.

34

Maja er godt inde i geologiens forunderlige verden,
hun mange steder på kloden har gjort sin færd.

35

Vulkanske klipper er naturens skulptur,
utrolig, fantastisk en storslået natur.

36

To floder mødes i en kløft,
millioner af år et fantastisk sceneri de har støbt.

37

Til God's Window utallige stier og trapper fører op,
gennem tropelignende skove når vi himlens top.

38

Kruger Gate Safari Lodge vi når,
her baobabtræet på hovedet står.

39

I parkens idyl emu og perlehøns spankulerer.
Restaurationen papaja, mango, guava og litchi serverer.

40

Shangaana en skindklædt landsbyhøvding har,
i tronstolen han venligt imod os ta'r.

41

I rondavels landsbyens mad vi nyder,
mens regnens trommedans på taget lyder.

42

Helle er en dygtig fortæller, altid i sort hun går,
gad vist om nogensinde en rød bluse hun får.

43

Til Cape Town en flyver vi snupper,
her temperaturen en anelse skuffer.

44

Selv om naturen i Afrika er endeløs,
var der dog enkelte dage vi frøs.

45

I Stellenbosch vi først skal bo,
til aftenens middag er der ikke megen ro.

46

Men i morgenens friske gry,
får stedet et helt andet ry.

47

I Vergelegen Vingård en lækker havefrokost vi får,
den vi sikkert vil huske i adskillige år.

48

I vingårdens museum vi i slavernes historie snager,
auktion, tænders gnidsel, snærende lænker og gråd der nager.

49

Den ældste slave de solgte var femogfyrre,
herligt – så har vi da vort på det tørre.

50

Men, så skete det, den selv samme nat,
Botha sine ”træsko” havde sat.

51

Mange forskellige township vi ser,
med brædder, blikplader, plastic og gulve af ler.

52

I børnehave vi modtages med herlig sang af unger søde,
vi kvitterer med Lille Peter Edderkop, og kragen der døde.

53

Mod Kap Det Gode Håb vi kursen har sat,
her mangan sømand døden fandt i den sorte nat.

54

At stå på dette verdenskendte punkt,
er ikke alle blevet forundt.

55

Herfra vi 6.000 km. til Sydpolen har,
måske vi der til næste år en tur os ta’r.

56

Pingviner og flotte protea undervejs vi ser,
mens nordiske vikinger Atlanterhavskulden trodser – andre ler.

57

Til Robben Island vi sejler i Atlanterhavets søgang stor,
det var vist knapt så slem i fjor.

58

Hvaler, delfiner og sæler i havet sig boltrer.
Mens tidligere fanger om grusomhederne tolker.

59

De viser os rundt og åbent fortæller.
Ladies and gentleman – et slogan vi aldrig glemmer.

60

I Cape Town mange ting vi ser,
markeder, boder, akvarium, museer og meget mer.

61

Søndag vi alle i kirke går,
tale, amen, dans og herlig gospelsang med musik vi får.

62

En blikblomst vi ser, til verden komme,
den bliver født, før et minut er omme.

63

I Vickys Bed & Breakfast vi frokost får.
En healer vi møder med tørre slanger og mærkeligt hår.

64

Fra Signal Hill en imponerende udsigt over Cape Town os møder,
ikke mindst her fotoapparaterne gløder.

65

Over 10.000 billeder vores gruppe har taget,
mindst halvdelen Mona og Erling har forårsaget.

66

På Taffelbjerget vi endelig når op,
mens tusind i køen fylder op.

67

I kabellift vi mod toppen rotere,
vi lader os ganske imponere.

68

På bjergets plateau vi vandrer rundt,
hvilken oplevelse der dog er blevet os forundt.

69

I Kirstenbosch Botanisk Have et besøg er beredt,
så flot en have vi aldrig før har set.

70

Kildens friske vand en tår os gir',
dermed sikkert hundred femti år vi blir'.

71

Hver eneste dag lækker mad - vi spiser og spiser,
dagen derpå igen lækker mad - vi spiser og spiser og spiser.

72

Lækre sydafrikanske vine til den gode mad vi drikke,
franske vine - vi rører dem ikke.

73

One bajer en water Anders bestiller og skåler,
gad vist om hans knæ denne blanding tåler.

74

I boder vi køber tonsvis af sager,
forhåbentlig de ikke for meget i kufferterne snager.

75

Derhjemme de siger, snemanden gulerodsnæse har fået,
imens vi her i Sydafrika meget har nået.

76

Men nu den skønne tur meget snart er slut,
til Danmark vi i morgen drager – herut.

77

På kroppen vi har fået lidt mere sul,
uha, uha – og ganske snart er det jul.

78

Maja, Helle og Olav vi gerne vil sige jer rigtig mange tak,
en herlig ferie I for os har skabt.

Efter en festlig og yderst stemningsfuld aften fragter bussen selskabet hjem til hotellet, hvor vi omgående segner efter endnu en lang dag med mange og store oplevelser.

18. dag tirsdag 7. nov. 2006

Sankt Georgskatedralen

Turens sidste dag i Sydafrika er oprunden. Vi er en lille flok, der har bestemt os for at se et par af de ting, vi endnu ikke har nået. Efter den herlige morgenmad lejer vi en taxa til fem personer til en aftalt pris, han kører os til bestemmelsesstedet, og vi aftaler, at han skal hente os igen kl. 14:00.

Først besøger vi Sankt Georgskatedralen, der er Sydafrikas ældste domkirke og moderkirke for den anglikanske kirke i Sydafrika. Kirken blev domkirke i 1848 under biskop Robert Gray. Hver dag afholdes der to andagter i kirken. Vi går rundt og studerer kirkens forskellige epitafier og inventar og beundrer de flotte glasmosaikvinduer.

Ved en lille bod sælger en ældre dame postkort m.m., hun spørger, fra hvilket land vi kommer, og da vi nævner Danmark, dykker hun straks ned i sin disk og hiver en kasse med brochurer frem, af den finder hun omgående en brochure på dansk. Vi er ikke så lidt benøvet over denne service, som naturligvis honoreres med en ekstra skilling i hendes dertil beregnede kirkebøssen.

Her fås danske brochurer

Bygningen er smuk, men der er lavet en tilbygning, der synes ganske ny, men som bestemt ikke harmonerer med den gamle kirke, ser mildest talt ganske forfærdelig ud. Vandalisme er et ord, der passer udmærket i denne forbindelse. I den kirkelige verden er det den almindelige opfattelse, at det er lettere at få tilgivelse end tilladelse. Men i tilfældet her håber jeg bestemt ikke, at arkitekten, biskoppen, eller hvem der ellers har ansvaret, opnår en tilgivelse.

Det var i denne kirke, Desmond Tutu (se 1931) var ærkebiskop. Han spillede en central rolle i den ikke voldelige kamp mod apartheid. For sin indsats fik han i 1984 Nobels Fredspris og derudover talrige udmærkelser og æresdoktorater. Det var også ham, der skabte udtrykket Sydafrika - en regnbuenation.

Her et vers skrevet af Desmond Tutu:

*Det gode er stærkere end det onde
Kærlighed er stærkere end had
Lys er stærkere end mørket
Liv er stærkere end døden.
Men sejren er vor gennem ham, der elsker os.*

Slave Lodge Museum

Næste besøg er på Slave Lodge Museum, der ligger 200 meter fra Sankt Georgskatedralen. Foran museet står en statue af Jan Christian Smuts (1870-1950), en af generalerne fra Boerkrigen og premierminister 1919-24 og igen 1939-48. Museet er et interessant besøg, vi læser, at første slave kom til Cape Town i 1658, dengang stedet hed Table Bay. En liste fortæller navne over døde slaver og årsagen til deres dødsfald. Der fortælles om den hemmelig terroristorganisationen Ku Klux Klan, der startede i USA's sydstater i 1866 efter Borgerkrigen for at bekæmpe negrenes rettigheder. På første sal er der forskellige udstillinger fx om den egyptiske historie, musikinstrumenter, glas, emblemer, apotek, våben og masser af sølv.

South African National Gallery

Vort sidst planlagte besøg gælder kunstmuseet. Det bliver imidlertid lidt af en skuffelse, fordi ca. halvdelen af museet er lukket grundet ombygning. I afdelingen med gammel kunst fra 17-1800-tallet var en del europæisk kunst, der minder meget om vore guldaldermalerier. Den nye afrikanske kunst er præget af naivisme, og passer efter min mening særdeles godt i børneværelser.

I Companys Garden finder vi en hyggelig restaurant, hvor vi under træernes skygge nyder tilværelsen, mens vi slapper af med en øl, før vi igen møder vores taxachauffør, der kommer præcis til den aftalte tid.

På hotellet serveres, som sen frokost, en braai. Igen et herligt måltid hvor vi tager godt fra, for sidst på eftermiddagen er der afgang til lufthavnen. Efter at vi har fået det tøj på, der passer til hjemturen mod køligere himmelstrøg, pakkes kufferterne, der bliver læsset på bussen. Den resterende time nydes i hinandens selskab omkring swimmingpoolen, med en blanding af sørgmodighed og forventningsglæde. Sørgmodig fordi de mange skønne oplevelser i Sydafrika nu er slut, og forventning fordi vi også glæder os til at komme hjem til familie, venner, hjemmet, hunden, kanariefuglen - og blomsterne mangler sikkert også snart vand.

Som sædvanlig er der masser tid i lufthavnen, så de sidste rand skal bruges. Jeg besøger en diamantbutik og falder fuldstændig for en ring med betegnelsen Heritage 72 karat – forbavsende højt tal. Det vil bestemt være en god ide som julegave til Hanne. Jeg har bestemt mig, og er ret overbevist om, at Hanne vil kvittere med et knus, og det er en dejlig oplevelse, der nok er prisen værd. Jeg går ind i butikken og begynder at tælle de resterende rand, 32 rand er, hvad beholdningen formår, der er godt nok langt op til 23.000 rand. Så desværre Hanne bedre held næste gang.

*Tak til hele selskabet for en herlig tur.
Måske ses vi et andet sted på vores skønne jord*

Frede Lauritsen

Supplerende oplysninger til – Sydafrika – en regnbuenation

Uddrag fra – ” Mine Tidsbilleder ”

Opbygget kronologisk

219-201 fvt.

2. Puniske Krig kartageren Hannibal brød op fra Karthago i Spanien med 60.000 mand, 12.000 ryttere og 37 krigsefanter og gik over Alperne for at føre krigen på italiensk jord. Den farefulde operation over Alperne tog 15 dage, kostede halvdelen af rytteriet samt flere tusinde fodfolk. Hannibal, der betragtes som historiens største feltherre, led sit endelige nederlag ved Zama i Tunesien. Igen havde romerne sejret, og Karthago måtte afstå store dele af de afrikanske besiddelser, alle områder udenfor Afrika, alle krigsefanterne og flåden. Udover en stor krigsskadeserstatning måtte de give løfte om aldrig mere at føre krig uden Roms tilladelse - men.

1100-tallet **Jelling Kirke** den lille hvidkalkede, blytækkede frådstenskirke dukker sig med sit lave tårn mellem Danmarks to største gravhøje, skønt den er så rig på historie. Gravhøjene er lavet af Harald Blaatands trælle, der som kendemærke fik skåret næsetippen af. Sydhøjen blev i 1861 udgravet af Frederik VII, der havde udgravning af oldsager som hobby, men han fandt ingen grav. Skibssætningen ved kirken er med 170 m. Danmarks længste. Hvor den nuværende Jelling Kirke ligger, har der tidligere været tre trækirker, der ret usædvanligt har været større end den nuværende kirke. Den ældste af dem er dateret til 960-985, og har formentlig været rejst som et gravmonument over Gorm den Gamle. De menes alle tre at være brændt og hørte sandsynligvis til landets største kirker. Kirken har nogle af Danmarks ældste kalkmalerier fra ca. 1100. Meget af kirkens historie omtales under Gorm den Gamle og Harald Blaatand.

Sammen med Jellingstenene og gravhøjene er kirken i 1994, som det første i Danmark, optaget på Unesco's World Heritage List fra 1972 "*verdens kulturarv.*" Det er i selskab med Den Kinesiske Mur, Taj Mahal, Ægyptens Pyramider, Akropolis og 730 andre kulturskatte i hele verden, hvoraf de 376 ligger i Europa. Fra Danmark er senere Roskilde Domkirke og Kronborg kommet med på listen. Efter en femårig gennemgribende renovering åbnede kirken 3. dec. 2000 med deltagelse af Dronning Margrethe, Prins Henrik, statsminister Poul Nyrup og Erling Olsen. Udsmykningen er forestået af Jørn Larsen, det gælder også kirkens smukke gulv af svensk granit.

1460-1524 **Vasco da Gama** portugisisk opdagelsesrejsende født i Sines i det sydøstlige hjørne af Portugal. Der er tvivl om hans fødeår, som visse kilder oplyser til 1460, andre kilder til 1469. Men sikkert er det, at han 8. juli 1497 stod ud af Rastello Havn ved Tejo flodens munding ud for Lissabon med kurs mod SV. Med sig havde han tre tremastede karaveller "*Sao Gabriel,*" "*Sao Rafael*" og "*Berrio*" samt et proviantskib uden navn, fordi det alligevel skulle hugges om undervejs. Inden afrejsen fik de syndernes forladelse af Lissabons ærkebiskop, hvad der skulle blive god brug for. Ordren fra Kong Manuel den Lykkelige lød: "*Sejl til Indien og tilbage*" eller til "*Krydderiøerne*, som man dengang kaldte Molukkerne i Indonesien i det fjerne østen, efter peber, safran, koriander, muskat og ingefær. De 170 søfolk, hvoraf da Gamas bror var næstkommanderende, havde forsyninger med til 3 år. Kun 55 af søfolkene vendte tilbage i live, mange døde grundet skørbug som er vitaminmangel, senere blev dette afhjulpet med citroner, løg og kartofler. Indtil da havde alle troet, og det gælder også læger, at grøntsager var særdeles usunde.

Efter 93 dage nåede de Kap det Gode Håb den 22. nov. 1497. Med hjælp af en arabisk sømand Ibn Majid der hyredes i Malindi i Kenya i Østafrika, nåede de ti måneder efter afrejsen Calicut på Indiens vestkyst 20. maj 1498. Her blev da Gama hånligt modtaget, måtte flere dage vente på audiens og samuraien tillod sig at le ad hans gaver.

Den 8. jan. 1499 ankrede da Gama igen op ud for Malindi. Her blev "*Sao Rafael*" brændt, fordi så mange af mandskabet er døde. Proviansskibet er allerede opgivet. Tilbage i Portugal sept. 1499 fik da Gama en heltemodtagelse, trods de mange der måtte efterlades, også broderen Paolo da Gama.

I 1502 foretog han en ny tur, denne gang med en krigsflåde og nu var Vasco da Gama blevet admiral. De prajede et skib med rige pilgrimme fra Mekka, afvæbnede dem, plyndrede skibet og dræbte de 200 ombordværende. Ved ankomsten til Calicut viste da Gama sit målrettede mod og sin dristighed, han sendte en kort besked til samuraien: "*Udvis alle arabere - nu.*" Samuraien sendte en diplomat for at vinde tid, men da Gama havde ingen tålmodighed huskede udmærket sin sidste fornedrelse, så han fangede tilfældige købmænd og rige folk, huggede hænder, fødder og hoved af dem, hængte kroppene op i riggen og sendte de afhuggede legemsdele til samuraien, med en hilsen og besked om, at han kunne lave karrystuvning af dem. Modstanden i land blev hurtigt nedkæmpet af de ekstremt voldelige og hensynsløse portugisere. Vasco da Gama udnævntes i 1524 til vicekonge i Indien, og grundlagde dermed det portugisiske kolonirige i Asien. Han døde 24. dec. 1524 i Indien feteret og rig som en af de få opdagelsesrejsende, der selv oplevede at høste frugterne af sin indsats.

1546-1601 **Tyge Brahe** født på herregården Knudsborg i Skåne 14. dec. 1546 af Beate Bille der var dronningens hofdame og Otto Brahe, ejer af Aalborghus og Helsingborg Slot, medlem af rigsråd, regering og lensmand i Gladsaxe. Tyge var ældste barn i en børneflok på ti, han opvoksede dog hos sin brutale og hårde farbror Jørgen Brahe ved Ystad, der var barnløs og nærmest kidnappede Tyge. Som lille dreng kom Tyge på latinskole, men allerede som 12-årig blev han indskrevet på Københavns Universitet i filosofi og retorik. Dengang var det ikke usædvanligt, at adelens børn blev indskrevet på universitetet. Den unge Tyge købte bøger, hvor han stemplede sit navn som Petrus Apianus, dengang var der nemlig stort snobberi for latinske navne. Med årene fik han en betydelig bogsamling.

En solformørkelse 21. aug. 1560 vakte hans interesse for astronomien. Fra 1562 til 1570 studerede han statsvidenskab, jura og kemi på Leipzig Universitet. På rejsen fulgtes han med historikeren Anders Sørensen Vedel. Som voksen brugte Tyge Brahe oftest den latinske form Tycho. Han var meget usikker på, hvilken livsbane han skulle vælge. Den naturlige vej for en mand med hans baggrund ville være at gå i kongens tjeneste.

Tyge Brahe opdagede 11. nov. 1572, mens han boede hos Steen Bille, en ny stjerne supernova i Cassiopeia. Straks var han berømt og udgav bogen: "*De Nova Stella,*" der beskriver denne opdagelse. Stjernetegn blev dengang vurderet som et varsel for katastrofer eller ligefrem Dommедags komme.

Videnskaben havde grebet ham, derfor planlagde han at forlade Danmark. Men så tilbød Frederik II i 1576 Tyge Brahe øen Hven som len, samt len i Norge og Kullen len i Skåne med ansvar for fyrtårnet på Kullen, samt finansiel støtte til opbygning af et slot med plads og udstyr til forskning. Beløbet var ganske betydeligt og svarede til 1% af kronens indtægter.

Til gengæld skulle Tyge Brahe lægge horoskoper for kongen og den kongelige familie. Samme år påbegyndte Brahe byggeriet af Uranienborg, et slot der stod færdig i 1580, og var opkaldt efter astronomiens muse Urania. Det blev en af tidens mest berømte

bygninger i renæssancestil og blev mødested for videnskabsmænd og kongelige fra hele Europa. Observatoriet Stjerneborg var halvt underjordisk, som navnet siger, primært til stjerneforskning og blev taget i brug i 1584. På Hven, hvor han boede i 21 år, foretog Tyge Brahe, sammen med 100 videnskabsfolk, observationer efter samme principper som hidtil, men med en hidtil uset nøjagtighed som blev astronomisk banebrydende. Efter hans mening var Jorden universets centrum. Hans observationer var meget nøjagtige, en fejlmargen på 0,007 grader, svarende til vinklen på en 1 kr. målt på en afstand af 200 meter, og hans årskalender afveg kun to sekunder. Moderne instrumenter beviser disse meget små udsving. Hans interessefelt rakte vidt, ud over astronomi forskede han i meteorologi, naturvidenskab, kartografi, alkymi, astrologi, poesi og medicinframstilling. Også på det fysiske plan var han aktiv, indsamlede klude og byggede sin egen papirmølle, fordi papir var en mangelvare, og han startede sit eget bogtrykkeri og bogbinding. Bøgerne blev udstyret med Tyge Brahes portræt og givet som gaver til indflydelsesrige personer.

Efter Frederik II's død 1588 blev tonen dog en anden. Christian IV besøgte Uranienborg i 1592, han ville ikke fortsat give så stort et tilskud til Tyge Brahe. Med til historien hører, at Tyge Brahe som lensmand forsømte sit job, det var astronomien, der interesserede ham. Resultatet blev, at den selvsikre og arrogante Tyge Brahe blev meget fornærmet og bestemte sig for at forlade Danmark. I 1598 fik han ansættelse hos kejser Rudolf II i Praha i Tjekkioslovakiet som hofastronom på slottet Benatky i det nordøstlige Böhmen, hvor han fik indrettet et observatorium, men nåede desværre ikke meget stjerneikkeri her før sin død. Uranienborg blev revet ned trods vejrhanen Pegasus: "*Var til ingen nytte kun en skadelig og kostbar kuriositet,*" sagde Christian IV. Der fremstår kun svage spor af Observatoriet Stjerneborg og Slottet Uranienborg.

Hvenbønderne åndede lettede op da Tyge Brahe rejste, han var en rigtig bondeplager, dog næppe værre end andre herremænd på den tid. Mange af bønderne kaldte endda Tyge Brahe for: "*Et rigtigt dumt svin,*" han havde udsuget øens livegne og brugt både befolkning og husdyr som "*forsøgsdyr*" på de mediciner, han eksperimenterede med. Flere kendte navne tæller blandt Tyge Brahes elever Peter Flemløse, Elias Olsen Morsing, Johannes Kepler og Christian Longomontanus, der er født i Lomborg ved Lemvig.

Brahe fandt ad astrologiens vej, 32 særlige uheldige dage "*tychobrahesdage.*"

Videnskabsfolk ved Rundetårn mener dog ikke, at Tyge Brahe skal tildeles denne ære, for såvel romerne som egypterne har langt tidligere fremlagt denne teori, der i Danmark tidligere var kendt som "*egyptiske dage.*" Først omkring år 1800 blev teorien betegnet som "*tychobrahesdage,*" til trods for at vores berømte astronom døde i 1601. Så formentlig har man benyttet betegnelsen for at lægge mere vægt bag udtrykket.

Tyge Brahe levede 26 år papirløst uden kirkelig velsignelse, men dog juridisk gyldig med en ikke adelig dame præstedatteren Kristine Barbara Jørgensdatter fra Kågerød, dengang en uhørt sag for adelsfolk, de fik ni børn, hvoraf fire døtre og to sønner levede til voksenalderen. Da moren var borgerlig, kunne børnene ikke anerkendes som adelige. Han blev anklaget af kirken for at leve i et papirløst ægteskab og ved ikke at have været til alters i mange år. For sine specielle ideer omkring kvinder og giftermål kaldtes Tyge Brahe også for Nordens første kvindesagsforkæmper. Mens Tyge Brahe i 1566 studerede i Rostock, kom han under en studierejse op at skændes med en anden dansk adelsmand, Manderup Parsberg. Det endte med en duel på kårde 27. dec. 1566. Parsberg ramte Tyge Brahe med et hug tværs over næsen og op i panden. Tyge Brahe overlevede, med det yderste af næsen var væk. Han modellerede selv en næseprotese med en

blanding af guld, sølv og kobber, som jævnlige blev smurt med hudfarvet voks, den fik han indopereret, men ind- og udånding gennem næsen gav resten af hans dage en fløjtende lyd. Herefter hed han blandt sine fjender, hvoraf der var mange "*sølvnæsen*." Fægtning var dengang en naturlig del af adelsmænd og studenters dannelse.

Om hans død 24. okt. 1601, efter et taffel hos grev Rosenberg i Praha 13. okt., har der været mange gisninger, og der hersker stadig mystik. Var det en urinvejsinfektion, en madforgiftning, en forgiftning som følge af de mange alkymistiske eksperimenter, en sprængt blære med efterfølgende bughindebetændelse, prostata, skrumpeliver grundet den megen spiritus, eller var det slet og ret "*et mord*" begået af en af hans mange fjender? Tyge Brahes sidste ord blev: "*Må jeg ikke have levet forgæves.*" Han ligger begravet sammen med sin kone, endda i samme kiste, under en tung marmorblok med gule bogstaver - Dominus de Knutstrup, i Tejnekirken ved byens smukke rådhusplads i Praha. I slotsområdet i Praha står en statue af ham. Synd for en stjernekirker at skulle dø, 50 år før kikkerten blev opfundet. Brahes børn blev i Prag anerkendt som adelige og kunne dermed gifte sig adelig, hvad flere af dem har gjort.

I april 2005 indviede den svenske Kronprinsesse Victoria Tyge Brahe Museum og det Underjordiske Observatorium Stjerneborg på Hven. Museet er indrettet i Allhelgonakyrkan en afkristnet gotisk kirke fra 1899 tæt ved de øvrige faciliteter. Museet skildrer på fortræffelig vis Tyge Brahes liv og videnskab ved Uranienborg og Stjerneborg. Det Underjordiske Observatorium er et multimedie oplevelsescenter, der med billeder og lyd fortæller om Tyge Brahe og hans liv med stjernerne. I tilknytning til museerne findes en salgsbod og Cafe Tycho Brahe. Tyge Brahe er udnævnt til årtusindets skåning. Hven har i dag et årligt turistbesøg på 130.000, det kan de takke Tyge Brahe for.

1821-1881 **Fjodor Mikhajlovitj Dostojevskij** russisk forfatter født 11. nov. 1821. Havde ofte pengeproblemer grundet tab ved spilleborde. Debuterede i 1846 med en socialistisk roman: "*Fattige folk*." Romanen bragte ham i forbindelse med de revolutionære kredse, han blev politisk aktiv og gik imod zarens enevælde. Det var årsagen til, at han i 1849 blev arresteret og dødsdømt, i sidste øjeblik blev han benådet og deporteret til straffelej i Sibirien, hvor han var i 11 år. Fik i 1859 tilladelse til at bosætte sig i Skt. Petersborg, hvor han fortsatte sit imponerende forfatterskab. Året 1864 blev deprimerende, han mistede sin kone, sin bror og en nær ven. Under depressionen skrev han flere kendte romaner fx "*Forbrydelse og straf*" fra 1866 om den intellektuelle morder Rodion Roskolnikov og "*Idioten*" fra 1868, der handler om en epileptiker. Dostojevskij boede 28 år i Skt. Petersborg, men det var på 20 forskellige adresser, og altid på et hjørne med udsigt til en kirke. En af adresserne var gaden Kusnetjnej, her skrev han sin mest kendte roman: "*Brødrene Karamasov*" i årene 1879-80, og her er indrettet et museum om ham. Dostojevskij havde epilepsi og døde 9. feb. 1881 af denne sygdom, han ligger begravet på den ortodokse kirkegård Alexander Nevsky i Skt. Petersborg.

1825-1904 **Stephanus Johannes Paulus Kruger** født 10. okt. 1825 i Cape Province. Paul Kruger, som var navnet der blev brugt, blev gift i 1842 med Maria du Plessis, der døde af malaria. Han blev gift igen få år senere med sin kusine, Gezina, de nåede at få 16 børn, syv døtre og ni sønner. Paul Kruger var præsident i Sydafrika i årene 1883-1900. Han forsvarede boernes interesser mod briterne og holdt afrikanerne nede med hård hånd. Som boerleder blev Paul Kruger modarbejdet af Dronning Victoria. Efter at have tabt Boerkrigen 1899-1902 forlod Paul Kruger landet og døde i fattigdom og elendighed i Schweiz. Det er Paul Kruger, der har lagt navn til Krugers National Park. Paul Krugers hus i Pretoria blev åbnet i 1934 som museum, her ses mange af hans ejendele indsamlet

på hans mange rejser. Hans popularitet blandt boerne ses af den samling, der findes i museets montre med varer, der bærer hans navn: Øl, cigaretter, limonade, glas, tepotter, peber m.m. Overfor Paul Krugers Hus ligger Paul Krugers Kirke, der blev bygget i 1893.

- 1847-1931 **Thomas Alva Edison** amerikansk opfinder og industrimand. Født 11. feb. 1847. Arbejdede som selvlært indenfor jernbanetelegrafien. Her opfandt han mange forbedringer. I alt blev det til over 1.000 patenter, mange af dem indenfor kommunikation mikrofon, højtaler, båndoptager og fonograf, som han ikke mente, havde nogen kommerciel værdi. *“Jeg forventer at gøre en lille opfindelse hver tiende dag og en stor hver sjette måned eller der omkring,”* sagde han selv. Edison får stadigvæk også æren for glødelampen, som han opfandt 21. okt. 1879. Den blev demonstreret første gang for publikum 31. dec. 1879 i Menlo Park, New Jersey. Men uafhængig af hinanden havde Joseph Wilson Swan (1828-1914) dog allerede 3. feb. 1879 opfundet glødelampen. Men Edisons model blev vist på en udstilling i Paris 1881, hvor den vakte kolossal opmærksomhed. I 1903 eksperimenterede han med elektricitets virkning på en elefant med det resultat, at elefanten døde. Thomas Alva Edison døde 18. okt. 1931.
- 1853-1902 **Cecil John Rhodes** britisk politiker der tog til Sydafrika af helbredsmæssige grunde. Her fik han stor indflydelse på diamantproduktionen i Kimberley. Han gjorde meget for Cape Town, grundlagde fx Kirstenbosck National Botanical Garden, men var uforsonlig som politiker. Blev i 1881 medlem af parlamentet i Kapprovinsen og 1890-95 premierminister. Cecil Rhodes arbejdede ihærdigt for at udbrede det britiske overherredømme i Afrika. Han kontrollerede de fleste guld- og diamantminer i Sydafrika. Rhodesia er opkaldt efter Cecil Rhodes, navnet fik landet i 1896. Men fra 1923 blev landet delt i Sydrhodesia og Nordrhodesia. Fra 1964 er navnene Zimbabwe og Zambia.
- 1869-1948 **Mohandas Karamchand Gandhi** blandt venner kaldt *“Mahatma,”* som betyder *“den store sjæl.”* Indisk politiker og filosof blev født 2. okt. 1869 og myrdet 30. jan. 1948 af Venayak Godse en fanatisk hinduekstremist, der var modstander af Gandhis vilje for forsoning med muhamedanerne. Da Gandhi var blevet kremeret, blev hans aske fordelt mellem alle delstaterne i Indien, hvor guvernørerne skulle sørge for, at hans aske blev spredt i de største floder. I delstaten Orissa forsvandt asken, flere år senere dukkede den op i en bankboks. En efterfølgende retssag afgjorde, at asken i 1997 blev spredt ud i Ganges.
- Gandhi blev gift i 1881 som 13-årig, men var livet igennem modstander af børneægteskaber. Han blev uddannet i London som jurist fra 1888-91 og blev sagfører i Bombay. Boede fra 1893-1914 i Sydafrika hvor han som sagfører forsøgte at forbedre det indiske mindretals vilkår. Vendte i 1915 tilbage til Indien og blev leder af Nationalpartiet i 1920. Arbejdede imod briterne, nægtede at samarbejde med dem, anbefalede skattenægtelse, embedsnedlæggelse og at demonstrere mod det britiske saltmonopol og boykotte britiske varer. Alt sammen for at få indisk selvstyre og at få briterne ud af Indien. Gandhi brugte altid fredelige midler og afviste enhver form for vold: *“At kræve øje for øje vil gøre hele verden blind.”* *“Mahatma”* er pseudonymet for Indiens løsrivelse fra det engelske imperium, og er ofte blevet betegnet som 1900-tallets største politiker.
- Trods hans ikke voldelige aktioner blev han en hyppig *“gæst”* i fængslet. Hans modstandere *“indlogerede”* ham her fra 1922-24, igen i 1932 og igen fra

1942-44, hvor han gennem tre uger sultestrejkede, et middel han ofte med held brugte for at gennemtrumfe sine ikke voldelige ideer.

Gandhis livsideal var et religiøst og harmonisk liv i landsbyerne, hvor langt de fleste indere bor, og at staten blandede sig så lidt som muligt. Men der skulle også vises respekt for industrien, som han anså for menneskefjendsk men dog nødvendig.

Filmen "*Gandhi*," der fortæller om personen Gandhis livsforløb, havde premiere i 1982 og indbragte otte Oscars.

1912-1993 **Robert Jacobsen** dansk billedhugger bosat i Frankrig fra 1947-69. Flyttede 1969 til Tågelund ved Egtved. Startede som smed og eksperimenterede sig frem til et abstrakt formsprog. Professor i billedhuggerkunst ved Akademie der bildenden Künste i München fra 1962-81 og ved Det kgl. danske Kunstakademi fra 1976-83. Robert Jacobsens verden er vidtspændende, han har medvirket i 44 film fx spillet hovedrollen i "*Historien om en mand*." Han har lavet forskellige former for collager, de såkaldte "*skrammeldukker*" dvs. ting fra gamle cykler, toiletter, træstumper, og hvad han ellers har fundet på lossepladser. Disse collager grinede kunstnerkollegaerne meget af, men Robert Jacobsen sagde, det var datterens værk.

Han har malet billeder, men især har hans jernskulpturer vundet international berømmelse.

I Tørskind Grusgrav i Vejle Ådal findes et spændende frilandsmuseum for hans moderne kunst. Det blev, efter fem års arbejde, indviet 1. juli 1991 i overværelse af Dronning Margrethe og Prins Henrik. Her har "*Store Robert*" sammen med kunstneren Jean Clareboudt boltret sig i beton, jern, sten og 400 år gammelt egetræ med ni store skulpturer, der råber til naturen. De fire skabt af Robert Jacobsen de fem af Jean Clareboudt (1944-97). Robert Jacobsens svigersøn Bernard Léauté har bistået begge som kyndig håndværker og kunstnerisk assistent. Det er ikke helt almindelige skulpturer, den største "*Fremspring*" består af 125 tons beton, 29 tons jern og 12 tons granit. Han har udsmykket Hjerting Kirke. Robert Jacobsen var medlem af Grønningen og har fået mange hædersbevisninger, bl.a. har en gade i Beijing fået hans navn. Robert Jacobsen døde som 80-årig 26. jan. 1993 i sit hjem i Tågelund.

1916-2006 **Pieter Willem Botha** sydafrikansk politiker for Nationalistpartiet. Blev medlem af parlamentet i 1948, havde forskellige ministerposter 1958-66, forsvarsminister til 1980, premierminister fra 1978 hvor han afløser Balthazar Johannes Vorster (1915-83). I 1984 får Sydafrika en ny forfatning og ændrer titlen premierminister til præsident. Trods apartheidtilhænger åbnede Botha for større tilgang af sorte til forskellige job, og det blev tilladt at gifte sig på tværs af racerne. Reformen mødte stor modstand hos boerne, men trådte i kraft 1984, hvor Pieter Willem Botha blev genvalgt og sad på posten til 1989, hvor han gik af som en bitter mand. Frederik Willem de Klerk blev ny præsident. "*Den store krokodille*," som var Bothas øgenavn, døde 31. okt. 2006, hvor vi netop var i Sydafrika.

1918 **Nelson Madiba Rolihlahla Mandela** sydafrikansk advokat, politiker og forfatter. Født 18. juli 1918 som søn af høvding Henry Mandela i den Xhosa talende Tembu stamme i Transkei. Faren døde, da Nelson var 9 år gammel. Nelson Mandela blev uddannet ved University College of Fort Hare og University of Witwatersrand, hvor han færdiggjorde sin uddannelse som jurist i 1942. I 1944 sluttede han sig til African National Congress - ANC, der bekæmpede apartheid med fredelige midler, og blev i 1949 en af bevægelsens ledere. Han var med til at genoplive organisationen og få den bragt ind i stadig mere militant modstand mod det regerende Nationalist Partis apartheid politik. I årene 1956-61 var Nelson Mandela under anklage for forræderi, men blev dog frikendt. Under den

langvarige retssag blev han skilt fra sin første kone Evelyn, med hvem han har fire børn. Han giftede sig igen 14. juni 1958 med Nomzamo Winifred - Winnie Mandela, der er født 26. sept. 1936 i Bizana.

Efter Sharpeville massakren i 1960 og regeringens forbud mod partiet gik ANC under jorden og indledte væbnet modstand og sabotager. Som leder af undergrundsbevægelsen blev Nelson Mandela kendt som *"Den Sorte Pimpernel."*

Den 7. nov. 1962 blev Nelson Mandela anholdt og idømt fem års fængsel for at have ophidset sorte arbejdere til strejke. Den 12. juni 1964 fik han en ny retssag, idømtes livsvarigt fængsel for sabotage og højforræderi. Lænket på hænder og fødder førtes han til fangeøen Robben Island ud for Cape Town med fangenummer 466/64. Flere andre ledende medlemmer af ANC blev samtidig fængslet fx Albert Luthuli og Sobukwe. Men uanset om Nelson Mandela sad i fængsel eller var på fri fod, var han den levende martyr blandt Sydafrikas sorte befolkning, et symbol på kampen mod apartheid og samtidig symbol for den internationale modstand mod apartheidregimet. Gennem 1980-erne voksede den internationale modstand mod apartheid, Sydafrika blev stadig mere isoleret, apartheidsystemet begyndte politisk at gå i opløsning.

I 13 år arbejdede Mandela i et kalkbrud på Robben Island, men aldrig mistede han troen og håbet. Også her var han lederen, der fik alle til at nedsætte tempoet for at få gennemført de politiske ændringer, der var så afgørende for folkets frihed. I 1982 blev Nelson Mandela overført til Pollsmoor Prison, hvor han sad til 1988, hvor han blev indlagt med tuberkulose.

Den 1. feb. 1990 ophævede landets præsident Frederik Willem de Klerk forbudet mod ANC og besluttede 11. feb., efter 27 års fangenskab - 10.000 dage, at sætte Nelson Mandela på fri fod. Efter løsladelsen boede Nelson Mandela 11 dage i sit hus, men han kunne ikke være i fred, folk myldrede til, skønt han gemte sig bag et skæg. Dernæst boede han fire måneder hos Winnie Mandela, med hvem han har to børn. Winnie Mandela har gennem sin mands tid i fængslet støttet ham, men hun blev egenrådige, udviklede sig i uheldig retning og var involveret i utallige skandaler bl.a. et mord. I 1991 blev hun dømt for bortførelsen af en 14-årig dreng. Drengen blev senere fundet død. Den 25. april 2003 blev hun idømt fem års fængsel for bedrageri og tyveri for knap en million kr. Ved Højesteret ændret til 3 år og 6 måneders betinget fængsel. Under Nelson Mandelas fængselsophold havde hun en yngre advokat, Dali Mpofu som sin elsker, og hun nægtede at dele seng med Nelson Mandela, da han blev løsladt. De blev skilt i 1996.

Nelson Mandela erklærede, at han fortsat ville støtte den væbnede kamp mod apartheid, folket jublede, deres leder var fri. Også mange andre fanger blev frigivet, og flygtninge vendte hjem til Sydafrika efter eksil. En del af apartheidloven blev ophævet 16. maj 1991, dvs. at raceadskillelsen blev afskaffet. I juli 1991 blev Mandela igen valgt som leder af ANC. Organisationen indstillede sin væbnede kamp og indledte forhandlinger om en ny forfatning, sammen med 17 andre grupper. I 1993 enes grupperne om en ny forfatning.

Sammen med de Klerk modtog Nelson Mandela i 1993 Nobels Fredspris for deres indsats for at bringe apartheid til en afslutning og indføre demokrati i Sydafrika.

Den 27. april 1994 gennemførte Sydafrika sit første demokratiske valg, det skete efter stor politisk uro og med 500 mord i bagagen. ANC vandt stort med næsten to tredjedel af stemmerne. Det nyvalgte parlament pegede 10. maj på Nelson Mandela som præsident med Thabo Mbeki som vicepræsident og Frederik Willem de Klerk som anden vicepræsident.

På ANC's kongres 1997 valgte den 80-årige Nelson Mandela at forlade sin post som partileder pga. alder og efterfulgtes af Thabo Mbeki. På sin 80 års fødselsdag 18. juli 1998 blev Nelson Mandela igen gift, denne gang med Graca Machel, enke efter Mocambiques tidligere præsident Samora Machel. I 1999 fik ANC igen en overvældende valgsejr med 66% af stemmerne, Thabo Mbeki fortsatte som præsident. Nelson Mandelas tidligere ret så beskedne hjem er i dag indrettet som museum med forskellige personlige ejendele, hans mange udnævnelser og mange bevingede ord, som han huskes for - her et eksempel: "*The sun shall never set on so glorious a human achievement! God bless Africa.*" Robben Island blev i 1999 medtaget på Unesco's World Heritage List "*verdens kulturarv.*"

1931 **Desmond Mpilo Tutu** sydafrikansk gejstlig og ligestillingsforkæmper. Uddannet på sydafrikanske bantuskoler og i London. Blev i 1954 lærer, i 1961 anglikansk præst, provst i 1975 og biskop af Lesotho 1976-78, generalsekretær for Sydafrikanske Kirkers Råd 1979-84, biskop af Johannesburg 1984. Som ærkebiskop fra 1986 ved Sankt Georgskatedralen i Cape Town spillede Desmond Tutu en central rolle i den ikke voldelige kamp for sandhedskommissionen mod apartheid. For sin indsats fik han i 1984 Nobels Fredspris og derudover talrige udmærkelser og æresdoktorater. Det er Desmond Tutu, der skabte udtrykket Sydafrika - en regnbuenation.

1967 **Hjertetransplantation** udførtes for første gang 2. dec. af den sydafrikanske hjertekirurg, professor Chris Barnard (f. 1922) på Groote Schuur Hospital i Capetown. Chris Barnard havde en healer med som hjælper ved operationen. Patienten, den 55-årige forretningsmand Louis Waskansky, døde 18 dage senere af lungebetændelse. Barnards andet forsøg fandt sted 3. jan. 1968, denne patient var tandlæge Philip Blaiberg, han døde aug. 1969. Den første hjertetransplantation i Danmark blev foretaget i 1990.

Tidligere udgivelser:

- 1980 Andorra
1987 Arnold - novelle
1990 Thailand på godt og ondt
1991 Sydamerika Chile - Brasilien
1992 "Jambo" Kenya - du forunderlige land
1993 Barnløshed - adoption
1994 En lille bid af tilskudssamfundet: "Jeg løfter røret"
1994 Mine Tidsbilleder. Kronologiske leksika. *Ajournføres løbende*
1994 Leksikassen. Ord jeg er ramlet i uden til fulde at forstå *Ajournføres løbende*
1994 Søren Aabye Kierkegaard - hvordan var han egentlig? *Revideret 2007-2013*
1995 De Slesvigske Krige
1995 Østeuropa i forandring
1995 Colombia - smuk og mangfoldig
1996 Hærvejens historie - i cykelhøjde
1996 Øretæver i tilværelsen
1996 Æseløre - litteraturanmeldelser *Ajournføres løbende*
1997 En dag i 1997
1997 Budapest & Ungarn - i efterårsdragt
1997 Lolland-Falster & Møn - i cykelhøjde
1997 Ego - det bevidste jeg
1997 En lille stump af det mægtige Kina
1998 Storebælt - i cykelhøjde
1999 Skt. Petersborg - paladsernes by bygget på sumpen
1999 Sjælland Stevns - Masnedø - Asnæs - i cykelhøjde
1999 Et eventyr om julenissens morgensvømmetur
2000 Madeira - en blomstrende ø
2000 Rom - Den evige Stad
2001 En lille stump af Himalaya - verdens tag
2001 Samos - en ferieø for alle
2001 Samsø - i cykelhøjde
2002 Limfjorden Ø - i cykelhøjde
2002 Vest Stadil Fjord – i cykelhøjde
2002 Wien - musikkens by
2002 Mozart - hvordan var han egentlig?
2002 Egypten – Nilens gave
2003 Steen Steensen Blicher - hvordan var han egentlig? *Revideret 2010*
2003 Vietnam – Østens smukke, venlige land i forandring
2003 Limfjorden V - i cykelhøjde
2003 Ragna Tang - en legende
2004 Grænselandet – i cykelhøjde
2005 H.C. Andersen - hvordan var han egentlig?
2005 Mexicos - Store Riger
2005 Sjælland N – i cykelhøjde
2005 Paris – byernes by
2006 IKA MARKED - gennem 27 år
2006 Skal vi hejse Dannebrog, eller skal vi brænde det?

- 2006 Hven – i cykelhøjde
2006 Sydfyn og Det Fynske Øhav - i cykelhøjde
2006 Bulgarien – et smukt og alsidigt land
2006 Sydafrika – en regnbuenation
2007 Kaj Munk - hvordan var han egentlig? *Revideret 2012*
2007 Vendsyssel - i cykelhøjde
2007 N.F.S. Grundtvig - hvordan var han egentlig?
2007 Cornwall – den sydvestlige del af England
2008 Læsø ”Kattegats Perle” – i cykelhøjde
2008 Ti Radioforedrag - fra The Big Bang til år 1380
2009 Ti Radioforedrag - fra år 1380 til år 1682
2009 Chile – det lange land i ly af Andesbjergene Peru – inkaernes land
2009 Lissabon – en smuk og alsidig by
2010 Bornholm – i cykelhøjde
2010 Canada - på tværs. Fra Newfoundland til Vancouver
2010 Julemærkets historie
2011 Hvidsten - gruppen
2011 Mariager Fjord og omegn - i cykelhøjde
2011 Tyrkiet - med fødderne i to kontinenter
2011 En lille julemus på spil
2012 Fregatten Jylland
2012 Kreta - Grækenlands største ø
2012 Ringkjøbing Fjord og omegn - i cykelhøjde
2013 Ringkjøbing By - i gåhøjde *På vej*
2013 Ecuador og Galapagos - riget på ækvator

Frede Lauritsen - Herningvej 7B ^{1.4.} 6950 Ringkjøbing
Tf: 97 32 15 32 - 23 31 12 43
Mail: fredelau@webspeed.dk
Hjemmeside: www.h-f-lauritsen.dk